

አጠቃላይ የነገረ መለኮት ትምህርት

ትምህርት ክርስቶስ

2ኛ መጽሐፍ

ጥናት 4. ትምህርት ሰብእ

ጥናት 5. ትምህርት ሥጋዊ

ጥናት 6. ትምህርት ግብረ ክርስቶስ

በቄስ ኮሊን ማንሰል

አቶ ፍትሐ አምላክ እንደው

1998 ዓ.ም.

Ato Fithamlak Enyew

2005

አቶ ፍትሐ አምላክ
የፖ.ሣ.ቀ. 122663 አዲስ አበባ
Ato Fithamlak Enyew
P.O.Box 122663 ADDIS ABABA

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው
ALL RIGHTS RESERVED

**ደራሲው ቄስ ኮሊን ራይ ድሞክ ማንሰል ዋናውን ጽሑፍ ጻፉ። አቶ ፍትሐ አምላክ እንደ
የአማርኛውን ቅጂ የዋናውን መጽሐፍ መንፈስ ሳይለቅ አስተካክለው አሻሽለዋል።**

**Author: The Reverend (ቄስ) Colin Maunsell wrote the original
Manuscript. Ato Fithamlak Enyew corrected and improved the Amharic
but without changing the intention of the original.**

የሸፋን ሥዕል
በወንድወሰን ገ/ትንሣኤ

በንግድ ማተሚያ ድርጅት ታተመ
PRINTED BY COMMERCIAL PRINTING ENTERPRISE

መቅድም

ስለ ትምህርተ መለኮት የሚጽፍ ማንኛውም ምሁር ምን ዐይነት ግብ ይኖረዋል? ግቡ የቅዱሳን መጻሕፍትን ትምህርት በአመክንዮታዊ ቅደም ተከተል መሠረት በጽሑፍ አቀናብሮ ማቅረብ ነው። ይህንም ለማድረግ አስቀድሞ ስለ ትምህርተ መለኮት ከተጻፉት፣ እንደዚሁም በተወሰኑ አርእስት ላይ ተመርኩዘው ከተዘጋጁት መጻሕፍት መካከል አንዳንዶችን መመርመሩ አይቀርም። ከራሱ ዕውቀትና ተመክሮ ተነሥቶም ስለ አንዳንድ አርእስት በሰፊው፣ በተወሰኑት ላይ ደግሞ በዐጭሩ ያትታል። በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ብዙ የተለያዩ ትምህርቶች እንደነበሩ ስለሚያውቅ የራሱን አሳብ ብቻ ሳይሆን፣ የሌሎችንም ትምህርት በትክክል እየተረዳ በሚዛናዊ አመለካከት ሊያትትባቸው ይሞክራል። ይህንን ከፍተኛ መንፈሳዊ ተልእኮ ለመፈጸም ብቃት የሚኖረው እግዚአብሔር ጸጋውን ያደለው ሰው ብቻ ነው።

ከዚህም የተነሣ «የነገረ መለኮት ትምህርት ውቅያኖስ ነው» በማለት «ትምህርተ እግዚአብሔር» የሚለውን የአንደኛውን መጽሐፍ መቅድም መጀመሪያው ይታወሳል። ይህ መጽሐፍ የመጀመሪያው ተከታይ በመሆኑ በምዕራፍ 38 ይጀምራል። «ትምህርተ መንፈስ ቅዱስ» የሚለው ሦስተኛው መጽሐፍ ደግሞ በምዕራፍ 78 እንዲጀምር ታቅዷል።

አንድ ሰው የውቅያኖስን የተወሰነ ክፍል ሊያውቅ እንደሚችል ቢታሰብም፣ መላ ጥልቀቱን ግን ማወቅ አይችልም። በተመሳሳይ መንገድ አንድ ምሁር የነገረ መለኮትን ትምህርት የተወሰኑ ክፍሎች በጥሩ አኳኋን የማወቅ ችሎታ ኖሮት ከሁሉም አርእስተ ጉዳይ ጋር ለማዛመድ ቢሞክርም፣ ወደተነሣበት ጥናት የመጨረሻ ጥልቀት ለመድረስ የሚያዳግተው መሆኑ ግልጽ ነው።

በመጀመሪያው መጽሐፍ ዝግጅት ላገዙኝ ብዙ ሰዎች ምስጋና አቅርቧለሁ፤ ደግሜም አመሰግናቸዋለሁ። እንደዚሁም የዚህን መጽሐፍ የሸፋን ሥዕል ላዘጋጀልኝ፣ ለአሳታሚውና ለማተሚያ ድርጅቱ ምስጋናዬ ይድረሳቸው።

አንዳንድ ሰዎች የመጀመሪያው መጽሐፍ ጠቃሚ ሆኖ እንዳገኙት በመመስከራቸው፣ መጽሐፉ ለፍጻሜ ይደርስ ዘንድ የረዳኝን እግዚአብሔርን አመሰግናለሁ። አንደኛው መጽሐፍ በሰዎች ዘንድ ጠቃሚ ሆኖ መገኘቱ የሚቀጥለውን ይህን ሥራ ወዲያውኑ መከታተል እንድችል አድርጎኛል። ለእግዚአብሔር ክብር ይሁን! አሜን።

ኮሊን ማንሰል
አዲስ አበባ 1997 ዓ.ም.

«ከዚችም ዓለም ገዢዎች አንዱ እንኳ

ይህን ጥበብ አላወቀም፤

ዐውቀውስ ቢሆኑ የክብርን ጌታ

ባልሰቀሉትም ነበር።»

1ቆሮንቶስ 2፥8

ትምህርት ክርስቶስ

ማውጫ

ገጽ

መግቢያ

ጥናት 4 - ትምህርት ሰብእ

ክፍል 1 - ሰው በንጽሕና	10
ምዕራፍ 38 - የሰው ግንነት እንቅስቃሴ	13
ምዕራፍ 39 - የሰው አምላካዊ መልክ	21
ምዕራፍ 40 - የሰው ሥጋና ነፍስ	30
ምዕራፍ 41 - የሰው ጾታዊ ጥምረት	45

ክፍል 2 - ሰው በኅሊኦት	54
ምዕራፍ 42 - የሰው ውድቀት	54
ምዕራፍ 43 - የሰው ኅሊኦተኝነት	62
ምዕራፍ 44 - የኅብረተሰብ ኅሊኦተኝነት	74
ምዕራፍ 45 - የኅሊኦት ቅጣት	86
ምዕራፍ 46 - ትምህርት ሰብእ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ	94

ክፍል 3 - ሰው በቃል ኪዳናዊ ኑሮ	105
ምዕራፍ 47 - የጸጋ ቃል ኪዳን	105
ምዕራፍ 48 - ሕግ	117
ምዕራፍ 49 - አምልኮ	134
ምዕራፍ 50 - ጸሎት	142

ጥናት 5 - ትምህርት ሥጋዊ

መግቢያ	154
ምዕራፍ 51 - የምሥጢረ ሥጋዊ ጥናት	157

ክፍል 1 - ክርስቶስ በዓለም ታሪክ	162
ምዕራፍ 52 - ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ የተሰጠ የእዲስ ኪዳን አጠቃላይ ምስክርነት	162
ምዕራፍ 53 - ክርስቶስ ወደ ዓለም በተለዋወጠ መግባቱ	186
ምዕራፍ 54 - ክርስቶስ በተለዋወጠ ከዓለም መውጣቱ	198

ክፍል 2 - የክርስቶስ ፍጹም አምላክነት	213
ምዕራፍ 55 - የክርስቶስ ፍጹም አምላክነትና የተሰነዘረበት ተቃውሞ	213
ምዕራፍ 56 - ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑ	222

ክፍል 3 - የክርስቶስ ፍጹም ሰውነት	234
ምዕራፍ 57 - የክርስቶስ ፍጹም ሰውነትና የተሰነዘረበት ተቃውሞ	234
ምዕራፍ 58 - የክርስቶስ ቅድስና	241
ምዕራፍ 59 - የእካልነቱ እምሳካነትና ትስብእት እንድነት	249
ክፍል 4 - ትምህርተ ሥጋዊ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ	257
ምዕራፍ 60 - ትምህርተ ሥጋዊ በእብው	257
ምዕራፍ 61 - ትምህርተ ሥጋዊ በኢትዮጵያ	271
ምዕራፍ 62 - ትምህርተ ሥጋዊ በ21ኛው መቶ ክፍለ ዘመን	281
ምዕራፍ 63 - ትምህርተ ሥጋዊ በክርስቲያናዊ ኑሮ	287
ጥናት 6 - ትምህርተ ግብረ ክርስቶስ	290
ክፍል 1 - የትምህርተ ግብረ ክርስቶስ ጥናት	293
ምዕራፍ 64 - የትምህርተ ግብረ ክርስቶስ ዐውድ	293
ምዕራፍ 65 - የግብረ ክርስቶስ ልዩ ልዩ ጥቅልል ምሳሌዎች	298
ምዕራፍ 66 - ክርስቶስ :- ክቢይ፣ ካህንና ንጉሥ መሆኑ	310
ክፍል 2 - ክርስቶስ እንደ ነቢይ	315
ምዕራፍ 67 - ክርስቶስና ቃለ እግዚአብሔር	315
ክፍል 3 - ክርስቶስ እንደ ካህን	323
ምዕራፍ 68 - ካህንነትና መሥዋዕት በእስራኤል	323
ምዕራፍ 69 - ነገረ መስቀል በአዲስ ኪዳን ያለው ዐቢይ ስፍራ	334
ምዕራፍ 70 - የነገረ መስቀል ታሪክ	342
ምዕራፍ 71 - የነገረ መስቀል ዓላማ	351
ምዕራፍ 72 - የነገረ መስቀል ውጤት	362
ምዕራፍ 73 - ነገረ መስቀልን አስመልክቶ የግንኙሠ ጥያቄዎች	376
ምዕራፍ 74 - ነገረ መስቀል በቤተ ክርስቲያን ታሪክ	389
ምዕራፍ 75 - ነገረ መስቀል በክርስቲያናዊ ኑሮ	398
ክፍል 4 - ክርስቶስ እንደ ንጉሥ	406
ምዕራፍ 76 - የክርስቶስ መሲሓዊ መንግሥት	406
ምዕራፍ 77 - ትምህርተ ግብረ ክርስቶስ በክርስቲያናዊ ኑሮ	413

መረጃዎች

1. የእንግሊዝኛና የሌሎች ቋንቋዎች ቃላት	418
2. የሰዎች ስምና የአርእስት ግውጫ	424
3. ግብራሪያ የተሰጠባቸው የመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶች	430

መግቢያ

የሦስቱ አጠቃላይ የነገረ መለኮት ትምህርት መጻሕፍት አርእስት ዝግጅት እንደሚከተለው ታቅዷል፡-

1ኛ መጽሐፍ - ትምህርተ እግዚአብሔር

ጥናት 1 - ትምህርተ አስተርእዮ

ጥናት 2 - ትምህርተ ባሕርየ እግዚአብሔር

ጥናት 3 - ትምህርተ ፍጥረት

2ኛ መጽሐፍ - ትምህርተ ክርስቶስ

ጥናት 4 - ትምህርተ ሰብእ

ጥናት 5 - ትምህርተ ሥጋዊ

ጥናት 6 - ትምህርተ ግብረ ክርስቶስ

3ኛ መጽሐፍ - ትምህርተ መንፈስ ቅዱስ

ጥናት 7 - ትምህርተ ድኅነት

ጥናት 8 - ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን

ጥናት 9 - ትምህርተ ሥነ ፍጻሜ

የ1ኛው መጽሐፍ መግቢያና አርእስቱ፤ ሀ) የነገረ መለኮት ዐውድ፤ ለ) አጠቃላይ የነገረ መለኮት ጥናት አርእስት፤ ሐ) አጠቃላይ የነገረ መለኮት ትምህርት ዘዴ፤ መ) የመጽሐፍ ቅዱስ አጠቃቀም፤ ሠ) የልዩ ልዩ መጻሕፍት አጠቃቀም፤ ረ) ጥቅም ላይ የዋሉ መጻሕፍት ምሳሌ ሆኖ የሚሉ ናቸው። በዚህ በ2ኛው መጽሐፍም በተለይ የተጠቀምንባቸው መጻሕፍት ቀጥሎ የተዘረዘሩት ናቸው፡-

ጥቅም ላይ የዋሉ ሌሎች መጻሕፍት ምሳሌ ሆኖ

በአማርኛ

ሃይ. አበው - ሃይማኖተ አበው፤ ትንሣኤ ማሳተሚያ ድርጅት 1986 ዓ.ም.

መቅመቃ. - «የመጽሐፍ ቅዱስ መዝገበ ቃላት» በኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር በ1992 ዓ.ም. ታትሞ እንደገና የተዘጋጀ 6ኛ ዕትም

ቀ.አ. - ቀለል ባለ አማርኛ የተተረጎመው መጽሐፍ ቅዱስ በኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር በ1980 ዓ.ም. ተዘጋጅቶ የታተመ

ት.መ. - «ትምህርተ መለኮት» በአቶ ዓሥራት ገ/ማርያም በ1991 ዓ.ም. የታተመ

ት.እግ. - ትምህርተ እግዚአብሔር፤ አጠቃላይ የነገረ መለኮት ትምህርት 1ኛ መጽሐፍ በ1995 ዓ.ም. ተዘጋጅቶ የታተመ

አ.መ.ት. - አዲሱ የመጽሐፍ ቅዱስ መደበኛ ትርጉም በኢንተርናሽናል መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ተተርጉሞ በ1993 ዓ.ም. የታተመ

እምነታችን - የዌስትምንስተር ሃይማኖታዊ መግለጫ በ1983 ዓ.ም. በቄስ ኃይሉ መኩንን ተተርጉሞ የታተመ። ይህ ትርጉም በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ሲጠቀስ፤ አንዳንድ ቃላትን ከማሻሻል በስተቀር ዋና ትርጉሙ አልተለወጠም

·አ.ት. - «የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርት» ከሊቀ ሥልጣናት ሀብተ ግርዖም ወርቅነህ በ1963 ዓ.ም. የታተመ

በእንግሊዝኛ

- BAVINCK** Our Reasonable Faith. Herman Bavinck. 1956. Eerdmans Publishing Company.
- BERKHOF** Systematic Theology. L. Berkhof. 15th Printing 1953. Eerdmans Publishing Company.
- CT** Concise Theology, J.I. Packer 1993 IVP.
- GRUEDEM** Systematic Theology. Wayne Grudem 1954. IVP England.
- HODGE** Systematic Theology (abridged edition). Charles Hodge. 1988 Baker Book House Company.
- NIDCC** The New International Dictionary of the Christian Church 1974, British edition by Paternoster Press LTD.
- RR** A New Systematic Theology of the Christian Faith. Robert L. Reymond.

ግስታወሻ

በየጥናቱ የተጠቀምንባቸው ሌሎች መጻሕፍት ከዚህ በታች እንደሚከተለው ተዘርዝረዋል፤

ጥናት 4

DOH The Doctrine of Humanity. Charles Sherlock, 1996. IVP. **TB** Human Nature in its Fourfold State. Thomas Boston (1676-1732). 1997 The Banner of Truth.

ጥናት 5

P.C. The Person of Christ. Donald Macleod. 1998. IVP.

ጥናት 6

CC The Cross of Christ. John Stott. 1986. IVP.

RL. The Work of Christ. Robert Letham. 1993. IVP.

ጥናት 4 - ትምህርተ ሰብእ የምዕራፎች ማውጫ

ክፍል 1 - ሰው በንጽሕና	78
ምዕራፍ 38 - የሰው ግንኙነት እንቅጥልሽ	13
ሀ) ያለ አስተርእዮ የማይፈታው የሰው ግንኙነት እንቅጥልሽ	13
ለ) የሰው አራት ሁኔታዎች	15
ሐ) የትምህርተ ሰብእ አጠናገዝ	15
መ) የአራት ዘፍጥረት ምዕራፍ ሁለት ትምህርት	16
ምዕራፍ 39 - የሰው አምላካዊ መልክ	21
ሀ) የሰው አምላካዊ መልክ ከእግዚአብሔር ጋር ያለው ግንኙነት	23
ለ) የሰው አምላካዊ መልክ ከኅብረተሰብ ጋር ያለው ግንኙነት	25
ሐ) የሰው አምላካዊ መልክ ከፍጥረት ጋር ያለው ግንኙነት	25
መ) የሰው አምላካዊ መልክ በሰው አራት ሁኔታዎች	27
ሠ) የሰው አምላካዊ መልክ በክርስቶስ መገለጡ	27
ምዕራፍ 40 - የሰው ሥጋና ነፍስ	30
ሀ) የሰው ተፈጥሮታዊ አንድነት	31
ለ) የሰው ሥጋ	33
ሐ) የሰው ነፍስ	36
መ) ነፍስ እንዴት እንደተገኘች	41
ምዕራፍ 41 - የሰው ጾታዊ ጥምረት	45
ሀ) ምቹ ሆኖ የተመሠረተው የሰዎች ግንኙነት	46
ለ) የአካልነትና የዋጋ እኩልነት	46
ሐ) የግና ልዩነት	47
መ) ሴትነት	50
ሠ) ወንድነት	51
ክፍል 2 - ሰው በኅጢአት	54
ምዕራፍ 42 - የሰው ውድቀት	54
ሀ) የሥራ ቃል ኪዳን	54
ለ) የሰይጣን ተንኩል	56
ሐ) የሴቲቱ ስሕተት	57
መ) የአዳም ኅላልነት	58
ሠ) የአዳምና የግሴቱ መተላለፍ ውጤት	58
ምዕራፍ 43 - የሰው ኅጢአተኝነት	62
ሀ) የኅጢአት ሁኔታ	62
ለ) ውርስ ኅጢአት	63
ሐ) የኅጢአት ብክለት ስፋት በሰው ሁለንተና	66

ምዕራፍ 44 - የኅብረተሰብ ኅጢአተኛነት	74
ሀ) ኅብረታዊ የኅጢአት ዕድገት	74
ለ) ኅብረታዊ የኅጢአት አሠራር	75
ሐ) ኅብረተሰባዊ የኅጢአት ክሥተቶች	76
ምዕራፍ 45 - የኅጢአት ቅጣት	86
ሀ) የኅጢአት ደረጃዎች	86
ለ) የማይሰረይ ኅጢአት	87
ሐ) የአገዚአብሔር ቀጣ	89
መ) የቅጣት አፈጻጸም	90
ሠ) የቅጣት ዓላማ	91
ምዕራፍ 46 - ትምህርተ ሰብእ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ	94
ሀ) የልዩ ልዩ ቃላትና ሐረጎች ትርጉም	95
ለ) የአዳም ኅጢአት ወደ ሰው ሁሉ መተላለፉ	96
ሐ) የሕፃናት በደለኛነት	98
መ) በፔላጊዮስ ላይ የተነሣ ክርክር	100
ሠ) ከአርጄኒዮስ ጋር የተደረገ ክርክር	102
 ክፍል 3 - ሰው በቃል ኪዳናዊ ኑሮ	105
ምዕራፍ 47 - የጸጋ ቃል ኪዳን	105
ሀ) የሥራ ቃል ኪዳን	105
ለ) የቤዛነት ቃል ኪዳን	105
ሐ) የጸጋ ቃል ኪዳን ሁኔታ	107
መ) የጸጋ ቃል ኪዳን ሁለት አመለካከቶች	108
ሠ) የጸጋ ቃል ኪዳን ልዩ ልዩ የአስተዳደር ዘመናት	110
ምዕራፍ 48 - ሕግ	117
ሀ) የሕግ አገልግሎት	118
ለ) ሕግ ልቡና	118
ሐ) ሕግ አሪት	119
መ) ሕግ ወንጌል	131
ምዕራፍ 49 - አምልኮ	134
ሀ) የእውነተኛ አምልኮ ባሕርይ	135
ለ) የእውነተኛ አምልኮ ዐይነቶች	136
ሐ) የእውነተኛ አምልኮ መነሻዎች	137
መ) የእውነተኛ አምልኮ ዕንቅፋቶች	140
ምዕራፍ 50 - ጸሎት	142
ሀ) ጸሎት በመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ	142
ለ) የውጤታማ ጸሎት መሠረት	143
ሐ) የውጤታማ ጸሎት ዕንቅፋቶች	147
መ) የውጤታማ ጸሎት ደዘት	148

ክፍል 1 - ሰው በንጽሕና

ምዕራፍ 38 - የሰው ማንነት እንቅጥልሽ

ሰው ምንድን ነው? ሰው መሆን ምን ግለት ነው? ሰው ምን ግድረግ ይገባዋል? ለሚሉትና ለመሳሰሉት ጥያቄዎች መልስ መስጠት በመጀመሪያ ሲታይ ከባድ አይመስልም። የዚህ መጽሐፍ ጸሓፊ እኔ ሰው ነኝ! ውድ አንባቢዬ ደግሞ ሰው ነም። ስለ ሰው የሚጻፉ መጻሕፍት ግለቂያ የላቸውም! ስለ ሰው የሚገኙ አሳቦችም እንደየጸሓፊው የተለያዩና ብዙ ናቸው።

ትምህርተ መለኮትን በተመለከተ ከሚጠነት ሁሉ የትምህርተ ሰብእ የአጠናን ዘዴ ልዩ ሊመስል ይችላል። ምክንያቱም ሰዎች በመሆናችንና ከሌሎች ሰዎች ጋር ስለምንገናኝ፣ ሰውን መርምረን ብዙ አሳብ ልናገኝ እንችላለን። ሌሎች ጥናቶች ግን አስተርጓሚ ያስፈልገናል! ለምሳሌ ስለ እግዚአብሔር ያለ አስተርጓሚ ምንም ግወቅ አንችልም። ይህን ስንል ስለ ሰው አስተርጓሚ አይገኝም ማለታችን አይደለም! በተወሰነ አስተሳሰብ መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ሰው አስተርጓሚ የተሞላበት መጽሐፍ ነውና። ሆኖም ሰው ረቂቅ ባለመሆኑ ያለ አስተርጓሚ በቀጥታ ሊጠና ይችላልና ሰው ሰውን ይመረምራል! የሚያገኘው አሳብ ግን ትክክለኛ ወይም የተዛባ ሊሆን ይችላል።

ከዚህ የተነሣ ትምህርተ ሰብእ በሁለት መነሻዎች ይጠናል። ክርስቲያኖች እግዚአብሔር በቃሉ ለገለጠው የላይኛውና ከፍተኛው ስፍራ ትኩረት ይሰጣሉ። በሌላ በኩል ደግሞ ክርስቲያን አስተርጓሚን ከማይቀበሉት ሰዎች አሳብ ጋር ከመጽሐፍ ቅዱስ ያገኘውን እውነት ማስተያየትና ማገጸር ያስፈልገዋል። ምክንያቱም በዓለም ዘንድ የሚደረገው ጥናት የመጽሐፍ ቅዱስን አተረጓጎም ሊያብራራ፣ በገብረተሰብ ውስጥ የሚፈጠረውን ስሕተት ሊያመለክትና ከማያምኑት ጋርም ስለ ሰው ሁኔታና ስለ ወንጌል ለመነጋገር ድልድይ ሊሆን ይችላል። የክርስቲያን ጥናት ዐውድ የሰው ኑሮና አሳብ በመሆኑ፣ ሰው ያለ አስተርጓሚ ወደ ምን ዐይነት አስተያየት እንደደረሰ አስቀድመን በዐጭሩ ማሰብ ሊረዳን ይችላል።

ሀ) ያለ አስተርጓሚ የማይፈታው የሰው ማንነት እንቅጥልሽ

ላለፉት ሠላሳ ዓመታት ስለ ሦስት «ዓለማት» መናገር የተለመደ ሆኗል። አንደኛው «ዓለም» የምዕራብ አውሮፓ አገሮችና በእነርሱ ባህል ሥር የሚገኙ አገሮች፣ በተለይ ዩናይትድ ስቴትስ አሻሻ ለሚሪካ፣ ካናዳ፣ አውስትራሊያና ኒው ዚላንድ ናቸው። የእነዚህ አገሮች ፍልስፍናና ባህል በ16ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ከተደረጉት የዕውቀት፣ የሃይማኖትና የፖለቲካ እንቅስቃሴዎች የተገኙ ናቸው። በእንዲሁም ዕድገት ገይላት በመኪና፣ በመርከብና በአይሮፕላን መፈልሰፍ የሕዝቦች ግንኙነትና መቀራረብ እየተስፋፋ ሄደ! ለሕዝቦቻቸው የሚደረገውም ጤና ጥበቃና ትምህርት የተለመደ ሆነ። ከዚህም ጋር የሰው ግላዊ መብት እየተጠበቀና ዲሞክራሲያዊ የፖለቲካ ፍልስፍና እየተጠናከረ ሄደ።

ሁለተኛው «ዓለም» የምሥራቅ አውሮፓን አገሮች ይመለከታል። የተሐድሶ እንቅስቃሴዎች እነዚህን አገሮች ብዙ አልነኳቸውምና በሶሻሊስት ፍልስፍና እየተመሩ።

እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ከግለሰብ መብት ይልቅ ለኅብረተሰብ ደገንነት ትኩረት ይሰጡ ነበር። አሁን ግን በአንደኛው ዓለም የኢኮኖሚ ሁኔታ መሳተፍ ይፈልጋሉ።

ሦስተኛው «ዓለም» ከአውሮፓ አገሮች ሥልጣንና ተጽዕኖ ውጭ ቢሆንም፣ የሰው ሕይወት በአፍሪካ በጉሣ፣ በቻይና በፍልስፍና፣ በህንድና በዐረብ አገሮች በትውፊታዊ ሃይማኖቶች ይገዛል። እነዚህ ሦስት «ዓለማት» የሚገኙት ጉን ለጉን ነውና ግንኙነት አላቸው፤ በኢትዮጵያም የሦስቱ አስተሳሰቦች ውስብስብ ትግል ይታያል (1)።

የሰው አስተሳሰብ ምን ያህል እንደሚሰፋ በመጠኑ እንኳ ብናስተውል፣ የትምህርተ ሰብእ ተናት እጅግ ሰፊ መሆኑን መረዳት አያስቸግርም። ሰዎች ስለ ሰው ሲናገሩ፣ በልዩ ልዩ ነገር ላይ ትኩረት ያደርጋሉ፤ አንዳንዶች ለወንዶች፣ ለሴቶች፣ ለልጆች፣ ገና ላልተወለዱት፣ ለወጣቶች፣ ላረጁት፣ ለወዛደሮች፣ ለእስረኞች ... መብት አጽንዖት ይሰጣሉ። ሌሎች ስለ ፍጥረት ዓለምና ስለ እንስሳት ሁኔታ ይከራከራሉ። ሌሎች ደግሞ ስለ ሰው ነጻነት፣ ስለ ንግድ፣ ስለ ጦር መሣሪያዎች፣ ስለ ጦርነት፣ ስለ ፍትሕ ... ወዘተ ለውጥ እንዲደረግ ይጥራሉ። ይህ ሁሉ የሰውን ማንነት ከባድ እንቅፅልሽ የሚያደርግ ሆኖ ይታያል። እንደዚሁም ስለ ሰው መናገርና ማስተማር ስንፈልግ፣ አድማጮቻችን በተለይ አንድ ወይም ሁለት ነገሮችን መስማት እንደሚፈልጉ መገንዘብ አለብን። ከዚህም የተነሣ ሰው ከራሱ ባህል ወይም ካጋጠመው ሁኔታ የተነሣ ምን ድብቅ አሳብ ወይም ስሜት እንዳለበትና ለአንድም ሆነ ለሌላ ነገር ምን ዐይነት ትኩረት እንደሚሰጥ ራሱን መጠየቅ ይገባዋል።

በአንድ በኩል የሰው ታላቅነትና ችሎታ ይታያል። በሌላ በኩል ሰው ደስተኛ አይደለም፤ ይጨነቃል፤ ብዙ ጥያቄም አለው፤ በተለይ ከስድስት አቅጣጫዎች የሚመነጩ ጥያቄዎች አሉት (2) እነርሱም ፦

- 1) ከሁኔታ፤ እኔ ምንድን ነኝ? ከእንስሳ አበልጣለሁ? ከበለጠሁ በምን በኩል?
- 2) ከማንነት፤ እኔ ማን ነኝ? በምን ዐውቃለሁ? እኔ ሌጌዎን ነኝ (ማር. 5፥9) እና እውነተኛ እኔነቴን እንዴት ልለየው እችላለሁ?
- 3) ከግብ፤ ሕይወቴ ዓላማ አለውን? ካለው እንዴት ልፈጽመው እችላለሁ? ከሌለው እንዳልጉዳ ምን ማድረግ እችላለሁ? ሕይወቴስ ከንቱ መሆኑ እንዳይሰማኝ ምን ላስብ?
- 4) ከመድረሻ፤ ምን ተስፋ አለኝ? ከሞት በኋላ ሕይወት እንዳለ ስለሚሰማኝ ተፈጥሮታዊ ስሜትና ስለሚታዩኝ ፍንጮች ምን ልበል? ስለ ክፉ ኅሊናዬ ማስጠንቀቂያዎች ምን ላድርግ? በቅርቡ የምሞት መሆኔ የአሁኑ ሕይወቴን ትርጉም አልባ ያደርገዋል? ሞትንስ እንዴት መመልከት ይገባኛል?
- 5) ከተቃራኒነት፤ ጨዋ ወይስ ባሪያ ነኝ? የሚያስደስተኝን ወይም በፊት ያስደስተኝን ላደርግ፣ ብዙ ጊዜ ብቸኛ፣ ባዶ፣ ያለ ኅይል፣ ወይም ውሱን መሆኔ ለምን ይሰማኛል? ወዳጆቼንና የምወዳቸውን ነገሮች ከመጠን በላይ በመከታተል ሆነ ብዬ ለምን አጠፋቸዋለሁ?
- 6) ከጓደኝነት፤ የተሟላ ሕይወት እንዲኖረኝ ከሰዎች ጋር የማይሻር ጓደኝነት እንዴት ልፈጥር እችላለሁ? ይህ ዐይነቱ ጓደኝነት ከሚጠይቀው መሥዋዕትነት ለምን እሸሻለሁ? ወይም ይህን ዐይነት ጓደኝነት ለምን እፈልጋለሁ? የሚሉና የመሳሰሉት ናቸው።

ሃይማኖቶች ሁሉ በሰው ዘንድ መሠረታዊ ጉድለት ወይም ክፋት እንዳለ ያስተምራሉ። ክርስትና በጸጋ፣ ሌሎች ሁሉ ግን በጥረት መፍትሔ እንደሚገኝ ያውጃሉ። መንግሥታት ሁሉ መቋጣጠር በማይችሏቸው ገይላት ይቸገራሉ፤ በመጨረሻም ይሸነፋሉ። እነዚህ ገይላት በየግል ደረጃ የሚታየውን፣ በኅብረተሰብና በመንግሥታት መካከል ያለውን የሰላም ግንኙነት ያፈርሳሉ። ጭቂና፣ ግፍ፣ ሥቃይ፣ ተንኩል፣ ራስ ወዳድነት፣ ስስት፣ ዝሙት፣ ኩራት፣ ቂም፣ ምቀኝነት፣ ቅናት ... ወዘተ ሕዝቦችን ሁሉ ያበላሻሉ፤ ሮም 1፡26-31፤ 2ጢሞ. 3፡2-5። ለምን? ላለም ዐቀፋዊው ጠንቅ ምንድን ነው? እነዚህ ነገሮች ለምን አይጠፉም?

አንድ ሊቅ እንደጻፈው፡ ስለ ኅጢአት የሚሰጠው ክርስቲያናዊ ትምህርት አመክንዮታዊ አይመስልም። ሆኖም ይህ ብቻ ለሰው ሕይወትና ለዓለም ታሪክ አጥጋቢ ትርጉም፣ ከሰው ማንነት እንቅፅልሽ ለሚነሡ ጥያቄዎችም አመክንዮታዊ መልሶች ሊሰጥ ይችላል (3)። የታወቀው ጸሐፊ G.K. Chesterton ፣ «ከክርስቲያናዊ ትምህርት ሁሉ በቀጥታ ለሚረጋገጥ የምንችለው ውርስ ኅጢአትን ብቻ ነው» በማለት የሰው ኅጢአተኝነት በግልጽ እንደሚታይ መስክሯል። ኅጢአት ከየት እንደመጣ በመጽሐፍ ቅዱስ ተገልጿልና የሰው ማንነት እንቅፅልሽ ወደሚፈታበት ወደ እግዚአብሔር ቃል መሄድ ይገባል።

ለ) የሰው አራት ሁኔታዎች

መጽሐፍ ቅዱስ ሰውን በአራት ሁኔታዎች ገልጦታል። ሰው የሚገኝባቸውን ሁኔታዎች በዐጭሩ እንደሚከተለው ልንገልጣቸው እንችላለን ፡-

1. በንጽሕና፤ ሰው በእግዚአብሔር ሲፈጠር ቅዱስና ጻድቅ ነበረ። ይህን ሁኔታ በምዕራፍ 38-41 እንመረምረዋለን።
2. በኅጢአት፤ አዳም የእግዚአብሔርን ትእዛዝ በመተላለፉ ሰው ሁሉ ኅጢአትን ወረሰ፤ በኅጢአትም ኖሯል። ይህን ሁኔታ በዚህ ጥናት በ2ኛው ክፍል እንመረምራለን።
3. በጸጋ፤ ሰዎች ኅጢአተኞች ቢሆኑም፣ እግዚአብሔር እንዲያው በጸጋው በእርሱ የሚያምኑትን በማጽደቅ በዓለም እየኖሩ ላሉ ሊለውጣቸው ይጀምራል። ይህን ሁኔታ በ7ኛው ጥናት ለመመርመር እንሞክራለን።
4. በክብር፤ ሰው ከሞት በኋላ ፍጹም ሆኖ በመንግሥተ ሰማያት በእግዚአብሔር ይከብራል። ይህን ሁኔታ በ9ኛው ጥናት ለመመርመር ተስፋ እናደርጋለን።

አዳም በንጽሕና እንዴት ይኖር እንደነበር በቀጥታ የሚተርኩ የአሪት ዘፍጥረት መጀመሪያ ሁለት ምዕራፎች ብቻ ናቸው። ሰው በኅጢአት ከወደቀ በኋላ ግን ምን እንደጠፋበት፣ ከጠፋበት በጸጋ ሲኖር ምን እንደተመለሰለት፣ በክብር ሲኖር ደግሞ ምን ያህል በረከት እንደሚቀበል በማስተዋል የንጽሕናን ሁኔታ በይበልጥ መረዳት እንችላለን።

በአራቱ ሁኔታዎች የሰው ጠባይና ሁኔታ እጅግ የተለያዩ ቢሆኑም፣ ሰው ሁልጊዜ ሰው ነው። ይህንም ከተረዳን፣ ሰውን ከአራቱ ሁኔታዎች በአንዱ ስንመረምረው ወደተላላተ አስተሳሰብ እንዳንገባ ይረዳናል።

ሐ) የትምህርተ ሰብእ አጠናን ዘዴ

በ3ኛው ጥናት በትምህርተ ፍጥረት በም. 31ሐ ሰው ምን ጊዜ እንደተፈጠረ ስለ ልዩ ልዩ አሳብ አተትን። በዐጭሩ ክርስቲያን በአሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድ «ቀን»

የሚለው ቃል ረጅም ዘመንን ሊያመለክት እንደሚችል ለመቀበል ከቻለ፣ አዳም የተፈጠረው 10000 ዓመታት ከክርስቶስ ልደት በፊት መሆኑን ሊገምት ይችላል። በዚህ መላምት የመጽሐፍ ቅዱስንና የጊዜውን የሳይንስ ትምህርት በመጠኑ ማዛመድ እንደሚቻል አይተናል።

በም. 31 መደገም ስለሰው አመጣጥ በሰፊው ተመልክተናል። እዚያ ላይ አንዳንድ ክርስቲያኖች የአምላካዊ አዝጋሚ ለውጥ መላምትን ቢቀበሉም፣ ልዩ ልዩ ችግር እንደሚፈጥር ገምተናል። ደግሞም አዝጋሚ ለውጥ ብዙ ትርምስን የሚያስከትል መሆኑን አይተናል። እንግዲህ የአሪት ዘፍጥረትን ምዕራፍ አንድና ሁለት በቁመ መተርጉምና የክርስቲያን ትውፊታዊ እምነት፣ ሰው ቀጥታ በእግዚአብሔር እንደተፈጠረ መቀበሉ ትክክለኛ እንደሆነ ቁጥረናል።

ሰው ንጹሕ ሆኖ ሲፈጠር፣ ስለነበረው ሁኔታ የሚሰጠውን ትምህርት በሦስት አርእስት ማጠቃለል እንችላለን፤ እነርሱም የሰው አምላካዊ መልክ፣ የሰው ሥጋና ነፍስ፣ የሰው ጾታዊ ጥምረት ናቸው። ስለ እያንዳንዱ ብዙ ዐይነት አሳብ አለና እያንዳንዱን ርእስ ለየብቻው ማጥናት ይመቻል።

የሰው የንጽሕና ታሪክና የእነዚህ ሦስት አርእስት መነሻ በአሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድና ሁለት ስለሚገኝ፣ የእነዚህን ምዕራፎች አሳብ መጀመሪያ ማተት ይገባል።

መ) የአሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ ሁለት ትምህርት

አሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድና ሁለት የፍጥረትን ታሪክ ከተለያየ አቅጣጫ መተረካቸው የሚካድ አይደለም። አንዳንዶች በተለያዩ ሰዎች እንደተጻፉ ያስባሉ። እንደዚህ ከሆነ፣ መሴም ሆነ ሌላ ሰው ሁለቱን በጥንቃቄ አንድ ላይ አስቀምጧቸዋል ማለት ነው። እንግዲህ፡ «እግዚአብሔር አምላክም ሰማይንና ምድርን ባደረገ ቀን፣ በተፈጠሩ ጊዜ ...» ብሎ የጻፈው የምዕራፍ አንድን ታሪክ ማወቁንና እንደዚሁም «የሰማይና የምድር ልደት ይህ ነው» ብሎ በመጨመሩ፣ ፍጥረትን ከአዲስ አቅጣጫ መመልከቱን አሳይቷል (4)፤ ዘፍ. 2፥4።

እግዚአብሔርን በተመለከተ ምዕራፍ አንድ፣ በመፍጠሩ ልዕልናውን፣ ምዕራፍ ሁለት ደግሞ ለሰው አስፈላጊውን ሁሉ ማዘጋጀቱን ያሳያል። ሰውን በተመለከተም ምዕራፍ አንድ ሰው የፍጥረት አክሊልና መጋቢ መሆኑን ሲያመለክት፣ ምዕራፍ ሁለትም ምድራዊ አኗኗሩን ያሳያል። በዐጭሩ የምዕራፍ አንድ ፍሬ ነገር ፍጥረት ሲሆን፣ የምዕራፍ ሁለት ደግሞ ገነት ነው። ሰው በምዕራፍ አንድ የፍጥረት ራስ፣ በምዕራፍ ሁለት የገነት ባለቤትና ጠባቂ ነው።

ምዕራፍ አንድ የሰማያትንና የምድርን ታሪክ ሲተርጎም፣ እግዚአብሔር በልዕልና እየተናገረ ሁሉን ለሰው እንዳዘጋጀ ይገልጻል። ሁሉም ከተዘጋጀና ልዩ አምላካዊ ምክክር ከተደረገ በኋላ እግዚአብሔር ሰውን ሲፈጥር ወንድና ሴት አድርጎ ፈጠራቸው። ከፈጠራቸውም በኋላ ባረካቸው፤ በዓለም ላይ ሾማቸው፤ በዓለምም እንዴት ሊጠቀሙ እንደሚገባቸው ነገራቸው። ይህን ምዕራፍ በተለይ በጥናት ሦስት በምዕራፍ 30 ለመርምረናል።

የሁለተኛው ምዕራፍ ቅደም ተከተል እንደ ምዕራፍ አንድ በጊዜ ቅደም ተከተል መሠረት የተቀመጠ አይደለም። ምዕራፍ ሁለት ገነት እንዴት ያለ መኖሪያ እንደሆነና ሰው እዚያ እንዴት እንደኖረ ያሳያል።

ሰው በእግዚአብሔር መልክ፣ ወንድና ሴትም ሆኖ እንደተፈጠረ በም. 1 ተገልጧል፤ 1+26-27። በምዕራፍ ሁለት ሰው ከምድር ዐፈር በመፈጠሩ ምድራዊ፣ ከእግዚአብሔርም የሕይወት እስትንፋስ በእርሱ ላይ እፍ ስለተባለበት ሰማያዊ ፍጡር መሆኑ ይገለጣል፤ 2+7። ምዕራፍ አንድ ወንድና ሴት ሆነው እንደተፈጠሩ ሲገልጥ፣ ምዕራፍ ሁለት ወንድ መጀመሪያ እንደተፈጠረና ትንሽ ጊዜ ቄይቶ ሴት ከወንድ እንደተፈጠረች ይገልጣል፤ 2+7:21-22።

ሰው ሥጋና ነፍስ፣ ምድራዊና ሰማያዊ በመሆኑ፣ ሰማያዊና ምድራዊ ነገሮች ያስፈልጉታል። በምዕራፍ ሁለት እነዚህን ነገሮች በሰባት አርእስት ከፍለን ልናያቸው እንችላለን፡-

1. የዕረፍት ቀን (ቍ. 1-3)፤ እነዚህን ቍጥሮች በሁለቱ ምዕራፎች መካከል እንዳለ የአሳብ ድልድይ ልንመለከታቸው እንችላለን። ሰው በእግዚአብሔር እንደተፈጠረ፣ ሁሉ በአምላኩ እንደተፈጠረና ጥሪውን፣ አገልግሎቱንና ሥራውን ከእርሱ እንደተቀበለ መገንዘብ ነበረበት። ሰው በአካሄዱ እግዚአብሔርን መከተል አለበት፤ ይህንም የሚያሳየው ስድስት ቀን ሠርቶ በሰባተኛው በማረፉ ነው። ሰባተኛው ቀን ከሌሎች ቀኖች የተለየ ነውና ሰው ከፈጣሪው ጋር ያለውን ግንኙነት ያስገንዝባል። የዚህ ቀን ዋና አገልግሎት ሰው ከሥጋዊው ድካም ዕረፍት እንዲያገኝ ብቻ ሳይሆን፣ ከአምላኩ ጋር በነፍሱ እንዲገናኝ ነው። ይህም የሚታየው፣ ሰው በኅጢአት ከወደቀ በኋላ ለቀኑ ለተሰጠው አክብሮት ዋናው ምክንያት ከእግዚአብሔር የመፍጠር ሥራ በዐሠርቱ ትእዛዛት ወደ መዳን በመለወጡ ነው፤ ዘጸ. 20+11ን ከዘጸ. 5+15 ጋር ያስተያዩ።

2. ምቹ ቦታ (ቍ. 4-15)፤ «ገነት» (ቍ.8) ማለት የተከለለ የአታክልት ስፍራ ማለት ነው። እግዚአብሔር ሰው መጀመሪያ ይኖርበት ዘንድ ገነትን በምሥራቅ በዔድን ተከለው። ጉም ምድርን ያጠጣ ነበር (ቍ.6)፤ ወንዝም ገነትን ያጠጣ ነበር፤ ቍ. 10። በገነት ለማየት ደስ የሚያሰኙና ለመብላት መልካም የሆኑ ዛፎች ሁሉ ነበሩ፤ ቍ. 9። በገነት ውስጥ (ወይም በገነት አጠገብ) ጥሩ ወርቅና የከበረ ድንጋይ ነበሩ፤ ቍ. 12። ዔድን የት እንደነበረ በትክክል ባይታወቅም፣ በዚህ ዓለም ውስጥ ነበረ። የአሪት ጸሐፊ ከኖረበት «በምሥራቅ» ነበረ። የአራቱ ወንዞች ስሞች ቢገኙም ብዙ አይረዱንም፤ ምክንያቱም ሰው ከአንድ አገር ሲፈልስ ለአዲሱ አገር ስፍራዎች፣ ወንዞች፣ ተራራዎች ... ወዘተ የፈተኛውን አገር ስሞች ሊጠቀም ይወዳል። በዚህ ምክንያት ጎጃም ጥሩ አገር ብትሆንም ገነት ናት ለማለት ምክንያት የለንም፤ ቍ. 13። የአዳምና የሔዋን ዘር በ«ምሥራቅ» በመቀመጡ (ዘፍ. 4+16)፣ የኖኅ መርከብ በአራራት ተራራዎች ላይ በማረፉ (ዘፍ. 8+4) እና ከባቢሎን ሰዎች በምድር ሁሉ ላይ ስለተበታተኑ (ዘፍ. 11+8-9)፣ ዔድን በላይኛው መስጴጦምያ አቅራቢያ የሚገኝ ይመስላል።

ገነት በእግዚአብሔር የተተከለ የአታክልት ስፍራ ነበረ፤ ሰውን እዚያ አኖረው፤ እዚያም ያነጋግረውና ይጉበኘው ነበር፤ 3+8። የሰው ነፍስ ከእግዚአብሔር ጋር ለምትገናኝበት ሰማያዊ ስፍራም ምሳሌ ሆኗል፤ ሉቃ. 23+43።

3. የሚያጠግብ መብል (ቍ. 5:9)፤ በገነት የአታክልትና የዛፍ ዐይነት ሁሉ ባይገኝም፤ እግዚአብሔር ለሰው ያዘጋጀው ከሁሉ የተሻለና የሚበቃ መሆኑን ማሰብ አያስቸግርም፤ 1+29-30።

4. ተስማሚ ሥራ (ቍ. 15)፤ ሰው ምድርን እንዲሞላና እንዲገዛ ተፈጠረ፤ ይህንም ሲያደርግ ስድስት ቀን ሠርቶ በሰባተኛው ማረፍ ነበረበት፤ ዘፍ. 1+28፤ 2+3። እግዚአብሔር ሰውን በተከለው ገነት ሲያኖረው ቦታውን እንዲያበጅና

እንዲጠብቅ አዘዘው። ይህ ሥራ ተስማሚ፣ ስፍራውም አስደሳች ነበረ፤ እንስሳትም ታዘዙለት፤ አታክልትን በየዐይነታቸው ሲያደራጅ በአቀማመጣቸው ደስ እንዲያሰኙ ማድረግ ይችላል ነበር፤ የውሃ ዕጥረት አልነበረም፤ እሾህና አሜክላ ሥራውን ከማከናወን አያስቸግሩም ነበር። በኋላ ግን ሰው በጎጢአት በመውደቁ ሥራው ከመጠን በላይ አድካሚና ብዙ ጊዜ ፍሬ አልባ ሆነ፤ ዘፍ. 3፥17-18። እንግዲህ የሰው ሥራ እግዚአብሔር በፍጥረቱ የዘራውንና ያደረገውን ብቻ ሳይሆን፣ በከርሰ ምድር (ከምድር በታች) ያለውንም ሁሉ በጥሩ መንገድ አደራጅቶ ማሳየት ነበረ።

5. የሞራል ምርጫ (ቀ. 9፡16-17)፤ ሰው ሥራውን እንዲፈጽም ለእግዚአብሔር ፈቃድ መታዘዝና ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን ኅብረት መጠበቅ ነበረበት። ይህንም እንዲያደርግ ትልቅ ተስፋ ተሰጥቶት ነበር፤ ይኸውም ቢታዘዝ በሕይወት ዛፍ እንደተገለጠለት፣ ሊሞት ወደማይችልበት ወደ ዘለዓለም ሕይወት ሊገባ ይችላል ነበር፤ ዘፍ. 2፥9፤ 3፥3-22፤ ራእ. 22፥2።

ሰው ሥራውን እንዲፈጽም ጥሪውን ከእግዚአብሔር ተቀብሎ፣ እንደ እግዚአብሔር ፈቃድ መንቀሳቀስና ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን ኅብረት መጠበቅ ነበረበት። ይህም ሁልጊዜ ግልጥ ሆኖ እንዲታየው፣ እግዚአብሔር በገነት መካከል ከሕይወት ዛፍ አጠገብ መልካምንና ክፉን የሚያስታውቀውን ዛፍ አበቀለ። የዛፉ ፍሬ ለመብል አያስፈልገውም ነበር፤ ብዙ ሌሎች ዛፎች ነበሩና። የዛፉ ፍሬ መርዛማ ሳይሆን ለመብል መልካም፣ ለዐይን የሚያስደስት ነበር፤ ዘፍ. 3፥6።

ሰው ግን ከዚያ ዛፍ እንዳይበላ ተከለከለ። በልቶ ቢገኝ ዐውቆ እግዚአብሔር ለሕይወቱ ያለውን ፈቃድና ዕቅድ መከዳን ያሳይ ነበር። በሚበላበትም ዕለት ከሕይወት ሰጪው ከእግዚአብሔር ተለይቶ የዘለዓለም ሞት እንዳይሞት ከባድ ማስጠንቀቂያ ተሰጠው።

እንግዲህ ለሰው ምርጫ ተሰጠው። ምርጫው ለሕይወቱ ሁሉ ወሳኝ ነበረ፤ ምክንያቱም የሰው ሥራና ኑሮ ከእግዚአብሔር ጋር ባለው ግንኙነት ላይ የተመሠረተ ነው። ቀ. 15-17ን ስንመለከትም የሰው ጥሪ ጥምረት ያለበት ነው። የመጀመሪያው አገልግሎት ከምድር፣ ሁለተኛው ደግሞ ከሰማያት ጋር ያለውን ግንኙነት ይወስናል። ሰው ምድሩን ማልማትና እየተገነባከበ ከክፉ ነገር ሁሉ መጠበቅ ነበረበት። ይህንም ለማድረግ የሚችለው ለእግዚአብሔር እየታዘዘ ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን ግንኙነት በመጠበቅ ነው። ስለዚህ ለሰው የተሰጡት ትእዛዛት ሁለት ቢሆኑም፣ አንዱ ትእዛዝ ከሌላው ተነጥሎ ሊፈጸም ባለመቻሉ ጥሪው አንድ ነው። ሰው ገዥና አገልጋይ መሆን አለበት፤ ምክንያቱም ፈጣሪውንና ሕግ ሰጪውን አምላክ ማገልገል አለበት። ስለዚህ ከመጀመሪያ ጀምሮ ሥራና ዕረፍት፣ ማዘዝና መታዘዝ፣ ምድራዊና ሰማያዊ አገልግሎት፣ ሥልጠናና ሃይማኖት፣ ባህልና አምልኮት ተጣምረው በአንድነት ሲሄዱ ታይተዋል። እንግዲህ ሰው ዓለምን እንዲገዛ ሲሠራ፣ ሃይማኖቱ ግብርናውን፣ ርባታውን፣ ንግዱን፣ የፋብሪካ ሥራውን ... ወዘተ ማንቀሳቀስና መምራት አለበት።

የመጀመሪያው ሰው «አዳም» ተብሎ የሚገኘው ለመጀመሪያ ጊዜ በዘፍጥረት 4፥25 ላይ ነው። ከዚያ በፊት በዕብራይስጥ አዳም ተብሎ ከሚተረጉመው ቃል ጋር መስተአምር ተጨምሯልና ቃሉን «ሰውዬው» ብለን ልንተረጎመው እንችላለን (5)። ይህ የሚያሳየን አዳም ያደረገው ለራሱ ብቻ ሳይሆን፣ ከእርሱ በኋላ ለሚመጣ ሰው ሁሉ ነው። እንግዲህ አዳም የሰው ሁሉ ራሱና አባት በመሆኑ የእርሱ ምርጫ ለትውልዶች ሁሉ ወሳኝ ነበረ። ሐዋርያው ጳውሎስ ሰው «በአዳም ...» በማለት ይህን አሳብ በሰፊው ያብራራል፤ ሮሞ 5፥12-21፤ 1ቆሮ. 15፥22።

6. ተገቢ ሥልጣን (ቍ. 19-20)፤ ሰው እንስሳትን ሁሉ እንዲገዛ ተፈጥሯልና (ዘፍ. 1፥28) እንደ ባሕርያቸውና እንደ ሁኔታቸው ስም መስጠቱ ከተቀበለው ሥልጣን ጋር ተስማሚ ነበረ። አዳም በተፈጥሮ ጥበቡ ለእንስሳት ሁሉ፣ ለሰማይ ወፎችም ሁሉ፣ ለምድር አራዊትም ሁሉ ስም ሰጣቸው። ይህን ሲያደርግ በይበልጥ የፍጥረትን ስፋትና ታላቅነት የተረዳና በእነዚህ እንስሳት እንደ ተፈጥሮአቸው እንዴት ሊጠቀምባቸው እንደሚችል ያስተዋለ እንደነበረ ማሰብ እንችላለን። ሆኖም እግዚአብሔር እነዚህን እንስሳት ሁሉ ለአዳም ሲያቀርብ፣ ከዚህ በላይ ከፍ ያለ ዓላማ እንደነበረው እናያለን።

7. አስደሳች የኑሮ ጓደኛ (ቍ. 18-25)፤ በመጀመሪያ አዳም ብቻውን ነበረና በዚህ ሁኔታ እንዲቋይ መልካም አልነበረም። እንደ እንስሳት ሁሉ ሰው ከምድር ዐፈር ተፈጥሮ ነበር፤ ነገር ግን ከእነርሱ ሁሉ እንደ እርሱ ያለ ረዳት አልተገኘለትም ነበር። ሰው ከእንስሳት ሁሉ የተለየ ዐይነት ፍጡር ነውና የሚመቸው ረዳት ያስፈልገዋል። ዋናው ልዩነት በእግዚአብሔር መልክ ከመፈጠሩ የሚመነጭ ነው፤ ይህንም በሚከተለው ምዕራፍ እንመረምራለን።

በሰውና በእንስሳት መካከል ብዙ ተመሳሳይነት አለ። ሁለቱም ሥጋውያን ናቸው፤ ሁለቱም የሚበላውንና የሚጠጣውን ይመኛሉና ያስፈልጋቸዋል፤ ሁለቱም ይወልዳሉ፤ ሁለቱም የሚያዩ፣ የሚሰሙ፣ የሚዳስሱ፣ የሚቀምሱና የሚነኩ ናቸው፤ ሁለቱም ምንም እንኳን በደረጃ ቢለያዩም የዕውቀትና የማስተዋል ችሎታ አላቸው። ሆኖም ሰው ሃይማኖት፣ ግብረገብ፣ ሕግ፣ ሳይንስና ኪነጥበብ አለው። ከምድር ዐፈር ቢበጅም፣ ከላይ የሕይወትን እስትንፋስ ተቀብሏል። ሥጋዊ ቢሆንም፣ ሰው መንፈሳዊ፣ አመክንዮታዊና ግብረገባዊ ፍጡር ነው። በዚህ ምክንያት በእንስሳት መካከል ምቹ ጓደኛና ረዳት ማግኘት አልቻለም። ለእንስሳት ሁሉ ስም ሲሰጥ፣ ከፍ ያለውንና ንጉሣዊ የሆነውን «ሰው» የሚለውን ስም አልሰጠም።

ሰው ብቸኝነት ሲሰማው፣ ፍላጎቱን ለማርካት ምንም ለማድረግ አልቻለም። ስለዚህም ሳይጸልይ አልቀረም። እግዚአብሔር እንደ ቸርነቱ የፈለገውን ሰጠው፤ ሲሰጠውም ሰው በሥራው ምንም አልተሳተፈም። እግዚአብሔር በሰው ላይ ከባድ እንቅልፍ ጣለበት፤ አንቀላፍቶ ሳለ ከጉድኑ አንዲት ዐጥንት ወስዶ ስፍራውን በሥጋ ዘጋው። ከአዳም የወሰዳትን ዐጥንት ሴት አድርጎ ሠራት፤ ወደ አዳምም አመጣት።

አዳም ሲያያት የተመኘውን መሆኗን ወዲያው ተረድቶና ተደንቆ በምስጋናና በደስታ ሲሞላ፣ «እነሆ ይህች ዐጥንት ከዐጥንቴ፣ ሥጋም ከሥጋዬ ናት» አለ። አዳምም የሴትን ተፈጥሮ ተረድቶ «እርሷ ከወንድ ተገኝታለችና ሴት (በዕብራይስጥ «ከወንድ የወጣ» ማለት ነው) ትባል» ብሎ መሠረታዊ ሁኔታዋን አረጋገጠ። ሴት የተፈጠረችው ከአዳም ጋር አብራ እንድትኖር ብቻ ሳይሆን ከእርሱ ጋር «አንድ ሥጋ» እንድትሆንም ነው፤ ዘፍ. 2፥24፤ 1ቆሮ. 11፥8። እንግዲህ አዳም የዓለም ሕዝብ ሁሉ መሠረትና ራስ ነው። ሴቲቱ ከአዳም ብትሆንም ሌላ ናት። ከአዳም ጋር ግንኙነት ቢኖራትም ከእርሱ የተለየች ናት። ወንድና ሴት አንድ ዐይነት ቢሆኑም፣ ሴት ልዩ የሆነ የራሷ ተፈጥሮ አላት። በአንድ በኩል በወንድ ላይ ጥገኛ ብትሆንም፣ በሌላ በኩል ደግሞ ነጻነት አላት። ሴት ከአዳም በኋላ የተገኘችና ከአዳምም ናት፤ መገኘቷ ግን ከእግዚአብሔር ብቻ ነው። ወንድና ሴት ተፈላላጊዎች ናቸው። ሴቲቱ የአዳም ምቹ ረዳት ሆና አዳም ፍጥረትን የመግዛት ጥሪውን ለመፈጸም እንዲችል ታገለግለዋለች። እንደ ዕቁባት ወይም ባሪያ ሳትሆን፣ ራሷን የቻለች፣ ነጻነት ያላት ሰው ናት፤ መገኘቷንም ከአዳም ሳይሆን ከእግዚአብሔር የተቀበለች፣ ለእግዚአብሔር መልስ የምትሰጥ፣ ወንዱ ምንም ተሳትፎ

ሳያደርግ በእግዚአብሔር ሥራ ለወንዱ አንድ ብቻ ሆኖ የተበጀች የኑሮ ጓደኛና ረዳት ናት።

ሰው ይህን ምቹ የትዳር ጓደኛን የግጥም ስጦታ ሲቀበል አባቱንና እናቱን ይተዋል፤ አዲስ ቤተሰብን ይጀምራል፤ ከግሪኩ ጋር ይጣመራል፤ ወደ ሌላ ሴት አይመለስትምና «አንድ ሥጋ ይሆናሉ»። ይህ አንድነት ምሥጢራዊ ቢሆንም፣ የሥጋ ብቻ ሳይሆን የአሳብ፣ የዓላማ፣ የተስፋ፣ የምኞትና የስሜት አንድነት አለበት። በዚህ ምክንያት አዳምና ግሪኩ ዕራቶታቸውን ቢሆኑም አይተፋፈሩም ነበር። የእነርሱም ጋብቻ የንጽሕና ሁኔታ ለጋብቻ ሁሉ ዐቢይ ምሳሌ ሆነ፤ ማቴ. 19፡4-6።

የአሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድና ሁለትን ታሪክ ከተረዳን፣ የሰው ንጽሕና ሁኔታ በመጽሐፍ ቅዱስ ሁሉ እንዴት እንደሚገለጥና ከዚህ የተነሣ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ምን ዐይነት ጥያቄዎች እንደተነሡ ለመመልከት ዝግጁዎች እንሆናለን፤ ይህንንም የሰው አምላካዊ መልክ፣ የሰው ሥጋና ነፍስ፣ የሰው ጾታዊ ጥምረት በሚሉት ሦስት አጠቃላይ አርእስት በሚከተሉት ሦስት ምዕራፎች ለማሳየት እንሞክራለን።

ማስታወሻ

በዚህ ጥናት በተለይ ሁለት መጻሕፍት ጠቃሚ ሆነው ተገኝተዋል ፡-

DOH The Doctrine of Humanity በCharles Sherlock የተጻፈና በIVP የታተመ፤ 1996።

TB Human Nature In Its Fourfold State በThomas Boston (1676-1732) የተጻፈና በThe Banner of Truth Trust እንደገና በ1997 የታተመ።

- (1) ስለ ሦስቱ «ዓለማት» ከDOH በተለይም ከገጽ 20-26 ተገኝቷል።
- (2) እነዚህ ጥያቄዎች ካልታተሙት ከዶክተር J.I. Packer ትምህርት ማስታወሻዎች የተገኙ ናቸው።
- (3) ሊቁ Pascal ነው፤ በPacker ማስታወሻዎች ተጽፏል።
- (4) Bavinck ገጽ 185-190 እና Berkhof ገጽ 181-182 የእነዚህ ሁለት ምዕራፎች ግንኙነትና አስተዋፅኦ በጥሩ አኳኋን ያብራራሉ።
- (5) Bavinck ገጽ 187።

ምዕራፍ 39 - የሰው አምላካዊ መልክ

እግዚአብሔርም አለ :- ሰውን በመልካችን እንደ ምሳሌያችን እንፍጠር፤ ... ምድርን ሁሉ ... ይግዙ። እግዚአብሔርም ሰውን በመልኩ ፈጠረ፤ በእግዚአብሔር መልክ ፈጠረው፤ ወንድና ሴት አድርጎ ፈጠራቸው። እግዚአብሔርም ባረካቸው፤ እንዲህም አላቸው :- ብዙ ተባዙ ምድርንም ሙሉአት፤ ግዙአትም ...፤ ዘፍ. 1፥26-28። እነዚህ ጥቅሶች ለትምህርተ ሰብእ መሠረት ናቸው። በጥቅሶቹ ውስጥ ሰው በእግዚአብሔር መልክ መፈጠሩ ሦስት ጊዜ ተጽፏል፤ ሆኖም በጥቅሶቹ ላይም ሆነ በሌላ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል የእግዚአብሔር መልክ በሰው ላይ እንዴት ወይም ምን እንደሆነ በግልጽ አልተወሰነም። ከዚህ የተነሣ ስለ ሰው አምላካዊ መልክ በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ብዙ አሳብ አለ።

ሰው በእግዚአብሔር መልክ (ምሳሌ ወይም አምሳል) እንደተፈጠረ በሚከተሉት ጥቅሶች ተጽፎ ይገኛል :- ዘፍ. 1፥26-27፤ 5፥1፤ 9፥6፤ 1ቆሮ. 11፥7፤ 15፥49፤ ያዕ. 3፥9። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ደግሞ የእግዚአብሔር ምሳሌ (አምሳል) መሆኑ ተገልጧል፤ 2ቆሮ. 4፥4፤ ቆላ. 1፥15፤ ዕብ. 1፥3። የሰው አምላካዊ መልክ በመጽሐፍ ቅዱስ ብዙ ጊዜ በግልጽ ተጽፎ ባይገኝም፤ ስለ ሰው ከሚሰጠው ትምህርት ሁሉ በስተጀርባ ይወሳል። በአረማውያን መካከል እንኳ ይህ አስተሳሰብ በመጠኑ ይታወቃል፤ አንድ ባለ ቅኔ፡ «እኛም ደግሞ ልጆቹ ነን» ብሎ ጽፏልና፤ ሐ.ሥ. 17፥28 አ.መ.ት.።

የሰው አምላካዊ መልክ ምን እንደሆነ እንድናስተውል ኦሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድን በመጀመሪያ ያነበቡትና የሰሙት ሰዎች ምን እንዳስተዋሉ በሦስት ክፍለን ብንመረምር ሊረዳን ይችላል።

1. በዚህ ምዕራፍ እግዚአብሔር አካላዊ፣ አመክንዮታዊ (የሚያቅድና ዕቅዶቹን መፈጸም የሚችል)፣ የሚፈጥር፣ የፈጠረውን ለመቁጣጠር የሚችልና እጅግ መልካም መሆኑ ተገልጧል። እንግዲህ ሰው ቢያንስ በእነዚህ ነገሮች እግዚአብሔርን ይመስላል፤ ይከተለዋልም። ይህን ምዕራፍ በ3ኛው ጥናት በም. 30ለ በሰፊው አብራርተናል።

2. በእግዚአብሔርና በሰው መካከል ተመሳሳይነት አለ። ይህም ማለት ሰው ልክ እንደ እግዚአብሔር ነው ማለት አይደለም፤ ነገር ግን በሁለቱም መካከል ቅርብ ግንኙነት አለ። ይህም ግንኙነት «መልክ» እና «አምሳል» (ወይም «ምሳሌ») በሚሉት ቃላት ይገለጣል። አንዳንድ ሰዎች እነዚህ ሁለት ቃላት የተለያዩ ነገሮችን እንደሚያመለክቱ አስተምረዋል። ለምሳሌ ኢረኔየስ ሁለቱን ቃላት ሲለይ፡ «አምሳል» በውድቀቱ ሰው የጠፋበትን፣ «መልክ» ደግሞ ከውድቀቱ በኋላ ለሰው የቀረለትን እንደሚያመለክቱ አስተምሯል (1)። ሆኖም በዘፍ. 1፥26 ሁለቱም በአንድነት ይገኛሉ፤ በ5፥1 «ምሳሌ» ብቻ ሲገኝ፣ በ9፥6 «መልክ» ብቻ ተጽፏል። በምዕራፍ 1፥26 «በመልካችን እንደ ምሳሌያችን» ሲል የመስተዋድድ ልዩነት ይታያል። በ5፥1 እና በ9፥6 ግን «በእግዚአብሔር ምሳሌ» እና «በእግዚአብሔር መልክ» ቢልም የአሳብ ልዩነት ያለ አይመስልም። ደግሞም አዳም ልጅንም «በምሳሌው እንደ መልኩ» ወለደ ስለሚል የመስተዋድዶች አጠቃቀም ስለተለዋወጠ፣ መለዋወጡ በእነዚህ ጥቅሶች ልዩ አሳብን

ያመለክታል ብሎ ለማስተማር ምክንያት ያለ አይመስልም፤ ዘፍ. 5:3። ዛሬ የብሉይ ኪዳን ሊቃውንት በአሪት ዘፍጥረት አጠቃቀም ላይ የሁለቱ ቃላት አሳብ አንድ መሆኑን ያስተምራሉ (2)። ይህ ትክክለኛ ከሆነ፣ ጸሓፊው በሁለት ተመሳሳይ ቃላት የተጠቀመበት ምክንያት አጽንዖት ለመስጠት ነው። ይህም ዘዴ በዕብራይስጥም ሆነ በብዙ ሌሎች ቋንቋዎች ትኩረት የሚሰጥበት ዘዴና ባህል ነው።

የአዳም ልጅ፣ ሴት በአባቱ ምሳሌና እንደ አባቱ መልክ በመወለዱ፣ ከአባቱ ጋር አንድ ባይሆኑም፣ ብዙ ተመሳሳይነት እንደነበራቸው ይታያል፤ ዘፍ. 5:3። እንደዚሁም የእግዚአብሔርና የሰው ተመሳሳይነት ከፍ ያለ ነው፤ ዓላማችንም ይህን ማጥናት ነው።

3. ሰው በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሩ ክብሩ ከፍ ያለ ነው። ሰው ከመፈጠሩ በፊት ልዩ የሆነ አምላካዊ ምክክር ነበረ፤ ከፍጥረታትም ሁሉ ሰው ብቻ በእግዚአብሔር መልክ መፈጠሩ ከፍ ያለ አጽንዖት እንዳለበት አይተናል፤ 1:26። የሰው ክብር በአሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድ በአራት ሌሎች ነገሮች ይገለጣል ፡-

ሀ) ሰው ዓለምን ለመግዛት ተፈጠረ፤ 1:26:28። ይኸውም ጥቅም እንዲያገኝበት ሳይሆን የእግዚአብሔር ዕቅድ እንዲፈጸምና የእግዚአብሔር ክብር እንዲገለጥ ነው።

ለ) ሰው በኅብረት እንዲኖር ተፈጠረ፤ እግዚአብሔር በተለይ የሰውን ወገን ወንድና ሴት አድርጎ ፈጠረ፤ 1:27። በእግዚአብሔር ዕቅድ ወንድና ሴት በእግዚአብሔር መልክ በእኩልነት ይሳተፋሉ። አንዳንዶች እንደሚያስቡት ወንድ በእግዚአብሔር መልክ ተፈጠረ፤ ሴት ከወንድ በመገኘቷ ዝቅተኛ ደረጃ አላት ለሚለው አሳብ በዚህ አንቀጽ ምንም መሠረት አይገኝም፤ እንዲያውም የዚህ ክፍል አሳብ ይህን አስተሳሰብ ያፈርሳል።

ሐ) እግዚአብሔር ወንድንና ሴትን ከፈጠራቸው በኋላ ባረካቸው፤ 1:28። ሰው በእግዚአብሔር ተወደደ፤ በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሩ እግዚአብሔር ከሌሎች ፍጥረታት ሁሉ በላይ ተደስተበት፤ እግዚአብሔር ከፈጠረው ሰው ጋር መገናኘትና ምን እንደሚያደርግ ማየት ይወድ ነበር (2:19)፤ የሥራ ቃል ኪዳን በመባል የሚታወቀውን የመጀመሪያውን ቃል ኪዳን ከእግዚአብሔር ጋር ለመገባባት ዕድለኛ ሆነ (2:9:16-17)፤ ሞት የማይገኝበት የዘለዓለም ሕይወት ተስፋ ቃል ተሰጠውና እግዚአብሔር መልካሙንና አስፈላጊውን ነገር ሁሉ አዘጋጅለት። በንጽሕና ሲኖር ይህ የሰው በረከት ነበረ፤ በረከቱም ከእግዚአብሔር ጸጋ እንጂ ከራሱ አልነበረም።

መ) ሰው «እጅግ መልካም» ሆኖ ተፈጠረ፤ 1:31። እያንዳንዱ ነገር ሲፈጠር፣ እግዚአብሔር መልካም እንደሆነ አየ። በመልኩ የተፈጠረውን ሰው ካየ በኋላ ግን ያደረገውን ሁሉ ሲያይ እጅግ መልካም ነበረ።

አንዳንድ ሰዎች በእግዚአብሔርና በሰው መካከል ብዙ ተመሳሳይነት ስለሚታያቸው፣ የሰውን አምላካዊ መልክ እንደብዙ ነገር ይቋጥሩታል። ይህንም ሰፊው አስተሳሰብ ብለን መጥራት እንችላለን። ሌሎች ደግሞ የሰውን አምላካዊ መልክ ከጽድቁ (ከደግጉ) አንጻር ብቻ ያዩታል። ይህን ደግሞ ጠባቡ አስተሳሰብ ብለን መጥራት እንችላለን።

በቤተ ክርስቲያን ታሪክ በተለይ ስለ ሰው አምላካዊ መልክ ሦስት ዐይነት አስተሳሰቦች መኖራቸው ይታወቃል። 1ኛው፣ «መልኩ» በሰው ውስጥ እንደ አመክንዮታዊነት ወይም መንፈሳዊነት የሚገኙት ሁኔታዎች መሆኑ ነው። ከቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት መካከል ብዙዎቹ፣ ሉተርና ካልቪንም እንደዚህ ያስቡ ነበር። 2ኛው፣ «መልኩ» ሰው በሚያደርገው፣ በተለይም ዓለምን በመግዛቱ ይታያል። ይህ

አስተሳሰብ ደግሞ በአንዳንድ ሊበራሎች ዘንድ ይገኛል። 3ኛው፡ «መልኩ» ሰው ባሉት አካላዊ ግንኙነቶች ይታያል። ለምሳሌ ብሩነርና ባርት መልኩን፡ ሰው ወንድና ሴት ሆኖ ከመፈጠሩ አንጻር አዩት (3)።

ከዚህ በታች ባሉት አርእስት የሚታየው ዋና አሳብ ወደ 3ኛው አስተሳሰብ ቢጠጋም፡ በመጽሐፍ ቅዱስ ከዚህ በላይ ሰፊ ብሉ የተገለጠው አሳብ የተሻለ ሆኖ እንደተገኘ ይታያል። ስለ ሰው አምላካዊ መልክ ስናስብ፡ የእግዚአብሔር መልክ በሰው ላይ የት ወይም እንዴት እንደሚገኝ መወሰን ሳይሆን፡ ሰው በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሩ እንዴት መኖር እንደሚገባው መረዳት ዋና ሥራችን ነው።

ሀ) የሰው አምላካዊ መልክ ከእግዚአብሔር ጋር ያለው ግንኙነት

ሰው «እጅግ መልካም» (ዘፍ. 1፡31) እና «ቅን» (መክ. 7፡29) ሆኖ ተፈጠረ። ሰው ሲፈጠር የእግዚአብሔር ፈቃድ ተገልጦለት ነበር፤ ፈቃዱም እንዲፈጸም ሕግ ተሰጠው፤ ለእግዚአብሔር ሕግ ለመታዘዙ መለኪያውና መገምገሚያው መልካምንና ክፉን ከሚያስታውቀው ዛፍ አለመብላቱ ነበር፤ ዘፍ. 2፡17፤ 3፡7-11።

ሰው ሲፈጠር ትክክለኛ ዕውቀት፡ መልካም ፈቃድና ጤነኛ ስሜቶች ነበሩት። የእግዚአብሔርን ፈቃድ ዐውቀ። ይህም ሕግ ምንም እንኳን በጽሑፍ ባይገኝም በልቡ ተጽፎ ነበር፤ አረማውያንም እንኳን የዚህን ሕግ ቅርስ በከፊል ያውቁታል፤ ሮም 2፡14-15። የአዳም ዕውቀት የሚሠራ ዕውቀት ነበረና በማስተዋል ለእንስሳት ሁሉ ጠባያቸውን ወይም ሁኔታቸውን የሚገልጡ ስሞችን ሰጣቸው፤ ዘፍ. 2፡19-20። የሰው ፈቃድ እንደ ኤልያስ አድማጮች በመልካምና በክፉ መካከል የሚያካሄድ አልነበረም፤ 1ነገ. 18፡21። ማናቸውም ዐይነት ለእግዚአብሔር የአለመታዘዝ ዝንባሌ ኀጢአት ነው፤ በእምነት ያልሆነ ሁሉ ኀጢአት ነውና፤ ሮም 14፡23። አዳም በእግዚአብሔር መልክ ተፈጥሮ መልካሙን የእግዚአብሔርን ፈቃድ ለማድረግ ወደደ፤ አለበለዚያ እጅግ መልካም ወይም ቅን ተብሎ አይጠራም ነበር። የአዳምና የሔዋን ስሜቶች ደግሞ በመጀመሪያ ከዕውቀታቸውና ከፈቃዳቸው ጋር የሚስማሙ በመሆናቸው ንጹሐንና ቅዱሳን ነበሩ፤ ስለዚህ ዕራቀታቸውን ቢሆኑም እንኳ አይተፋፈሩም ነበር፤ ዘፍ. 2፡25፤ 3፡7-10-11። ሰው እግዚአብሔርን ዐውቆ እንዲደሰትበት ተፈጥሯል። ሰው የእግዚአብሔርን ትእዛዝ በደስታ ሲፈጽም ልቡ ብርሃን ይሆናልና ስሜቶቹ ቅዱሳን ይሆናሉ። ሰው ለእግዚአብሔር መታዘዝ ፈቃደኛ ባይሆን ግን ስሜቶቹ ድብልቅ ይሆናሉ።

ሰው በዕውቀት፡ በጽድቅና በቅድስና እንደተፈጠረ የሚታየው ደግሞ በአዲስ ፍጥረት ሁኔታ ነው። ሐዋርያው ጳውሎስ፡ «የፈጠረውንም ምሳሌ እንዲመስል ዕውቀትን ለማግኘት የሚታደሰውን አዲሱን ሰው ለብሳችሁታል» (ቆላ. 3፡10) በማለት ይህ ዕውቀት ሰፊ፡ የሚሠራ፡ ጽድቅና ቅድስና ያሉበት ዕውቀት ነው። ጽድቅና ቅድስና በእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ መገኘታቸው፡ «ለእውነትም በሚሆኑ ጽድቅና ቅድስና እንደ እግዚአብሔር ምሳሌ የተፈጠረውን አዲሱን ሰው ልበሉ» በሚለው ሐዋርያዊ ትእዛዝ ተረጋግጧል፤ ኤፌ. 4፡24።

እንግዲህ ሰው ሲፈጠር ጻድቅ ነበረ፤ ይህም ጽድቅ ቀዳማይ ጽድቅ ወይም ጥንተ ጽድቅ ተብሎ ሊጠራ ይችላል፤ በእንግሊዝኛ Original Righteousness በመባል ይታወቃል።

ቀዳማይ ጽድቅ የሰውን ዕውቀት፡ ፈቃድና ስሜት ማለት ሁለንተናውን አጠቃልሎ ይዟል። ይህም ምንም እንኳን ተፈጥሮታዊ ሁኔታውን የሚመለከት ቢሆንም ሊጠፋበት

ይችል ነበር፤ ምክንያቱም ሰው ከወደቀ በኋላ ቀዳማይ ጽድቁ ባይኖረውም ገና ሰው ነው። ሕፃን ሲወለድ ሰው ሆኖ በማደግ ወደ ሙሉ ዐቅምና ችሎታ፣ ወደ ፍጹምም ሰውነት ይደርሳል። እንደዚሁም አዳምና ሔዋን በንጽሕና ሲፈጠሩ፣ ሙሉ ሰዎች ቢሆኑም፣ ገና ያልተፈተኑ በመሆናቸው ወደ ግብረገባዊ ፍጹምነትና ሊሞቱ ወደማይችሉበት ሁኔታ አልደረሱም። ሰው በኃጢአት በመውደቁ ቀዳማይ ጽድቅ ቢጠፋበትም፣ ግብረገባዊ ፍጡር ሆኖ ይኖራል፤ የሚያደርገውንም ሁሉ በእግዚአብሔር ፊት የሚያደርግ በመሆኑ የእግዚአብሔርን ሕግ ይፈጽማል ወይም ይተላለፋል።

ከዚህ በፊት ሰው አካላዊ፣ አመክንዮታዊ፣ ዐቃጅ፣ ግብረገባዊና መንፈሳዊ መሆኑን ከአሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድና ሁለት አይተናል። እነዚህ ባሕርያት በእግዚአብሔር ዘንድ ከፍ ባለ ሁኔታ ስለሚገኙ በእነርሱ የእግዚአብሔር መልክ በሰው ላይ ይታያል። ሌሎች ነገሮችንም መጨመር ይችላል (4)። በተለይ በሁለት ነገሮች ላይ አንዳንድ አሳብ መጨመር ያስፈልጋል ፡-

አንደኛው፡ ልዩ ልዩ ሰዎች እንደሚሉት የሰው ሥጋዊ አካል ከሰው አምላካዊ መልክ አንድ ክፍል ነው። እግዚአብሔር መንፈስ በመሆኑ (ዮሐ. 4፡24) ሥጋዊ አካል እንዳለው ወይም ቊሳዊ እንደሆነ ማሰብ ትክክለኛ አይደለም። በዚህ ምክንያት «በላይ በሰማይ ካለው ... የማናቸውንም ምሳሌ፣ የተቀረጸውንም ምስል ለአንተ አታድርግ» ተብሎ ታዝሏል፤ ዘጸ. 20፡4። ዳዊትም የአሕዛብን ጣዖታት ከንቱነት፣ «... አፍ አላቸው አይናገሩም ...» እያለ ያሳያል፤ መዝ. 115፡3-8። ሐዋርያው ጳውሎስ ደግሞ፡ «... የማይጠፋውንም የእግዚአብሔርን ክብር በሚጠፋ ሰው ... መልክ መስለው ለወጡ» በማለት የአረማውያንን ድንቅርና ገልጧል፤ ሮሞ 1፡23። በቤተ ክርስቲያን ታሪክ እግዚአብሔር ቊሳዊነት ያለው መሆኑን የሚያስተምሩ አልጠፉም። በዚህ ምክንያት ቄሮሎስ ፡- «በአሪት የተጻፈውን ቃል ምክንያት አድርገው ለእግዚአብሔር ቀድሞ ሥጋ እንደነበረው የሚናገሩ፣ ስለዚህም እግዚአብሔር ሰውን በእኛ አምሳል እንፍጠር አለ፤ በእኛ አምሳል ያለውም ስለ ሰው ሥጋ ነው የሚሉ አሉ፤ ዘፍ. 1፡26። ነገር ግን እንዲህ አይደለም፤ እርሱ ስለ ውሳጣዊ ሰውነታችን (ነፍስ) ተናገረ እንጂ እርሱ ሁልጊዜ በመታደስ ጸንቶ ይኖራልና አፍአዊ ሰውነታችን (ሥጋ) ይሞት ዘንድ እስኪነሣ ድረስም ይፈርስና ይበሰብስ ዘንድ እንዳለው ነገሩ የታወቀ ነው፤ ውሳጣዊው ግን አይሞትም፤ አይፈርስም፤ አይበሰብስም 2ቆሮ. 4፡16» በማለት የእግዚአብሔር ባሕርይ መገለጫዎች መንፈሳዊ እንጂ ሥጋዊ (ቊሳዊ) አለመሆናቸውን አብራርቷል፤ ሃይ.አበው.71 ክ.3 ቊ.23-24። ይህንም ስንል እግዚአብሔር ሰውን በመልኩ ሲፈጥር፣ ሰውን እንጂ ሥጋ የሌለውን የሰውን ነፍስ አልፈጠረም። ሰውም የሚሠራውና ነፍሱን የሚገልጠው በሥጋ አማካይነት ነውና የሰው ሥጋ የእግዚአብሔርን ባሕርይ ያንጸባርቃል ማለታችን ነው። ሰው ወደ ስሕተት የሚገባው፣ «የእግዚአብሔር መልክ በሰው የሚታየው የት ላይ ነው?» በማለት ፈንታ፣ «የሰው ነገር በእግዚአብሔር ዘንድ እንዴት ይገኛል?» ብሎ በመጠየቅ ነው።

ሁለተኛው አሳብ፡ ሰው የማይጠፋ ፍጡር በመሆኑ ነው። የማይሞት እግዚአብሔር ብቻ እንደሆነ ተጽፏል፤ 1ጢሞ. 6፡16። እግዚአብሔር በራሱ ሕያው ሲሆን በተለይ ለሰው የዘለዓለም ሕይወትን ይሰጣል። ሰው በኃጢአት ምክንያት ይሞታል፤ ነገር ግን ከሞት በኋላ መገኘቱ አይቀርም፤ ይነሣል፤ በእግዚአብሔር ፊት ለፍርድ ይቆማል፤ በመጨረሻ ዐመፀኞች፡ «ወደ ዘለዓለም ቅጣት፣ ጸድቃን ግን ወደ ዘለዓለም ሕይወት ይሄዳሉ»፤ ማቴ. 25፡46። እንግዲህ ሥጋዊ ሞት የሰው መጨረሻ ሳይሆን፣ ወደ ሌላ

ሁኔታ መሸጋገሪያ መንገድ ነው። ከፋዎች በመጨረሻ ፈጽሞ እንደሚጠፋና በማናቸውም ሁኔታ እንደማይኖሩ አንዳንዶች ያስተምራሉ፤ ይህንም በፃፍው ትምህርት እናብራራዋለን። ይሁን እንጂ ሞት በሰው ዘንድ ቢገኝም፤ የእግዚአብሔር ዘላለማዊ ሁኔታ በሰው አምላካዊ መልክ ይታያል ማለት አያስቸግርም።

ለ) የሰው አምላካዊ መልክ ከኅብረተሰብ ጋር ያለው ግንኙነት

ስለ ቅድስት ሥላሴ ስናጠና፤ በሦስት አካላት መካከል ትስስርና እጅግ አስገራሚ ፍቅር እንዳለ አይተናል። እንግዲህ ፍቅር የሰፈነበት ግንኙነት በኅብረተሰብ ዘንድ ስለ መመሥረቱ አስፈላጊነት ማሰብ አይከብድም። በም.22ሀ1 እንደተመለከትነው፤ «ኤሉሂም» የተባለው መጠሪያ ስም ቅድስት ሥላሴን በቀጥታ ባያመለክትም እንኳ፤ በእግዚአብሔር ዘንድ ከአንድ በላይ እንዳለ በቃሉና በአሪት ዘፍጥረት ብዙ ፍንጮች መኖራቸውን ተረድተናል። ስለ ሰው አምላካዊ መልክ፤ «እግዚአብሔር (ኤሉሂም) ሰውን (የሰውን ወገን) በመልኩ ፈጠረ፤ በእግዚአብሔር መልክ ፈጠረው፤ ወንድና ሴት አድርጎ ፈጠራቸው» (ዘፍ. 1፥27) የሚለው ስለ ሰው አምላካዊ መልክ የሚናገር ዋና ጥቅስ ነው። ኸርማን ባቭንክ፤ «ከመጀመሪያ ጀምሮ እግዚአብሔር አንድ ሰውን ብቻ ሳይሆን ሰዎችን በመልኩ ለመፍጠር ዐቅዶ ነበር። ስለዚህ ወዲያው የሰውን ወገን ሲፈጥር፤ ወንድና ሴት አድርጎ ፈጠራቸው፤ ይህንም ሲያደርግ ሁለቱ ለብቻቸው ሳይሆን በእርስ በርስ ግንኙነትና ኅብረት ነበሩ። መልኩም በወንዱ ወይም በሴቷ ብቻ ሳይሆን፤ በአንድነት በሁለቱም፤ በተለያየ መንገድም በእያንዳንዱ ላይ ይታያል» ብሎ ሰፋ ያለ አሳብ ሰንዝሯል (5)። እንግዲህ በወንድም ሆነ በሴት ስላለው የእግዚአብሔር መልክ፤ በወንድና በሴት በአንድነት ይታያል ወይስ በሰው ሁሉ ላይ? ብለን ልንጠይቅ እንችላለን።

ሰው «ብዙ ተባብሮ፤ ምድርንም ሙሉአት» ተብሎ ታዝዟልና ይህ ከሰው መፈጠር ጋር የተያያዘ በመሆኑ (ዘፍ. 1፥26:28) የእግዚአብሔር መልክ በኅብረተሰቡ በሙሉ በአንድነት እንደሚታይ ማሰብ ይቻላል። ሆኖም ከጥፋት ውሃ በኋላ በተሰጠው፤ «የሰውን ደም የሚያፈስስ ሁሉ ደሙ ይፈስሳል፤ ሰውን በእግዚአብሔር መልክ ፈጥሮታልና» በሚለው ትእዛዝ መሠረት በእያንዳንዱ ሰው በወንድም ሆነ በሴት ላይ የእግዚአብሔር መልክ የሚታይ ይመስላል፤ ዘፍ. 9፥6። ደግሞም «ወንድ የእግዚአብሔር ምሳሌና ክብር ስለሆነ ራሱን መከናኘብ አይገባውም፤ ሴት ግን የወንድ ክብር ናት» የሚለው ሐዋርያዊ ቃል የእግዚአብሔር መልክ ሴቷን ሳይጨምር በወንዱ ላይ እንዳለ በግልጽ ይናገራል፤ 1ቆሮ. 11፥7። አንዳንዶች ይህን ጥቅስ በመጥቀስ ሴትን በብዙ ደረጃ ከወንድ በታች አድርገው ይመለከቷታል። ነገር ግን እዚህ ላይ ሐዋርያው በጋብቻ ውስጥ ባለው የወንድና የሴት ግንኙነት ላይ እንጂ በተናጠል በወንድና በሴት ላይ እንደማያተኮር ከዐውዱ ይታያል፤ 1ቆሮ. 11፥7-11። ስለ ሰው ጾታዊ ጥምረት ም.41 ይመልከቱ።

ሐ) የሰው አምላካዊ መልክ ከፍጥረት ጋር ያለው ግንኙነት

ቀደም ብለን እንዳየነው ሰው በፍጥረት ላይ ሥልጣን ስላለው ይዛዋል። አንዳንዶች ይህ የሰውን አገልግሎት እንጂ የአምላካዊ መልኩን ሁኔታ አያሳይም ይላሉ። ሆኖም እግዚአብሔር ከሁሉ በላይ ጌታ በመሆኑ፤ ሰው እግዚአብሔርን ወክሎ ፍጥረትን በመግዛቱ የሰው አምላካዊ መልክ አይታይበትም ማለት የሚከብድ ይመስላል። ዳዊት፤ «በክብርና በምስጋና ዘውድ ከለል ኸው። በእጆችህም ሥራ ሁሉ ላይ ሾምኸው፤ ሁሉን

ከእግሮቹ በታች አስገዛህለት...» በማለት ስለ ሰው ክብር የተናገረው በፍጥረት ላይ ያለው ሥልጣን በእግዚአብሔር መልክ ከመፈጠሩ ጋር ይስማማል፤ መዝ. 8፥5-6።

ዳዊት፡ «ከመላእክት እጅግ ጥቂት አሳነስኸው» በማለቱ በሰዎችና በመላእክት መካከል ላለው ልዩነት አጽንዖት ያደርጋል፤ መዝ. 8፥5። አንዳንዶች፡ መላእክት በእግዚአብሔር መልክ እንደተፈጠሩ ያስባሉ። ለምሳሌ ዮሐንስ ካልሺን፡ «በትንሣኤስ እንደ እግዚአብሔር መላእክት በሰማይ ይሆናሉ እንጂ አያገቡም፤ አይጋቡምም» የሚለውን የክርስቶስን ቃል ሲያትት የሰው የመጨረሻ ሁኔታ መላእክትን ስለሚመስል፡ በእግዚአብሔር መልክ መፈጠራቸውን መካድ አይቻልም ብሏል (6)። ሆኖም ጌታችን በዚህ አንቀጽ የሰውን ሰማያዊ ሁኔታ እንጂ ከመላእክት ጋር ስላለው ግንኙነት አላስተማረም ነበር፤ ማቴ. 22፥30።

በሦስተኛው ጥናት በምዕራፍ 33 ስለ መላእክት ሰፊ አሳብ ተጽፏል። በመላእክትና በሰዎች መካከል ያለውን ልዩነት በዐጭሩ መዘርዘር ሊረዳን ይችላል።

1. ሰው ጻድቅ ሆኖ ሲፈጠር ፍጹም አልነበረም፤ መላእክት ግን ፍጹም ሆነው ተፈጠሩ፤ በእነርሱም ዘንድ መንፈሳዊ ወይም ሞራላዊ ዕድገት የለም።

2. ሰው ሥጋና ነፍስ ሆኖ ተፈጠረ፤ መላእክት ግን መናፍስት ናቸው፤ ዐልፎ ዐልፎ በሰው መልክ ቢታዩም ሥጋ የላቸውም።

3. ሰው ይወልዳል፤ ይባዛልም፤ መላእክት ግን ቀጥታ በእግዚአብሔር የተፈጠሩ ፍጡራን ናቸው። አያገቡም፤ አይጋቡም፤ አይወልዱምም።

4. የሰው ወገኖች አንድ ዐይነት ናቸው፤ ከአንዱ የተገኙ ናቸውና (ሐ.ሥ. 17፥26-27)፤ መላእክት ግን አንድ በአንድ የተፈጠሩ በመሆናቸው ልዩ ልዩ ደረጃ፡ ሁኔታና ክብር ሊኖራቸው ይችላል። ሰዎች አንድ ወገን ናቸው፤ ይዛመዳሉና። መላእክት ግን ይህ ዐይነት ዝምድና የላቸውም።

5. ሰዎች እንደ ፍጥረት ጌቶች ሲገለጡ፡ መላእክት በዚህ አኳኋን ሳይገለጡ፡ «መዳንን ይወርሱ ዘንድ ስላላቸው ለማገዝ የሚላኩ፡ የሚያገለግሉም መናፍስት» ናቸው፤ ዕብ. 1፥14።

6. ሰዎችና ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስም እንኳ ለዐጭር ጊዜ ከመላእክት በታች ቢገኙም፡ በመጨረሻ ሰዎች ከክርስቶስ ጋር ሆነው ከመላእክት በላይ ይኖራሉ። በመላእክት ላይም ይፈርዳሉ፤ 1ቆሮ. 6፥3፤ ዕብ. 2፥5።

7. እግዚአብሔር ወልድ ሰውን ለማዳን ሥጋ ነሣ እንጂ የመልአክን ተፈጥሮ አልወሰደም።

እነዚህን ነጥቦች ስናስብ መጽሐፍ ቅዱስ መላእክት በእግዚአብሔር መልክ እንደተፈጠሩ አለመግለጡን ስለምንረዳ፡ ለዚህ አስተሳሰብ በቂ መሠረት ያለ አይመስልም። ይህን ስንል መላእክት ቅዱሳን እንደሆኑ፡ ከፍ ያለ አገልግሎትና ክብርም እንዳላቸው እንመሰክራለን እንጂ አንክድም።

ሰው ሥጋዊ አካል ስላለው በብዙ አቅጣጫ ከእንስሳት ጋር መጠነኛ ግንኙነት አለው። እንስሳት እንደ ሰው ይሰማሉ፤ ያያሉ፤ ያሸታሉ፤ ይቀምሳሉ፤ ይዳስሳሉም። ሆኖም እንደ ሰው ቋንቋ፡ ሃይማኖት፡ አመክንዮታዊ ግብረገብነት የላቸውም። በዚህ ምክንያት የማስተዋል ችሎታ የተሰጠው ሰው እንስሳትን ሊያውቅ እንጂ እንስሳት ሰውን ሊያውቁ አይደለም፤ ሰው ለእንስሳት ስም ሰጥቷልና። ሰው ከእንስሳት ብዙ ነገር ሊማር ይችላል፤ ለምሳሌ ውሻ ታማኝነትን፡ ንብ ትጋትን፡ አንበሳ ድፍረትን፡ በግ ገርነትን

ሲያሳዩ፥ ቀበሮ ተንኩልን፥ ትል ዝቅተኛነትን፥ ዐማግ ርኩስትን ... ወዘተ ያስተምራሉ። ሰው ከእንስሳ በላይ መኖር ሲገባው፥ ከእንስሳ በታች ሊወድቅ ይችላል። ከእንስሳት ጋር ያለው ተመሳሳይነት ብዙ ቢሆንም ልዩነቱ ትልቅ ነው። ሰው ብቻ ለዘለዓለም ይኖራል፤ በእግዚአብሔር መልክ ተፈጥሯል፤ እግዚአብሔር ሰማያዊ አባቱ ነው፤ እግዚአብሔርንም እንዲከተል ታዝዟል፤ ግቴ. 5፥48፤ 6፥9፤ ኤፌ. 5፥1፤ 1ኢጥ. 1፥16።

መ) የሰው አምላካዊ መልክ በሰው አራት ሁኔታዎች

ከዚህ በላይ ሰው በንጽሕና እንዴት እንደተፈጠረ አይተናል። ሰው በጎጢአት ከወደቀ በኋላ ግን አምላካዊ መልክ ይኖረዋል ግለት እንችላለን? ሰው በጎጢአት ሁኔታ ሲኖር፥ ወዲያውኑ ከውድቀት በኋላና ከጥፋት ውሃ በኋላ በእግዚአብሔር መልክ መሆኑ ይገለጣል፤ ዘፍ. 5፥1-3፤ 9፥6። ሰው በጸጋ ሁኔታ ሲገኝ ያዕቆብ ስለ ሰው አንደኛት ሲናገር፥ «በእርሱ ጌታንና አብን እንባርካለን፤ በእርሱም እንደ እግዚአብሔር ምሳሌ የተፈጠሩትን ሰዎች እንረግማለን፤ ከአንድ አፍ በረከትና መርገም ይወጣሉ» በማለቱ የእግዚአብሔር መልክ በሰዎች ላይ እንዳለ ይታያል፤ ያዕ. 3፥9። ሰው በመንግሥተ ሰማያት በክርስቶስ ሆኖ ፍጹም ጽድቅና ቅድስና አለው፤ ያለ ጥርጥርም አምላካዊ መልክ ይኖረዋል።

በሚቀጥለው ክፍል ሰው በጎጢአት ሲወድቅ የሚያስከትለውን ውጤት እንዘረዝራለን። አሁን ግን የሰው ሁለንተና በጎጢአት የተበከለ መሆኑን መጠቂያ በቂ ነው። እንግዲህ ሰው በጎጢአት ሲኖር አምላካዊ መልክ ይኖረዋል እንዴት ግለት ይቻላል? ስለዚህ ልዩ ልዩ አስተሳሰብ አለ።

አንዳንዶች፥ ሰው በጎጢአት ከመውደቁ የተነሣ ቀዳማይ ጽድቅ በመቅረቱ የሰው አምላካዊ መልክ ከሰው እንደጠፋ ያምናሉ። ይህ ስለ ሰው አምላካዊ መልክ ጠባብ አስተሳሰብ ነው።

ሌሎችም፥ አምላካዊ መልኩ የተፈጥሮ ስጦታዎቹ በሆኑት በሰው መንፈሳዊነት፥ በነጻነቱና ለዘለዓለም በመኖሩ ይታያል፤ ሰው በሥጋዊነት እንዳይደክምም እግዚአብሔር ልዩ ሰማያዊ ስጦታ ሰጥቶታል፤ ይህም ጥንተ (ቀዳማይ) ጽድቅ ተብሎ እንደሚጠራና ሰው በጎጢአት ሲወድቅ ግን ይህ ሰማያዊ ስጦታ እንደጠፋበት ያምናሉ።

የተወሰኑት ደግሞ የሰው አምላካዊ መልክ 1ኛ፥ በነፍሱ (በመንፈሱ) ያለው መንፈሳዊነትና ለዘለዓለም መኖሩ፥ 2ኛ፥ አመክንዮታዊና ግብረገባዊ ፍጡር በመሆኑ፥ 3ኛ፥ በምድር ላይ በመግዛቱ፥ 4ኛ፥ ነፍሱን በሚያንጸባርቅበትና ለዘለዓለም በሚኖረው፥ ምድሩንም በሚገዛው ሥጋው፥ 5ኛ፥ በዕውቀት፥ በጽድቅና በቅድስና የሰው ግብረገባዊ ቅንነት እንደሚታይ ያስተምራሉ። ይህ ቅንነት በሰው ውድቀት ቢጠፋም፥ በክርስቶስ እንደገና ይገኛል (7)።

አስቀድሞ እንደተገለጠው መጽሐፍ ቅዱስ የሰው አምላካዊ መልክ ምን እንደሆነ በግልጽ አይወስንም፤ እንደዚሁም ሰው በጎጢአት ሲወድቅ አምላካዊው መልክ እንደጠፋበት ወይም እንደተዛባም እንኳ በግልጽ አይናገርም።

ሠ) የሰው አምላካዊ መልክ በክርስቶስ መገለጡ

የእግዚአብሔር ዕቅድ «በዘመን ፍጻሜ ... በሰማይና በምድር ያለውን ሁሉ በክርስቶስ ለመጠቅለል ነው»፤ ኤፌ. 1፥10። ሰው በክርስቶስ ሊጠቀለል የሚችለው ክርስቶስ «የማይታይ አምላክ ምሳሌ» በመሆኑ ነው፤ ቆላ. 1፥15። የዕብራውያን

መልእክት ጸሓፊ «እርሱ (የእግዚአብሔር ልጅ) የክብሩ መንጸባረቅና የባሕርዩ ምሳሌ» መሆኑን ገልጦታል፤ ዕብ. 1+3። እግዚአብሔር በባሕርዩ አይታይም፤ ነገር ግን በትሥጉት ልጁ ተረከው፤ ዮሐ. 1+18። እንግዲህ እውነተኛና ፍጹም የእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ታይቷል።

ሰውን ከእግዚአብሔር መልክ የሚለየው ኅጢአት ነው። ክርስቶስ በሥጋው ኅጢአታችንን በዕንጨት ላይ ተሸክመ (1ኢፕ. 2+24)፤ አሁንም የሥራው ውጤት ምእመናን በሚገኙበት «በሥጋው ሰውነት» ወይም «አካሉ» በተባለች በቤተ ክርስቲያን ይታያል፤ ቆላ. 1+22፤ ኤፌ. 5+23። የእግዚአብሔር ዕቅድ ምእመናን የልጁን መልክ እንዲመስሉ ነው፤ ሮም 8+29። ወይም በሌላ አነጋገር ምእመናን የእግዚአብሔር ልጆች በመሆናቸው በአካሄዳቸው የአባቱ መልክ እንዲታይባቸው ይጠበቅባቸዋል፤ ማቴ. 5+44-45፤ ዮሐ. 1+12። በቤተ ክርስቲያን ያሉ እውነተኞች ምእመናን በአእምሮ መንፈስ በመታደሳቸው በጽድቅና በቅድስና እንደ እግዚአብሔር ምሳሌ የተፈጠረውን አዲሱን ሰው በመልበስ ላይ ናቸው፤ ኤፌ. 4+24። ስለዚህ ያን መልክ እየመሰሉ ከክብር ወደ ክብር በመለወጥ ላይ ይሄዳሉ፤ 2ቆሮ. 3+18። ገና ፍጹም አይደሉም፤ ሆኖም «የምድራዊውን ሰው መልክ» እንደለበሱ «የሰማያዊውን ሰው መልክ» ደግሞ እንደሚለብሱ የማይጠፋ ተስፋ አላቸው (1ቆሮ. 15+49 አ.መ.ት.)፤ ይህም «ከእግዚአብሔር ዘንድ ጥበብና ጽድቅ፣ ቅድስናም ቤዛነትም» በተደረገላቸው በክርስቶስ ኢየሱስ የሆኑ ከእርሱ ነው፤ 1ቆሮ. 1+30-31። ይህን ተስፋ ያደረጉትም ክርስቶስን እንዲመስሉ የክርስቶስን ሕይወትና ትምህርት ያጠናሉ፤ ምን እንደሚሆኑ ባይገለጥም፤ እርሱ ሲገለጥ እርሱን እንደሚመስሉ በማወቃቸው እርሱን ጸሐፊ እንደሆነ ራሳቸውን ያነጻሉ፤ 1ዮሐ. 3+2-3።

ስለ ሰው አምላካዊ መልክ ብዙ ዐይነት አሳብ እንዳለ አይተናል። ሆኖም አንባቢዎቻችን ምናልባት በዚህ ርእስ ጉዳይ ላይ ያላቸውን አሳብ እንደሚከተለው ሊያጠቃልሉት ይችላሉ፤ ይኸውም የሰው አምላካዊ መልክ በሰው ላይ የሚገኘው ፦

ሀ) ያለ ሥጋ በመንፈስ ወይም ያለ መንፈስ በሥጋ ሳይሆን በሰው ሁለንተና፤

ለ) በአቋቋሙ ብቻ ሳይሆን በአካሄዱና በድርጊቱ፤

ሐ) እግዚአብሔርን በማንጸባረቁና በመወከሉ፤

መ) በአመክንዮታዊነቱ፤ ዐቅዶ በመሥራቱ፤ ግንኙነት ከእግዚአብሔር፤ ከጓደኞቹና ከፍጥረት ጋር በማድረጉና እንደዚሁም ፍጥረቱን በመግዛቱ፤

ሠ) በጽድቁ እንደሆነ በማስተዋል ነው። (እነዚህ ነጥቦች ሁሉ በአሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ አንድ ላይ ይገኛሉ)።

እንደዚህ ከሆነ፤ ክርስቲያን ስለ ሰው አምላካዊ መልክ ሲያሰላስል፤

1. ከቀዳማይ ጽድቅ ምን ያህል እንደራቀ መረዳት፤
2. አምላካዊ ዐይነት ፍጡር መሆኑን መገንዘብ፤
3. የእግዚአብሔር መልክ በማናቸውም ሰው ላይ ስላለ እያንዳንዱን ሰው ማክበር፤
4. የእግዚአብሔርን መልክ በክርስቶስ ማየት፤
5. በክርስቶስ ሆኖ በእግዚአብሔር መልክ አሁን በመታደስ ላይ መሆኑን ማስተዋል፤
6. በመንግሥተ ሰማያት ክርስቶስን ስለሚመስል ማመስገን ይገባዋል።

ማስታወሻ

- (1) DOH ገጽ 81-82።
- (2) DOH ገጽ 259 ማስታወሻ 20።
- (3) Grudem ገጽ 443 ማስታወሻ 8።
- (4) Grudem ግብረገባዊ፣ መንፈሳዊ፣ አእምሮአዊ፣ ግንኙነታዊና ሥጋዊ አመለካከቶችን በመዘርዘር ዕሥራ ስድስት ነጥቦችን ይጠቅሳል፤ ገጽ 445-448።
- (5) Bavinck ገጽ 206።
- (6) Berkhof ገጽ 206።
- (7) Berkhof ገጽ 206-208 እነዚህን ሦስት አስተያየቶች በሰፊው ይዘረዝራል።

ምዕራፍ 40 - የሰው ሥጋና ነፍስ

ሰው በእግዚአብሔር መልክ ተፈጠረ፤ አሁንም ሰው እንዴት ያለ ፍጡር መሆኑን እንመረምራለን። «እግዚአብሔር አምላክም ሰውን ከምድር ዐፈር አበጀው፤ በአፍንጫውም የሕይወት እስትንፋስን እፍ አለበት፤ ሰውም ሕያው ነፍስ ያለው ሆነ» የሚለው ጥቅስ ሰው በሥጋ ከምድር ጋር ባለው ግንኙነት ምድራዊ፣ በነፍስ ከእግዚአብሔር ጋር ባለው ግንኙነት ደግሞ ሰማያዊ ፍጡር ነው ማለት ይቻላል፤ ዘፍ. 2+7። ሆኖም የመፈረሻው ዐረፍተ ነገር፣ «ሰውም ሕያው ነፍስ ሆነ» (አ.መ.ት.) ተብሎ ቢተረጉም ይሻላል፤ ምክንያቱም ሥጋ የሌለው ነፍስ ወይም ነፍስ የሌለው ሥጋ ሰው አይባልም። ሰው ሕያው ሥጋ (አካል) ወይም በሥጋ የሚኖር (ልቡስ ሥጋ) ነፍስ ነው። እንስሳት ደግሞ ሕያዋን ይባላሉ (ዘፍ. 1+21:24:30)፤ ይሁን እንጂ ያላቸው ሕይወት ከሰው ሕይወት የተለየ ነው፤ ልዩነቱ እንስሳት ከሞቱ በኋላ በአንድ ዐይነት ሁኔታ እንደሚኖሩ በመጽሐፍ ቅዱስ አንድም ፍንጭ አለመገኘቱ ነው። ጥቅሱ በሰው አንድነት ላይ ያተኮራል። እግዚአብሔር የሰውን ሥጋ ሲያበጀ፣ ወዲያውኑ በመንፈሱ እስትንፋስ ሰው ሕያው ነፍስ ሆነ፤ ኢዮብ እንዳለ፣ «የእግዚአብሔር መንፈስ ፈጠረኝ፤ ሁሉንም የሚችል የአምላክ እስትንፋስ ሕይወትን ሰጠኝ»፤ 33+4። እውነት ነው፤ በሞት ነፍስ ከሥጋ ለጊዜው ይለያል፤ ይህ ግን በግጢአት ምክንያት በመሆኑ የሰውን እውነተኛ ሁኔታ ፈጽሞ አያመለክትም፤ መክ. 12+7።

ሰዎች ሁሉ ሥጋ እንዳላቸው ያውቃሉ። አንዳንዶች ግን ሰው ሥጋ ብቻ ነውና ሲሞት ነፍሱ አብሮ ይሞታል ይላሉ። ይህ አስተሳሰብ ለወደፊት ትንሣኤ የለም የሚለውን ትምህርት ባያስከትልም፣ አሳቡን በተለይ የሚቀበሉት ከሞት በኋላ ሕይወት የለም የሚሉት ወገኖች ናቸው፤ ከእነርሱም መካከል የማርክስ ተከታዮች የታወቁ ናቸው።

ሌሎች ደግሞ የሰውን ነፍስ ከሥጋ ጋር ተዋሕዶ ሳይሆን በሥጋቸው ታስሮ እንዳለ አድርገው ይመለከቱታል። ከዚህም የተነሣ ከሥጋ በመውጣት ነጻነትና «ደኅንነት» የሚገኝ ይመስላቸዋል። እነዚህ ሰዎች በሁለት መንገድ ከሥጋ መውጣት የሚችሉ ይመስላቸዋል። አንደኛው መንገድ፣ ሥጋን በማድከም፣ ጣፋጭ ምግብ ባለመብላት፣ ባል /ሚስት/ ባለማግባት ...ወዘተ ይሆናል፤ ሐዋርያው ጳውሎስም ይህን ዐይነት አስተሳሰብ በ1ኛ ጢሞቴዎስ 4+1-5 የተቃወመው ይመስላል። ሁለተኛው፣ ሥጋን እንደሚጠፋ ነገር መቀጠር ወይም ለነፍሳቸው ልጓም እንዳይሆን ማድረግ ነው፤ ሐዋርያው፣ «ዐርነታችሁ ለሥጋ ምክንያትን አይስጥ» በማለት የጻፈው ለእንደነዚህ ዐይነት ሰዎች ሳይሆን አልቀረም፤ ገላ. 5+13።

በምሥራቅ አበው መካከል ሰው ሥጋ፣ ነፍስና መንፈስ ነው ብለው የሚያስተምሩ ነበሩ፤ ከእነርሱም የታወቁት የእስክንድርያው ቀሌምንጦስ፣ አርጌንስና የኒያሳው ጎርጎርዮስ ናቸው። ሆኖም አቡሊናርዮስ በሦስትዮሽ መላምት ትምህርት ሲጠቀም የክርስቶስን ፍጹም ሰውነት በመካዱ ከምሥራቃውያን የሚበዙቱና በተለይም ቅዱስ አትናቴዎስ ተቃወመው። ምዕራባውያን ከቅዱስ አውግስጢኖስ ጀምረው ሰው ሥጋና ነፍስ ነው ብለው አስተምረዋል (1)። በፕሮቴስታንቶች መካከል ግን የሦስትዮሽ መላምት ትምህርት ከ1800 ዓ.ም. ጀምሮ እንደገና ተቀሰቀሰ፤ ይህን አሳብ ቈየት ብለን

ሰፋ ያለ ሐተታ እንሰጥበታለን። በዚህ ምዕራፍ ግን በሁለት የሹ መላምት ትምህርት ላይ የሚያተኩረውን አሳባችንን እናቀርባለን (2)።

ሀ) የሰው ተፈጥሮታዊ አንድነት

ሰው በእግዚአብሔር መልክ የተፈጠረው በሁለንተናው እንጂ ሥጋ ብቻ ወይም ነፍስ ብቻ ሆኖ አልነበረም። ሰው በኅጢአት ስለወደቀ ብዙ ጊዜ ኅጢአቱ የሚሰማው በሥጋው ነው፤ ቢሆንም በነፍሱ እንደ ኩራት፣ ቅናት፣ ነቀፌታ፣ አለማመን ... ወዘተ የመሳሰሉት ብዙ የነፍስ ኅጢአቶች አሉ። በምዕራፍ 39 እንደተመለከትነው ሰው በሥጋው ነፍሱን ይገልጣል፤ የነፍሱንም ፈቃድ በሥጋው ይፈጽማል። ከሥጋ ነፍስ ይበልጣል ማለት ግን ተገቢ አይደለም። ሰው ሥጋንና ነፍስን በአንድነት ይዞ ይኖራል። ኅጢአት ሥጋ ከነፍስ እንዲለይ ምክንያት ሊሆን ይችላል፤ ሆኖም የሰው ፍጥረት ሁኔታ እንደዚህ አልነበረም፤ መለያየቱ ለዘለዓለም አይጸናምና።

1. ከኅጢአት የተነሣ የሥጋና የነፍስ የትግል ጥምረት

የሰው ነፍስ ሁኔታ አካሉን ሊያቃውሰው ይችላል። ዳዊት ኅጢአት ሲሠራና የእግዚአብሔር ቀጣ ሲደርስበት፣ በመዝሙሮቹ «ከቀጣህ የተነሣ ለሥጋዬ ጤና የለውም፤ ከኅጢአቱም የተነሣ ለዐጥንቶቼ ሰላም የላቸውም» (38፥3)፣ «ዐጥንቶቼ ተበላሹ» (32፥3)፣ «ልቤ ደንገጠብኝ፤ ኅይሌም ተወችኝ» («ልቤ በኅይል ይመታል፤ ጉልበት ከድቶኛል»፤ 38፥10 አ.መ.ት.)፣ «ዘመኔ እንደ ጢስ አልቃለችና፣ ዐጥንቶቼም እንደ መቃጠያ ተቃጥለዋልና» (102፥3)፣ «እህል መብላት ተረስቶኛልና ተቀሠፍሁ፤ ልቤም እንደ ሣር ደረቀ» (102፥4) በማለቱ በነፍሱ ላይ የነበረ ከቶ ስሜት በዐጥንቶቹ፣ በልቡ፣ በጉልበቱና በምግብ ፍላጎቱ ሲሰማው፣ «የሚመክረኝን እግዚአብሔርን እባርካለሁ፤ በሌሊት እንኳ ልቤ ቀናውን ያመለክተኛል ... ልቤ ደስ አለው፤ ነፍሴም ሐሢት አደረገኝ፤ ሥጋዬም ያለ ሥጋት ዐርፎ ይቀመጣል» (16፥7-9 አ.መ.ት.) በማለት የእግዚአብሔር በረከት በልቡ፣ በነፍሱና በሥጋው እንደሚሰማው ገልጧል። ነቢዩ ኤርምያስ ደግሞ፣ «ዐይኔ በእንባ ደክመኝ፤ አንጀቴም ታወከ፤ ስለ ወገኔ ሴት ልጅ (ስለ ኢየሩሳሌም) ቅጥቃጤ ጉበቴ በምድር ላይ ተዘረገፈ» (ሰ.ኤ. 2፥11) ብሎ ሐዘኑ በሰውነቱ እንዴት እንደተሰማው አሳይቷል። በሌላ አንጻር ሰው በሥጋው ሲታመም በነፍሱ ሊበሳጭ ይችላል። ለምሳሌ ንጉሥ ሕዝቅያስ «ትሞታለህ» የሚለውን የኢሳይያስን ቃል ሲሰማ እጅግ አድርጎ አለቀሰ፤ 2ነገ. 20፥1-3። እንግዲህ ከዚህና ከብዙ ሌሎች ምሳሌዎች ሥጋና ነፍስ በሰው ሕይወት ውስጥ አንድ ላይ የተያያዙና የአንዱ ሁኔታ የሌላውን ሊለውጥ እንደሚችል እናስተውላለን።

2. የሰው ልብ ሁኔታ

ብሉይ ኪዳንን በተመለከተ ዋናው የሰው ክፍል ሥጋ፣ ነፍስ ወይም እስትንፋስ ሳይሆን ልብ ነው። ልብ ሥራውን ሲያቆም ሕይወት ያበቃል። ሕይወት ከደም ጋር የተያያዘ ነው፤ ደምም አይበላም፤ ዘሌ. 17፥10-14፤ ዘፍ. 9፥6። ልብ በሰውነት ይሠራል፤ የሰው ድርጊትና አስተያየት ምንጭም ነው፤ ለምሳሌ ልብ የከፋት (ዘፍ. 8፥21)፣ የደስታ (መዝ. 105፥3)፣ የመታዘዝ (1ነገ. 14፥8)፣ የድፍረት (መዝ. 27፥3) ወይም የንስሐ (መዝ. 34፥18) መነሻ ሊሆን ይችላል። በዚህም ምክንያት ሰሎሞን፣ «አጥብቀህ ልብህን ጠብቅ፤ የሕይወት መውጫ ከእርሱ ነውና» እና «ልጄ ሆይ፣ ልብህን ስጠኝ» የሚሉትን ትእዛዛት ጻፈ፤ ምሳ. 4፥23፤ 23፥26። እግዚአብሔርም፣ «ሰው ፊትን ያያል፤ እግዚአብሔር ግን ልብን ያያል» ብሎ ማስጠንቀቂያ ሰጥቷል፤ 1ሳሙ. 16፥7። ስለዚህ ሰው ከኅጢአቱ ሲመለስ

እግዚአብሔር አዲስ ልብ ሲሰጠው የድንጋይ ልብን ከሥጋው አውጥቶ የሥጋን ልብ ይተካለታል፤ ከዚህም በኋላ፥ አዲስ ልብን ላገኙት፥ «መንፈሴንም በውስጣችሁ አናራለሁ፤ በትእዛዜም አስሄዳችኋለሁ፤ ፍርድንም ትጠብቃላችሁ፤ ታደርጉትማላችሁ» ይላል፤ ሕዝ. 36፥26-27።

እነዚህን ጥቅሶች ከተረዳን መጽሐፍ ቅዱስ «ልብ» ሲል አሳቡን መረዳት እንችላለን። ልቡና በልብ ውስጥ አንድ ክፍል ነው። የሰው አሳብ፥ ስሜት፥ አስተሳሰብና ምኞት የሚፈልቁት ሰው በአእምሮ ከሚያስብበት ክልቡና በታች ካለው ክልቡ ሌላ ክፍል ነው (3)። በኅጢአት ምክንያት በልቡናና ክልቡና በታች ባለው ክፍል መካከል ከፍ ያለ ግጭት ሊኖር ይችላል። ከዚህም የተነሣ ሐዋርያው ጳውሎስ፥ «የማልወደውን ክፉን ነገር አደርጋለሁና ዳሩ ግን የምወደውን በገውን ነገር አላደርገውም ... እንግዲያስ እኔ በአእምሮዬ ለእግዚአብሔር ሕግ፥ በሥጋዬ ግን ለኅጢአት ሕግ እገዛለሁ» ብሎ ችግሩን ገለጠ፤ ሮም 7፥19፡25። ነቢዩ ኤርምያስ፥ «የሰው ልብ ከሁሉ ይልቅ ተንኩለኛ፤ እጅግም ክፉ ነው፤ ማንስ ያውቀዋል?» በማለቱ የሰው ክፉት በአእምሮና በልቡና ብቻ ሳይሆን፥ ክልቡና በታች ባለው ክፍልም መኖሩን ያሳያል። ሐዋርያው በዚህ ክፍል በፈለቀበት ክፉት ደነገጠ፤ ምክንያቱም የዚህ ክፍል ክፉት ተንኩል ያለበት ነውና ሰው የገዛ ልቡን ክፉት አያውቅም፤ ሊያውቀውም አይችልም፤ ኤር. 17፥9።

ሙሴ፥ «እስራኤል ሆይ፥ ... አንተም አምላክህን እግዚአብሔርን በፍጹም ልብህ፥ በፍጹምም ነፍስህ፥ በፍጹምም ኅይልህ ውደድ» ብሎ አዘዘ፤ ዘዱ 6፥4-6። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስም ይህን ትእዛዝ እንደ ታላቂቱና ፊተኛይቱ ትእዛዝ ቈጠረው፤ ሲያብራራውም «በፍጹምም አሳብህ» የሚለውን ሐረግ ጨመረ፤ ማር. 12፥30።

መንፈስ ቅዱስ በሁለቱ ደረጃዎች በሰው ልብ ሊሠራ ይችላል። ሐዋርያው፥ «የጥበብንና የመግለጥን መንፈስ እንዲሰጣችሁ እለምናለሁ። ይህም የልባችሁ ዐይኖች ሲበሩ የመጥራቱ ተስፋ ምን እንዲሆን ... ታውቁ ዘንድ ነው» በማለቱ በልቡና ውስጥ የአብርሃምን ሥራ ይገልጣል፤ ኤፌ. 1፥17-19። ክልቡና በታች ባለው ክፍል ደግሞ ሰው ከመንፈስ ቅዱስ ዳግመኛ ሲወለድ የሰው ልብ ዝንባሌ ይለወጣልና ወንጌሉን ሲያስተውል በደስታ ይቀበለዋል፤ ዮሐ. 1፥12-13፤ 3፥3-8። ይህን ትምህርት «ትምህርት ድንገት» በተሰኘው በ7ኛው ጥናት በሰፊው እንመለከተዋለን።

በልቡናና ክልቡና በታች ባሉት በልብ ክፍሎች መካከል ወንፈት የሚመስል ነገር እንዳለ ማሰብ እንችላለን። ሰው የሚሰማውና የሚያጋጥመው ነገር ክልቡና ወደ ታችኛው ክፍል ሊያልፍ ይችላል። ይኸውም በ«ወንፈቱ» ካለፈ የልቡን ምኞት፥ ስሜት፥ አስተያየትና ዝንባሌ ሊለውጥ ይችላል። እንደዚሁም ከታችኛው ክፍል ወደ ልቡና ለመውጣት የሚፈልቁ ነገሮች በወንፈቱ ማለፍ ይችገሩ ይሆናል። ለምሳሌ ማንም ሰው በፍርሀትም ሆነ በሌላ ምክንያት የማስታወስ ችሎታ የተለያየ ሊሆን እንደሚችል ያውቃል፤ እነዚህ ሁለት ክፍሎችና በመካከላቸው ያለው ወንፈት ቢገኙም፥ የሰው ልብ የተጣመረ አንድነት አለው። ሰው በንጽሕና ሲኖር፥ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ሁለቱ ክፍሎች በቅድስና ስለሚገኙ በመካከላቸው ያለው ወንፈት ምንም ችግር የሚፈጥር አይመስልም።

3. ስለ ሰው ተፈጥሮ የሐዋርያው ጳውሎስ አገላለጥ

ሐዋርያው ጳውሎስ ስለ ሰው ማንነት ሲጽፍ በ«ሥጋ»፥ በ«ነፍስ»፥ በ«መንፈስ» እና በልዩ ልዩ ሌሎች የግሪክ ቃላት ይጠቀማል። አጠቃቀሙን ግን ከዕብራይስጥ አመለካከትና ከክርስቶስ ጠቅላላ ትስብእት ትምህርት አንጻር መረዳት ያስፈልጋል። እንግዲህ «በመንፈስ ተመላለሱ» (ገላ. 5፥16) ወይም «መንፈሳውያን» (ገላ. 6፥1)

ሲል ንጽጽሩ ከቀሳዊነት ጋር ሳይሆን ከአለመታዘዝ ጋር ነውና «መንፈስ» ክርስቲያን ከእግዚአብሔር ጋር ያለውን ግንኙነት ያሳስባል። «ሥጋ» ወይም «ሰውነት» ደግሞ የሰው ቀሳዊ ሁኔታ ብቻ ሳይሆን ከግጥሙ አንጻር ወይም በክርስቶስ ወይም ደግሞ በትንሣኤ የሰውን ጠቅላላ ሁኔታ ሊያመለክት ይችላል፤ ሮም 8፥3-13። ሐዋርያው ስለ ሰው አሳብና ልብ፥ ስለ ውጫዊና ውስጣዊ ሰውነት፥ ስለ አሮጌውና አዲሱ ሰው ... ወዘተ ይናገራል፤ 1ቆሮ. 1፥10፤ 2ቆሮ. 4፥16፤ ኤፌ. 4፥22-24። የሐዋርያው ዓላማ አማኝ በቅድስና እንዲኖር እንጂ ግልጥ የሆነውን የሰውን ተፈጥሮታዊ አከፋፈል ማስተማር አልነበረም። እንደ እኛ እርሱ ከግጥሙ ሁኔታ ጋር ይታገል ነበርና በልዩ ልዩ መጽሐፍ ቅዱሳዊና ፍልስፍናዊ አስተሳሰቦች እየተጠቀመ የደገነትን መንገድ ገለጠ፤ ለምሳሌ ሮም ም.7 ይመ. (4)።

ብዙ ጊዜ ስለ ሰው አእምሮ፥ ስሜትና ፈቃድ መናገር የተለመደ ነው። ነገር ግን እነዚህ እንደ ሰው ጆሮ፥ እግርና እጅ ሦስት የሰው አካል ክፍሎች አይደሉም። አንድ ሰው ጆሮ፥ እግር ወይም እጅ ባይኖረው አሁንም ሰው ነው። አእምሮ፥ ስሜት ወይም ፈቃድ የሌለው ሰው ግን አይገኝም። ስለዚህ የሰው አእምሮ ሰው የሚያስብ፤ የሰው ስሜትም ሰው የሚሰማው፥ የሰው ፈቃድም ሰው መምረጥ የሚችል መሆኑን የሚያሳይ ነው። ይህን ማስተዋል ሲቻል የሰው ተፈጥሮታዊ አንድነት በይበልጥ ይታያል።

4. በዓለምና በቤተ ክርስቲያን የሰው አንድነት አጠባበቅ

የሰውን ተፈጥሮታዊ አንድነት ስንረዳ ሁለት ነገሮችን እንመለከታለን፤ አንደኛው ፡- በዓለም ውስጥ የሰው አንድነት እንዲጠበቅ ማድረግ ያስፈልጋል። ለምሳሌ በትምህርት ተቋሞች ለሰው አእምሮ ብቻ ሳይሆን ለጠባቡ፥ በሕክምና ተቋሞች ለሥጋዊ በሽታ ብቻ ሳይሆን ለጠቅላላው ጤንነቱ፥ በሥነ ነፍስ ጥናት ለሰው ስሜትና አስተሳሰብ ብቻ ሳይሆን ለሰውነቱ ... ወዘተ ትኩረት መስጠት አስፈላጊ ነው። በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ደግሞ ለሰው ነፍስ ብቻ ሳይሆን ለሥጋውም ትኩረት መስጠት ያስፈልጋል። ቤተ ክርስቲያን የሰውን ሕይወት ሁሉ መቋጣጠርና መምራት ይገባታል ማለት ባይቻልም፥ ሰው ሥጋና ነፍስ ያለው ፍጡር መሆኑን መገንዘብ አለባት። የቤተ ክርስቲያን ሥልጣንና አገልግሎት ምን እንደሆነ በ8ኛው ጥናት በሰፊው እንመረምራለን።

ለ) የሰው ሥጋ

ሰው በእግዚአብሔር መልክ ተፈጠረ፤ የሰውም ሥጋ (አካል) የነፍሱን ሁኔታ ይገልጻል፤ ሰው ሕያው ነፍስ ነውና። የሰው ሥጋና ነፍስ በአንድነት መታየት አለባቸው፤ ስለዚህ ለሥጋው ዝቅተኛ ደረጃ ሊሰጠው አይገባም፤ ክብሩ ከፍ ያለ ነውና።

1. የሥጋ ክብር

ይህም ቢያንስ በሦስት ነገሮች ይታያል ፡-

ሀ) የሰው ሥጋ በእግዚአብሔር ተፈጥሯል፤ ከምድር ዐፈር ቢበጅም ሰው የፍጥረት አክሊል ነው፤ የሰው አካል ከሌሎች ፍጡራን ይልቅ ውበትና ችሎታ አለው፤ ሌሎች ፍጡራን ሲጠፉ፥ የሰው አካል ለዘላለም ይኖራል።

ለ) እግዚአብሔር ወልድ ሥጋ ሆነ፤ ሰውም ሆኖ በሥጋ በምድር ላይ ተመላለሰ፤ በሥጋ ሞተ (1ጴጥ. 3፥18)፤ በሥጋ ተነሣ (ሮም 8፥11)፤ በሥጋ ወደ ሰማይ ዐረገ፤ በሥጋ በእግዚአብሔር ቀኝ ይኖራልና በሥጋ ወደ ዓለም ይመለሳል፤ ሐ.ሥ. 1፥11። ከትንሣኤው በኋላም በሥጋ እንዳለ ትኩረት ለመስጠት፥ ተከታዮቹ ተመልክተው እንዲዳስሱት ፈቀደ፤ ከእነርሱም ጋር ምግብ በላ፤ ማቴ. 28፥9፤ ሉቃ. 24፥39-43፤ ሐ.ሥ. 1፥3፤ 10፥41።

ሐ) ሰዎች ሁሉ በሥጋ ይነሣሉ፤ በምድር ትቢያ ውስጥ የሚያንቀሳቅሱ «ይነቃሉ እኩሌቶች ወደ ዘለዓለም ሕይወት፤ እኩሌቶች ወደ ዕፍረትና ወደ ዘለዓለም ጉስቀላና»፤ ዳን. 12፥2። ይህም አንዳንዶች እንደሚያስቡት ነፍስ እንደምትተርፍ ሳይሆን፤ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ፤ «በመቃብር ያሉቱ ሁሉ ድምፁን የሚሰማበት ሰዓት ይመጣል፤ መልካምም ያደረጉት ለሕይወት ትንሣኤ፤ ክፉም ያደረጉ ለፍርድ ትንሣኤ ይወጣሉና» በማለቱ በሥጋ እንደሚነሡ በግልጽ አሳይቷል፤ ዮሐ. 5፥28-29።

ክርስቶስም፤ «የመታን ትንሣኤ የለም» ከሚሉት ሰዱቃውያን ጋር ሲከራከር፤ «እኔ የአብርሃም አምላክ ... ነኝ» ብሎ በመጥቀስ አብርሃም በሥጋ እንደሚነሣ አሳየ፤ አብርሃም በሥጋና በነፍስ የሚኖር ሰው ነበረና፤ ማቴ. 22፥23-33።

እውነት ነው፤ ሐዋርያው ጳውሎስ ስለ ትንሣኤ ሁኔታ ሲናገር፤ «ፍጥረታዊ አካል ይዘራል፤ መንፈሳዊ አካል ይነሣል። ፍጥረታዊ አካል ካለ፤ መንፈሳዊ አካል ደግሞ አለ» በማለቱ የሰው አካል ይለወጣል፤ ሆኖም የትንሣኤው አካል የፈተኛው አካል ከተለወጠ በኋላ የሚገኝ እንጂ ፍጹም አዲስ አካል አይደለም፤ 1ቆሮ. 15፥44፡51-52። እንደዚሁም አሁን ሰው የሚኖርበት ምድራዊው መኖሪያ በጊዜያዊ ድንኳን የሚመሰል እንደሆነና በሰማይ ዘለዓለማዊ ቤት እንደተዘጋጀለት ያስተምራል፤ 2ቆሮ. 5፥1።

2. ሥጋ በሞት ከነፍስ ይለያል

የሰው አካል በሰባሽ፤ ወራዳ፤ ደካማም ነውና ይሞታል። በኋላም ትል ይበላዋል፤ ትቢያ ይሆናል፤ ዘፍ. 3፥19፤ 6፥3፤ ኢዮብ 34፥14-15፤ መክ. 12፥7። በኅጢአት ምክንያት የሰው ሥጋ ወደ ዐፈር ሲመለስ፤ የሰው ነፍስ ደግሞ ወደ ሰጠው (ወደ ፈጣሪው) ወደ እግዚአብሔር ይመለሳል። ነገር ግን ከዚህ በላይ እንዳየነው ይህ የሚሆነው እስከ ትንሣኤ ዕለት ድረስ ብቻ ነው፤ በዚያን ጊዜ የሞቱት ሰዎች ሥጋና ነፍስ እንደገና አንድ ላይ ይሆናሉ።

3. ትክክለኛ የሥጋ አጠቃቀም

አንዳንድ ሰዎች፤ «እኔ መንፈስ ነኝ» በማለት የሰውን ሁኔታ ባለማስተዋላቸው ሥጋቸውን ሲነቅፉ እውነተኛ መንፈሳዊነት እንደሌላቸው ያሳያሉ።

እግዚአብሔር ለሰው ሥጋዊ ምኞቶች እንዲኖሩት ፈቅዷል፤ ሰው ለዚህ ምስጋና እየሰጠ ሲኖር እነዚህን ምኞቶች ማሟላት የእግዚአብሔር ፈቃድና ዕቅድ ነው፤ 1ጢሞ. 4፥3። ሰው በኅጢአት በመውደቁ በሰይጣን እንዳይታለል «በመጠን ኑሩ» የሚለው ሚዛናዊ ትእዛዝ ተሰጥቶታል፤ 1ጴጥ. 5፥8። አንዳንድ ሰዎች ከመጠን በላይ በመብላታቸው ይወፍራሉና ሥጋዊ ልባቸውን ያደክማሉ። ሌሎች ግን በቂ ወይም ለሰውነት ተስማሚ የምግብ ዐይነቶችን አያገኙምና ለልዩ ልዩ በሽታ በር ይከፍታሉ። ሌሎች ደግሞ በውስጣቸው ያለውን የኅጢአት ሱስ ለማድከም ምግብ አይበሉምና ሌሎች ልዩ ልዩ ነገሮችን ያደርጋሉ፤ «...ሥጋንም በመጨቁን ጥበብ ያለው ይመስላል፤ ነገር ግን ሥጋ ያለ ልክ እንዳይጠግብ ለመከልከል ምንም አይጠቅምም» ተብሎ ተጽፏል፤ ቆላ. 2፥22-23።

በዚህ ዐይነት ዓለማዊ አስተሳሰብ ፈንታ ክርስቲያን ሰውነቱን እግዚአብሔርን ደስ የሚያሰኝና ሕያው ቅዱስም መሥዋዕት አድርጎ እንዲያቀርብ ተጠይቋል፤ ይህም ትክክለኛ አምልኮቱና አገልግሎቱ ነው፤ ሮሞ 12፥1። ራሱን በዚህ ዐይነት ሲያቀርብ፤ የሰውነቱን ክፍሎች «የጽድቅ ጦር ዕቃ (መሣሪያ)» አድርጎ ለእግዚአብሔር እንዲሰጥ ታዝዟል፤ ሮሞ 6፥13።

ሰው በቅድስና ሲኖር፣ ሥጋዊ ምኞቶቹ በመጠኑ ሊሳኩሉት ይችላሉ። ስድስት ቀን መሥራት ይገባዋል። በሳምንት አንድ ቀን ከሥራው እንዲያርፍ ታዝዟል፤ አንዳንድ ጊዜም ከሁኔታው የተነሣ ልዩ ዕረፍት ያስፈልገዋል፤ ማር. 6፥31። መጽሐፍ ቅዱስ፡ «የአካል ብቃት ልምምድ ለጥቂት ነገር» እንደሚጠቅም ያስተምራል፤ (1ጢሞ. 4፥8)፤ አንዳንድ ሰዎች ግን በስፖርት ከመጠን በላይ፣ ወይም በማይገባ መንገድ በመጫወት አካላቸውን እንደሚጉዱ መረዳት ያስፈልጋል።

4. ከዓለም ጋር የሥጋ ግንኙነት

ሰው ከዓለም ጋር በአምስት መንገዶች ይገናኛልና በሥጋ በመኖር፣ የሰው ማንነት ምን እንደሆነም በእነዚህ አምስት «ሰሜቶች» እናስተውላለን። በእነርሱም እያንዳንዳችን በሰዎች መካከል አንድ ሰው መሆናችንን እናውቃለንና በዐጭሩ ልንመረምራቸው ይገባናል (5)።

ሀ) ሰው ጓደኛውን የሚያውቀው በተለይ ንግግሩን በመስማት ነው። መስማት ባይችል ግን ለሕይወቱ ትልቅ ዕንቅፋት ነው። እግዚአብሔርም በመናገሩ አስተርእዮን ሰጥቷል፤ እግዚአብሔር አለ ... ሆነ ተብሎ ተጽፏልና፤ ዘፍ. ም. 1። የክርስቶስ ቃልም ሕይወትና መንፈስ ነው፤ ዮሐ. 6፥63። ጳውሎስ «እምነት ከመስማት ነው» ብሏልና የእግዚአብሔር ድምፅም በወንጌል ስብከት ወደ ዓለም ሁሉ መሄዱን አስተምሯል፤ ሮሞ 10፥17-18። በሌላ አንጻር የእስራኤል ኅጢአት የእግዚአብሔርን ቃል አለመስማታቸው ነበረ፤ ሕዝ. 3፥27።

ለ) ሰው ጤናማ ከሆነ ድምፆችን ይሰማል፤ የሚያየውን ግን ሊመርጥ ይችላል። ብዙ ጊዜ ግን የሚታየው ነገር ሙሉ በሙሉ የሚታመን አይደለም፤ ለምሳሌ የሠዓሊ ወይም የቅርጽ አውጪ ሥራ ብዙ አሳብና ጥያቄ ሊያስነሣ ይችላል። በዚህ ምክንያት በሃይማኖት ዐውድ ሕያውን ነገር አስመስሎ ማቅረብ ክልክል ሆኗል። ለእስራኤል፣ «በላይ በሰማይ ካለው፣ በታችም በምድር ካለው፣ ከምድርም በታች በውሃ ካለው ነገር የማናቸውንም ምሳሌ፣ የተቀረጸውንም ምስል ለአንተ አታድርግ» የሚለው ጥብቅ ትእዛዝ ተሰጣቸው፤ ዘጸ. 20፥4። እስከ አሁን ድረስ በእስልምና ይህ ትእዛዝ የቃል በቃል ትርጉም ተሰጥቶት እንደጸና ይገኛል። በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን በሰምንተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በምስሎች መጠቀም ተፈቀደ። በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን የላቲን ቋንቋ እየተረሳ በመሄዱ የሕዝብ ሃይማኖት በሚታየው ነገር መመራትና መገለጥ ጀመረ። በተሐድሶ ዘመን ግን መጽሐፍ ቅዱስ ወደ ሕዝብ ቋንቋዎች ሲተረጉምና በሚታወቁ ቋንቋዎች ሲሰበክ ምስሎችና ሥዕሎች በሕዝቡ ዘንድ ተቀባይነት ዐጡ።

ዕውርነት ብዙ ጊዜ ለኅጢአት ምሳሌ ሆኖ ይጠቀሳል (ዮሐ. 9፥39-41)፤ ዐይንም ሰውን ወደ ብዙ ኅጢአት ሊመራው ስለሚችል፣ የክርስቶስ ተከታይ እንዳይሰናከልበት አውጥቶ እንዲጥለው ታዝዟል፤ ማቴ. 5፥29፤ 18፥9። ሰው ትእዛዙን ቃል በቃል በመተርጉም ዐይኑን ቢያጠፋው ኖሮ፣ ክፉ ነገር አያስብም ነበር ማለት አይቻልም፤ ሆኖም የኢየሱስ አነጋገር የማየት ችሎታ በኅጢአት ሲበክል በሚያስከትለው ክፋት ላይ ያተኩራል። በሌላ በኩል ግን እግዚአብሔርን የሚያዩ ብፁዓን መሆናቸውን እናስተውላለን፤ ማቴ. 5፥8።

ሐ) የሰው አፍ ይናገራል፤ ይበላልም። መብላትና መጠጣት ለሰው ሕይወት አስፈላጊ ቢሆኑም፣ ብዙ ሌሎች አስተሳሰቦችን ያካትታሉ። ሰው በማይገባ መንገድ ቢበላና ቢጠጣ፣ ሆኖም በመሆኑ ወይም ሌሎች የሚያስፈልጋቸውን እንዳያገኙ በማድረጉ በመጽሐፍ ቅዱስ ይወቀሳል፤ ማቴ. 25፥42፤ 1ቆሮ. 11፥21፤ ፊል.

36

እንዲሆን ነው። ይህንም ሲያደርግ ቃላትን በመደጋገም አጽንዖት ይሰጣል እንጂ በሰው ዘንድ ሦስት ክፍሎች እንዳሉ ያስተምራል ማለት ተገቢ አይደለም። በዚህ ዐይነት አገላለጥ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሰው፣ በልቡ፣ በነፍሱ፣ በአሳቡና በገይሉ እግዚአብሔርን እንዲወድ አዝዟል፤ ማር. 12፥30። አራቱ ነገሮች እዚህ ላይ የተጠቀሱት በሰው ዘንድ አራት ክፍሎች እንዳሉ ለማሳየት ሳይሆን፣ በድግግሞሽ ሰው በሁለንተናው መውደድ እንደሚገባው አጽንዖት ለመስጠት ነው። 2ኛው ጥቅስ፡ «የእግዚአብሔር ቃል ... ነፍስንና መንፈስንም ጅማትንና ቅልጥምንም እስኪለይ ድረስ ይወጋል፤ የልብንም ስሜትና አሳብ ይመረምራል» የሚለው ነው፤ ዕብ. 4፥12። የጥቅሱ ዋና ዓላማ የእግዚአብሔር ቃል ወደ ሰው ውስጣዊ ሁኔታ ገብቶ የሰውን አሳብና ስሜት (ምኞት) የሚመረምር መሆኑን ማሳየት ነው። ጅማትንና ቅልጥምን በማለቱ በሰው ውስጣዊ ሰውነት ላይ ያተኮራል፤ ምክንያቱም ጅማት ዐጥንቶች የሚገናኙበት እንጂ ከቅልጥም ጋር አይገናኝም። ምናልባት ጸሓፊው በነፍስና በመንፈስ መካከል ያለውን ልዩነት ለማሳየት የሰውን ልብ በሁለት ገጾች ተመልክቶት ይሆናል። ሆኖም ይህ ጥቅስ የሦስትዮሽ መላምትን ለማረጋገጥ የሚበቃ መረጃ አይመስልም። መላምቱን ለመመርመር ነፍስንና መንፈስን መጽሐፍ ቅዱስ እንዴት እንደተጠቀመባቸው ማጤን አስፈላጊ ነው (6)።

2. የነፍስና የመንፈስ አንድነትና ልዩነት

በአማርኛ ነፍስና መንፈስ «ነፍስ» (ረቀቀ) ከሚለው ከአንድ የግእዝ ግሥ የተገኘ ስሞች ናቸው። በሰው አሳብ ግን ልዩ ትርጉም ሊኖራቸው ይችላል፤ ሆኖም «ከሣቱ ብርሃን ተሰማ መዝገበ ቃላት» «መንፈስ»ን ሲያብራራ «የሰው ነፍስ ...» ብሎ ይጀምራል። በዕብራይስጥና በግሪክ ቋንቋዎች የሚገኙ ቃላት ሁለት ናቸው፤ በአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉሞች ግን አራቱ ቃላት አንዳንድ ጊዜ በነፍስ አንዳንድ ጊዜ በመንፈስ ተተረጉመው ይገኛሉ። ተርጓሚዎቹ እንደ ዐውዱ ለመተርጉም የሞከሩ ይመስላል፤ ሆኖም በዕብራይስጥና በግሪክ አስተሳሰብ በአማርኛ የሚገኙት ትርጉሞቻቸው አንድ ወይም ሁለት የሰው ክፍሎችን እንደሚያመለክቱ ለማወቅ አይረዳንም። እንግዲህ ለዚህ ጥናት

<u>ዕብራይስጥ</u>	<u>ግሪክ</u>	<u>እንግሊዝኛ</u>	
ነፈሽ	ፕሱኪ	soul	በነፍስና
ሩአሽ	ፕኑማ	spirit	በመንፈስ ይተረጎማሉ።

ከዚህ የተነሣ ትርጉሞቻችን ከመጽሐፍ ቅዱስ የአማርኛ ትርጉሞች ጋር ላይስማሙ ይችላሉ (7)። ስለዚህ በዚህ መጽሐፍ በሚከተሉት አንቀጾች «ነፍስ» ሲል የዕብራይስጥ «ነፈሽ»ን ወይም የግሪክ «ፕሱኪ»ን ሲያመለክት፣ «መንፈስ» የዕብራይስጥ «ሩአሽ»ን ወይም የግሪክ «ፕኑማ»ን ያመለክታል።

ሀ) ነፍስና መንፈስ በንግግር

የጌታችን እናት ማርያም፣ «ነፍሴ ጌታን ታከብረዋለች፤ መንፈሴም በአምላኬ በመድኃኒቴ ሐሤት ታደርጋለች» በማለት ውዳሴ አቀረበች፤ ሉቃ. 1፥46። ኢየሱስ፣ «አሁን ነፍሴ ታወካለች» ሲል፣ ዮሐንስ፣ «ኢየሱስ በመንፈሱ ታወከ» ብሎ ጻፈ፤ ዮሐ. 12፥27፤ 13፥21። ደግሞም ከሥጋ የተለዩና የሞቱ ሰዎች «ነፍሶች» (ነፍሳት፤ ራእ. 6፥9፤ 20፥4) ወይም «መንፈሶች» (መናፍስት፤ ዕብ. 12፥23) ተብለው ሊጠሩ ይችላሉ። መጽሐፍ ቅዱስ ብዙ ጊዜ ስለ እንስሳት እንደ ነፍሳት ሲናገር (ዘፍ.

1፡21፡24፤ 9፡4)፥ ስለ እንስሳ መንፈስ ደግሞ ይናገራል፤ መክ. 3፡21። ስለዚህ በንግግር «ነፍስ» እና «መንፈስ» ሊለዋወጡ ይችላሉ።

ለ) ነፍስና መንፈስ በሞት ጊዜ

መጽሐፍ ቅዱስ፥ ራሴል ስትሞት «ነፍሷ በምትወጣበት ጊዜ ...» ይላል፤ ዘፍ. 35፡18። ኤልያስ የሚቼ ልጅ ነፍስ እንዲመለስለት ጸለየ (1ነገ. 17፡21)፤ ኢሳይያስ ክርስቶስ ነፍሱን ለሞት አሳልፎ እንደሚሰጥ ትንቢት ተናገረ (ኢሳ. 53፡12) እና እግዚአብሔር ሰነፉን ሀብታም፥ «...ነፍስህን ከአንተ ሊወስዷት ይፈልጋታል» ብሎ አስጠነቀቀው፤ ሉቃ. 12፡20። በሌሎች አንቀጾች ዳዊት፥ «በእጅህ መንፈሴን እሰጣለሁ»፤ ክርስቶስ፥ «አባት ሆይ፥ መንፈሴን በእጅህ ዐደራ እሰጣለሁ»፤ እስጢፋኖስም፥ «ጌታ ኢየሱስ ሆይ፥ መንፈሴን ተቀበል» ብለው ጸለዩ፤ መዝ. 31፡5፤ ሉቃ. 23፡46፤ ሐ.ሥ. 7፡59። መምህሩ፥ «የሰው ልጆች መንፈስ ወደ ላይ እንደምትወጣ የእንስሳም መንፈስ ወደ ታች ወደ ምድር እንደምትወርድ የሚያውቅ ማን ነው?» በማለት ቢጠይቅም፥ «ነፍስም ወደ ሰጠው ወደ እግዚአብሔር ሳይመለስ ፈጣሪህን አስብ» ብሎ መክሯል፤ መክ. 3፡21፤ 12፡7። ዮሐንስም ስለ ኢየሱስ ሞት ሲጽፍ፥ «ራሱንም አዘንብሎ መንፈሱን አሳልፎ ሰጠ» ብሎ አሟሟቱን ገለጠ፤ ዮሐ. 19፡30። በእነዚህ ጥቅሶች መሠረት ሰው ሲሞት ነፍስ ወይም መንፈስ ይወጣል ሲል የነፍስና የመንፈስ አንድነት ይታያል።

ሐ) ነፍስና መንፈስ በጠቅላላው የሰው ተፈጥሮ

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ፥ «ሥጋንም የሚገድሉትን ነፍስን ግን መግደል የማይቻላቸውን አትፍሩ፤ ይልቅስ ነፍስንም ሥጋንም በገሃነም ሊያጠፋ የሚቻለውን ፍሩ» ብሎ ሲያስጠነቅቅ ነፍስና ሥጋ ጠቅላላውን የሰውን ተፈጥሮ እንደሚያመለክት ግልጽ ነው፤ ማቴ. 10፡28። ይህ ጥቅስ ለአንድ ሦስተኛ የሰው ክፍል ስፍራ አይሰጥም። እዚህ ላይ ነፍስ የሰውን ኢቀሳዊ ክፍል ሁሉ ያመለክታል።

በሌላ በኩል ሐዋርያው ጳውሎስ ስለ አንድ ኅጢአተኛ፥ «... መንፈሱ በጌታ በኢየሱስ ቀን ትድን ዘንድ እንደዚህ ያለው ለሥጋው ጥፋት ለሰይጣን እንዲሰጥ ፍርድ ነው» ብሎ ውሳኔ ሰጠ፤ 1ቆሮ. 5፡3-5። እዚህ ላይ ሐዋርያው የጥፋተኛውን ሁለት ክፍሎች መንፈስንና ሥጋን ሲለይ፥ መንፈሱ በማለት ሥጋ የሌለውን ጠቅላላውን የሰውን ኢቀሳዊ ሁኔታ ያመለክታል። ትእዛዙ ለሦስተኛው የሰው ክፍል ለ«ነፍስ» ስፍራ አይሰጥም። እንግዲህ ሰው ሥጋና ነፍስ ነው ወይም ሥጋና መንፈስ ነው ማለት ይቻላል።

መ) ነፍስና መንፈስ በአምልኮት

ሰው ወደ እግዚአብሔር በቅድስና መቅረብ ይገባዋልና ነፍስም ሆነ መንፈስ እንዲቀደሱ ታዝዟል፤ 1ተሰ. 5፡23። የሦስትዮሽ መላምቱን ከሚቀበሉት አንዳንዶች ነፍስ የሰውን አእምሮ፥ ስሜትና ፈቃድ ሲያመለክት፥ መንፈስ ከእግዚአብሔር ጋር በአምልኮትና በጸሎት የሚገናኘውን ክፍል ያመለክታል ይላሉ። ሆኖም ይህ አስተሳሰብ ከመጽሐፍ ቅዱስ አሳብ ጋር አይስማማም።

በአንድ በኩል መጽሐፍ ቅዱስ፥ ጳውሎስ የኦቴና ጣዖታትን ሲያይ በመንፈሱ እንደተሰላፈ (ሐ.ሥ. 17፡16) እና ኢየሱስ በመንፈሱ እንደ ታወከ (ዮሐ. 13፡21) ይተርካል። ክርስቶስ ደግሞ በመንፈስ የሰዎችን አሳብ ዐወቀ (ማር. 2፡8)፤ መንፈስ ቅዱስም ከአማኙ መንፈስ ጋር የእግዚአብሔር ልጆች መሆናችንን ይመሰክራል፤ ሮሞ 8፡16። እንደዚሁም የሰው መንፈስ በውስጡ ያለውን ያውቃል፤ 1ቆሮ. 2፡11።

የምስትዮሽ መላምቱን የሚከተሉት ብዙ ጊዜ የሰው መንፈስ ከነፍስ ይልቅ የተሻለ ወይም የተቀደሰ እንደሆነ ያስባሉ። ነገር ግን ምእመናን «ሥጋንና መንፈስን ከሚያረክስ ሁሉ» እንዲነጹ ታዝዘዋል፤ 2ቆሮ. 7፥1። ሐዋርያው ደግሞ ያላገባች ሴትና ድንግል በሥጋም በመንፈስም እንዲቀደሱ የጌታን ነገር ማስባቸውን ይናገራል፤ 1ቆሮ. 7፥34። ያዕቆብ፥ «ከመንፈስ የተለየ ሥጋ የሞተ እንደሆነ» ያስተምራል፤ ያዕ. 2፥26። በብሉይ ኪዳንም የእስራኤል መንፈስ «በእግዚአብሔር ዘንድ ያልታመነች» መሆኗን (መዝ. 78፥8)፥ «ኩፋ መንፈስም ውድቀትን ይቀድማል» ተብሎ የተጻፈውን ምክርና (ምሳ. 16፥18)፥ «በመንፈስም የሳቱ» (ኢሳ. 29፥24) የሚለውን እናገኛለን። ብዙ ሌሎች ጥቅሶችም ሰው በመንፈስ ኅጢአት ሊሠራ እንደሚችል ያሳያሉ፤ መዝ. 32፥2፤ 51፥10፤ ምሳ. 16፥32።

በሌላ በኩል ሰው በነፍሱ ወደ እግዚአብሔር እንደሚቀርብ እናያለን። ዳዊት፥ «አቤቱ፥ ወደ አንተ ነፍሴን አነሣለሁ»፥ «ነፍሴ ዕረፍት የምታገኘው በእግዚአብሔር ብቻ ነው»፥ «ነፍሴ ሆይ፥ እግዚአብሔርን ባርኪ»፥ «ነፍሴ ሆይ፥ እግዚአብሔርን አመስግኜ» ብሏል፤ መዝ. 25፥1፤ 62፥1፤ 103፥1፤ 146፥1። የሳሙኤል እናት ሐና፥ «በእግዚአብሔር ፊት ነፍሴን አፈሰስሁ»፤ የጌታችን እናት ማርያም፥ «ነፍሴ ጌታን ታከብረዋለች» ብለው መስክረዋል፤ 1ሳሙ. 1፥15፤ ሉቃ. 1፥46። ታላቂቱ ትእዛዝ እግዚአብሔርን በፍጹም ነፍስ እንድንወደው የምታስገነዝብ ናት፤ ዘዳ. 6፥5፤ ማር. 12፥30። ነፍሶቻችን እግዚአብሔርን መራብና መጠማት በእርሱም ተስፋ ማድረግ ይችላሉ፤ መዝ. 42፥1-2፡5። እንደዚሁም የሰው ሁሉ ነፍስ በእግዚአብሔር መደሰት፥ የእግዚአብሔርን ፍርድና ምስክር መናፈቅ ይገባታል፤ መዝ. 35፥9፤ 119፥20፡167። እንግዲህ መጽሐፍ ቅዱስ የሰው መንፈስ በሚሠራበት ሁሉ፥ የሰው ነፍስም እንደሚገኝ ያስተምራል። ሰውም በእግዚአብሔር ፊት መሆኑን ሲረዳና በሐዘን ላይ ሲሆን «ነፍሴ ሆይ፥ ለምን ታዝኛለሽ? ...» ብሎ ለነፍሱ «መናገር» ይገባዋል፤ መዝ. 42፥5፤ 1ቆሮ. 2፥11። ይህንም ሲያደርግ እግዚአብሔርን ወደ ማመስገን ይደርሳል።

አምልኮትን በተመለከተ የሰው ሥጋ (አካል) አብሮ ከሰው ነፍስ (ወይም ከሰው መንፈስ) ጋር እግዚአብሔርን እንደሚያመልክ መርሳት አይገባንም። እግዚአብሔርን በቀሳዊ አእምሯችን እንድንወደው ታዝዘናል፤ ዳዊት፥ «ነፍሴ አንተን ተጠማች፤ ሥጋዬ አንተን እንዴት ናፈቀች!»፥ «አቤም ሥጋዬም በሕያው አምላክ ደስ ተሰኘ» ብሏልና፤ መዝ. 63፥1፤ 84፥2። የምንዘምረውም በአፋችን ነውና በአምልኮት ግፊብጧብ ወይም እጆቻችንን ማንሣት የተለመደ ነው፤ መዝ. 28፥2፤ 47፥1፤ 63፥4፤ 1ጢሞ. 2፥8። ከዚህም ሌላ በሙዚቃ መሣሪያዎች የሚያገለግሉ ሰዎች በሥጋቸው ያመልካሉ። ሰው እግዚአብሔርን ማምለክ የሚገባው በሁለንተናው እንጂ በተወሰነ የተፈጥሮ ክፍሉ ብቻ አይደለም።

ሠ) የነፍስና የመንፈስ ትርጉም

በዕብራይስጥና በግሪክ ቋንቋዎች የሚተረጉሙት አራት ቃላት በሰው ዘንድ አንድን ክፍል ብቻ የሚያመለክቱ ቢሆኑ፥ ይህን ክፍል ከሁለት አቅጣጫዎች የሚመለከቱት ይመስላል። እነዚህን ሁለት አመለካከቶች ለመወሰን ቀላል አይደለምና እያንዳንዱ ሊቅ የራሱን አሳብ ያቀርባል። ከዚህ በላይ የተጠቀሱትን ጥቅሶች ሲያነብ ምናልባት አንባቢው ከሚከተለው የበርክቶፍ አሳብ ጋር ይስማማ ይሆናል (8) ፡-

1) ነፍስ የሚለው ቃል የሰው መንፈሳዊ ክፍል ሆኖ ሰው በማሰብ፣ በስሜትና በመወሰን እኔነቱን የሚገልጥበት ክፍል ነው፤ አንዳንድ ጊዜም የተለያዩ ስሜቶችን አጠቃልሎ የሚይዝ እንደሆነ ይነገራል።

2) መንፈስ የሚለው ቃል የሰው መንፈሳዊ ክፍል ሆኖ ሥጋን የሚቈጣጠር የሕይወት ሕግ ነው።

በ«መንፈስ» የሚተረጎሙት የዕብራይስጥና የግሪክ ሁለት ቃላት በመሠረተ አሳባቸው «እስትንፋስ» የሚለውን ትርጉም የያዙ በመሆናቸው፣ ቃላቱ ሕይወትንና ቀስቃሽ ነገሮችን ሊያመለክቱ ይችላሉ። እንግዲህ መንፈስ ልዩ ልዩ ነገሮችን ሊያመለክት ይችላል (9) ፡- ሀ) «በመንፈስ የምትቃጠሉ ሁኑ» (ሮም 12፥11) የሚለው ቀርጥና ስሜታዊ ውሳኔን፣ ለ) «እግዚአብሔር መንፈስ ነው» (ዮሐ. 4፥24) የሚለው የሕይወትንና የሥልጣንን ምንጭ (ዮሐንስ እግዚአብሔር መንፈስ ነው እንጂ መንፈስ አለው እንደማይል መረዳት ይገባል)፣ ሐ) «ርኩስ መንፈስ» (ማር. 1፥23) የሚለው የተፈጠረ ጋኔንን፣ መ) «መንፈስ ቅዱስ» የሚለው ከሦስቱ አካላት አንዱን አካል፣ ሠ) «ያ መንፈስ (መንፈስ ቅዱስ) ከመንፈሳችን ጋር ይመሰክራል» የሚለው ደግሞ ከመንፈስ ቅዱስ ጋር የሚገናኘውን የሰውን መንፈስ ያሳያሉ።

አንዳንድ ጊዜ ጳውሎስ «መንፈስ» ሲል መንፈስ ቅዱስን ወይም በመንፈስ ቅዱስ የሚመራውን የሰውን መንፈስ እንደሚያመለክት ለይቶ ማወቅ ቀላል አይደለም፤ ሮም 8፥5-16።

ረ) ነፍስና መንፈስ በሰው ተመክሮ

እያንዳንዱ ሰው «በሕይወትህ ውስጥ በነፍስና በመንፈስ መካከል ያለውን ልዩነት ማወቅ ትችላለህ?» ተብሎ ቢጠየቅ ብዙው አልችልም ሳይል አይቀርም። አንዳንዶች ግን በአምልኮና በጸሎት እግዚአብሔር በውስጣቸው በልዩ መንገድ እንደሚኖር ይሰማቸዋል። ሐዋርያው ጳውሎስ፣ «በልሳን ብጸልይ መንፈሴ ይጸልያል፤ አእምሮዬ ግን ያለ ፍሬ ነው»፤ ሐዋርያው ዮሐንስም፣ «በጌታ ቀን በመንፈስ ነበርሁ»፣ እንደዚሁም ጳውሎስ፣ «ሰውን በክርስቶስ ዐውቃለሁ፤ በሥጋ እንደሆነ ወይም ያለ ሥጋ እንደሆነ አላውቅም፤ እግዚአብሔር ያውቃል፤ ወደ ገነት ተነጠቀ» በማለት ጽፈዋል፤ 1ቆሮ. 14፥14፤ ራእ. 1፥10፤ 2ቆሮ. 12፥3። ከእነዚህ ጥቅሶች ክርስቲያን የሚያገኘውን ነገር ሁሉ ለማስተዋልና ለመተርጎም ባይችልም፣ እግዚአብሔር በልዩ ልዩ መንገድ በሕይወቱ ሊሠራ እንደሚችል እንማራለን። በእነዚህ ጊዜያት እግዚአብሔር በሕይወቱ አንድ ነገር እንደሚያደርግ ክርስቲያን ያስተውላል። ይህም ሥራ በተለይ በመንፈሱ ወይም በነፍሱ ነው ማለት ይቻላል። ይህ ሥራ የእግዚአብሔር ሥራ በመሆኑ የእግዚአብሔርን ቃል አይቃረንምና ሰውየውን ወደ ቅድስና አኗኗር ይመራዋል። አንዳንድ ሰዎች ይህ ዐይነት ነገር በሕይወታቸው እንዲከሰት በመፈለጋቸው፣ ልዩ ልዩ ነገርን ለማድረግ ይሞክራሉ፤ ለምሳሌ ከመጠን በላይ ያለ ምግብ ይውላሉ፤ ልዩ ልዩ መድኃኒት ይውጣሉ ...ወዘተ። በውጤቱ ወደ ልዩ ልዩ ተመስጦ በመግባት በመንፈሳቸው ልዩ ልዩ ነገር ያጋጥማቸው ይሆናል፤ ነገር ግን ከእውነተኛው አምላክ ጋር ስለመገናኘታቸው መጠራጠር እንችላለን (10)።

እውነተኛ መንፈሳዊ ሰው በመንፈስ ቅዱስ ይመራል። ሰው በመንፈስ ቅዱስ እስኪመራ ድረስ እንደ መንፈሳዊ ሕፃን ይቈጠራልና እንደዚህ ዐይነቱን ሰው በደረጃው ማስተማር አስፈላጊ ነው፤ 1ቆሮ. 2፥14-3፥4።

3) የሦስትዮሽ መላምት ጥቅምና ጉዳት

የሦስትዮሽ መላምት ሰው ከእግዚአብሔር ጋር (በመንፈስ)፣ ከሌሎች ሰዎችና ከራሱ ጋር (በነፍስ) እና ከዓለም (በሥጋ) እንደሚገናኝ በማሳሰብ፣ ሰው የተሟላ ሕይወት እንደሚያስፈልገው ያስገነዝባል። ከዚህ በላይ እንደተገለጠው የሦስትዮሽ አስተሳሰብ ለሰው ጠቃሚ ቢሆንም፣ በሰው ዘንድ ሦስት ክፍሎች እንዳሉ በመጽሐፍ ቅዱስ በቂ መረጃ አይገኝም።

የሦስትዮሽ መላምት ወደ ልዩ ልዩ ስሕተት ሊመራ ይችላል ፡-

ሀ) አንዳንዶች «ቀላላዊው ዓለም ክፉ ነው» የሚለውን የግሪክ ፍልስፍና አስተሳሰብ በመከተል፣ ሰው ከሥጋው ማምለጥ እንዳለበትና ዋጋ ያለው መንፈስ ብቻ እንደሆነ ያስባሉ። ይህንም ሲያደርጉ የሰው ሥጋ በእግዚአብሔር በመፈጠሩ እጅግ መልካም መሆኑንና ክርስቲያን ለአገልግሎቱ እርሱን ማቅረብ ደስ የሚያሰኝ መሥዋዕት መሆኑን ይዘነጉታል፤ ዘፍ. 1፥31፤ ሮሞ 12፥1።

ለ) የተወሰኑት ደግሞ መንፈስ ከእግዚአብሔር ጋር የሚገናኝ ክፍልና ከአእምሮ፣ ከስሜትና ከፈቃድ የተለየ ክፍል እንደሆነ በማሰብ፣ መንፈሳዊ ሰው ብዙ ማጥናት የማያስፈልገው መሆኑን ማሰብ ይጀምራሉ። ከዚህም ጋር በክርስቲያናዊ ኑሮ መጽሐፍ ቅዱስን ከማጥናትና ከማንበብ ይልቅ መንፈሳዊ ተመክሮና ስሜት የሚበልጡ ይመስላቸዋል። እንደዚህ ያሉ ሰዎች «እኔ መንፈስ ነኝ» በማለት ሊፎክሩ እንደሚችሉ አይተናል።

ሐ) የዚህ መላምት ዋናው ጉዳት ሰው በመንፈሱ ከእግዚአብሔር ጋር እየተገናኘ፣ በነፍሱ ማለት፣ በግል ኑሮውና ከሌሎች ጋርም በከፋት መንቀሳቀስ እንደሚችል ማሳሰቡና መገፋፋቱ ነው።

መ) ነፍስ እንዴት እንደተገኘች

በቤተ ክርስቲያን ታሪክ ስለ ሰው ነፍስ ህልውና በተለይ ሦስት መላምቶች አሉ (11)። ከፕሌቶ ጀምሮ ያለው የግሪክ ፍልስፍና በቤተ ክርስቲያን ትምህርት ተጽዕኖ አድርጓል። ፕሌቶ ሰው ሳይፀነስ ነፍስ አስቀድሞ እንደነበረች አመነ።

ሊቃውንት ስለ ነፍስ ህልውና (መገኘት) ሊያስተምሩ ውርስ ኅጢአት በሰው ዘንድ መኖሩን፣ የወላጆች ጠባቂነት በዘራቸው መገኘታቸውን፣ ክርስቶስ ያለ ኅጢአት መወለዱንና እግዚአብሔር ለሰው ነፍስ ኅጢአታዊ መሆን ኅላፊ አለመሆኑን በትምህርታቸው ለማዛመድ ይሞክራሉ።

1. ነፍስ ከሰው መፀነስ በፊት የመኖሩ አሳብ (12)

እንደዚህ ፅንሰ አሳብ ነፍሳት በሌላ ሁኔታ ይኖሩ ነበርና በሰዎች መካከል ያሉ ልዩነቶች በዚያው ሁኔታ መልካምም ሆነ ክፉ ካደረጉት ጋር የተያያዙ ናቸው። ይህ አመለካከት ወደ ህንድ ሃይማኖቶች አሳብ ይቀርባል። በቤተ ክርስቲያን አርጌገስ የዚህ አሳብ መሪ ነበረ፤ ዛሬ ግን ይህን አሳብ የሚደግፈው የለም።

በተለይ ክርስቲያኖች ይህን ትምህርት የማይቀበሉባቸው ምክንያቶች ፡-

ሀ) ለዚህ መላምት በመጽሐፍ ቅዱስ ምንም መሠረት አለመገኘቱ፣

ለ) ለሰው ሥጋ (አካል) ዝቅተኛ ስፍራ መስጠቱ፣

ሐ) የሰዎችን ሁሉ አንድነት ማፍረሱ፣

መ) ሰው ከሚያውቀውና ከሚሰማው ጋር አለመስማማቱ ናቸው።

2. ነፍስ እንደ ሥጋ ከወላጆች የምትተላለፍ ስለ መሆኗ (13)

በዚህ ፅንሰ አሳብ መሠረት ሰው ከአባቱ፣ ከእናቱ ወይም ከሁለቱም በአንድነት ነፍሱን ይቀበላል። ከአበው ተርቱልያንና የኒያሳው ጎርጎርዮስ፤ በኋላም ሉተርና ብዙ ሉተራውያን ወደዚህ አሳብ አዘንብለዋል። ይህን አመለካከት የሚቀበሉትና የሚደግፉት ፦

ሀ) ሌዊ በቅድም አያቱ በአብርሃም ወገብ መሆኑን መጽሐፍ ቅዱስ ይናገራል (ዕብ. 7፥9-10)፤ ደግሞም ዮሐ. 3፥6፤ 1፥13፤ ሐ.ሥ. 17፥26-27 ይመ.፤

ለ) ሰው እንደ ሌሎች ፍጡራን መብዛት ይችላል፤ እንደ ፈጣሪውም «መፍጠር» ይችላል፤

ሐ) ኅጢአት ከትውልድ ወደ ትውልድ ይተላለፋል፤

መ) የወላጆች ጠባያት ከእነርሱ ነፍስ ወደ ልጆቻቸው ነፍስ እንደ ሥጋዊ ጠባያት ሊተላለፉ ይችላሉ፤

ሠ) ክርስቶስ ሲፀነስ፣ ኅጢአት ወደ እርሱ እንዳይተላለፍ መንፈስ ቅዱስ በቅድስት ድንግል ማርያም ተአምርን አደረገ (ሉቃ. 1፥35) የሚሉትን አሳቦች ያቀርባሉ።

ይህን አሳብ የማይቀበሉት ደግሞ ፦

ሀ) በፍልስፍና አስተሳሰብ ነፍስ ኢቶሳዊና የማይከፋፈል ነገር ነው፤

ለ) ያዕቆብና ልያ ገና ስላልተገናኙ ሌዊ በሥጋዊ በኩል በአብርሃም ውስጥ ሊገኝ ባለመቻሉ፣ የዕብራውያን መልእክት አገላለጥ ምሳሌያዊ ወይም አብርሃም ወኪል እንደሆነ ማሰብ የተሻለ ነው፤

ሐ) ዳዊት፣ «መንፈስህን ትልካለህ፤ ይፈጠራሉም፤ የምድርንም ፊት ታድሳለህ» (መዝ. 104፥30) በማለቱ በሰውና በሌሎች ፍጡራን መብዛት መካከል ልዩነት እንዳለ ፍንጭ ይሰጣል፤

መ) እግዚአብሔር በሰባተኛው ቀን ከሥራው ቢያርፍም፣ ወደ ፍጥረቱ ገብቶ ሌላ ነገርን መፍጠር አይችልም ማለትን አያስከትልም፤ በተለይ በትሥጉት ሥራና በሁለተኛው ልደት ሥራ የአዲስ ፍጥረትን ሥራ ያከናውናል፤

ሠ) ክርስቶስ የሰው ጠባይ ስላለውና ከአዳም ዘር በመወለዱ፣ በእናቱ አማካኝነት ነፍስን ከተቀበለ፣ ይህ ኅጢአት የሌለበት መሆኑን ማመን ይከብዳል የሚሉትን አሳቦች ያቀርባሉ።

3. ነፍስ ከእግዚአብሔር በቀጥታ ስለ መሰጠቷ (14)

በዚህ ፅንሰ አሳብ መሠረት እግዚአብሔር ለእያንዳንዱ ፅንሰ የሚመች ነፍስ ይሰጣል። በምሥራቅ ቤተ ክርስቲያን ይህ አሳብ ከፍተኛ ስፍራ ነበረው። በምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ጀርም ቢቀበለውም፣ አውግስጢኖስ ግን አመንትቷል። በአንጻሩ አኩናስ ይህን አሳብ በጥብቅ አስተምሮታል፤ ካልቪንም በኋላ ወደዚህ ትምህርት አዘነበለ። ይህን የሚደግፉት ፦

ሀ) እግዚአብሔር «የመናፍስት አባት» (ዕብ. 12፥9) ተብሎ መጠራቱ ዋና መነሻቸው ሲሆን፣ «ልጆች የእግዚአብሔር ስጦታ ናቸው» (መዝ. 127፥3)፤ «በእናቱም ሆኖ ሰውረኸኛል» (መዝ. 139፥13)፤ «ምድርንና በውስጧ ያለውን ያጸና፣ በእርሷ ላይ ለሚኖሩ ሕዝብ እስትንፋስን፣ ለሚሄዱበትም መንፈስን የሚሰጥ አምላክ እግዚአብሔር...» (ኢሳ. 42፥5)፣ «የሰውንም መንፈስ በውስጡ የሠራ

እግዚአብሔር» (ዘካ. 12፥1)፥ «መንፈስም ወደ ሰጠው ወደ እግዚአብሔር ሳይመለስ...» (መክ. 12፥7) የሚሉት ሐረጎች ከዚህ አሳብ ጋር ይስማማሉ!

ለ) ነፍስ የማትከፋፈል ስለ መሆኗ የሚሰጠው ትምህርት ከዚህ አሳብ ጋር ይስማማል፤

ሐ) ክርስቶስ ከእግዚአብሔር ነፍሱን በቀጥታ በመቀበሉ በውርስ ኅጢአት እንዳልተሳተፈ በዚህ አሳብ ግልጽ ነው፤ የሚሉትን አሳቦች ያቀርባሉ።

ይህን አሳብ የማይቀበሉት ግን እንደዚህ ከሆነ፥ እግዚአብሔር ኅጢአታዊ ነፍስ ለሰው በመስጠቱ የከፋት ምንጭ ሆኗል ይላሉ። ይህ ዋና አሳባቸው ሲሆን፥ ነፍሱ ከእግዚአብሔር ከተሰጠ ምድራውያን ወላጆች የሚወስዱት የልጆቻቸውን ሥጋ ብቻ ነውና በዚህ አሳብ መሠረት አእምሮአዊና ግብረገባዊ ጠባያት በልጆቻቸው ይገኛሉ የሚያሰኝ ምክንያት የለም።

በእነዚህ ሁለት አሳቦች መካከል ያለው ክርክር ሚዛናዊ ሊመስለን ይችላል። የተጠቀሱት ጥቅሶች በአንድ በኩልም ሆነ በሌላ ወሳኝ አይደሉም። ስለዚህ በጥንቃቄ መመልከት አስፈላጊ ነው።

በእኛ አስተሳሰብ እግዚአብሔር ለእያንዳንዱ ሰው ነፍስ ይሰጣል ማለት ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ጋር በይበልጥ ይስማማል፤ ይህንም ሲያደርግ ምናልባት በአንድ መንገድም ሆነ በሌላ በወላጆች አማካይነት ይፈጽመው ይሆናል።

ነፍስ እንዴት እንደተገኘች ግልጽ የሆነ ማብራሪያ አልተሰጠም፤ የትምህርተ መለኮት ጥናት በዚህ ነጥብ ላይ ትኩረት አያደርግም፤ ትኩረት ቢደረግበትም ለክርስቲያናዊ ኑሮ ለውጥ አያመጣም።

ማስታወሻ

(1) Berkhof ገጽ 191-192።

(2) በእንግሊዝኛ የሁለትዮሽ አመለካከት ትምህርት Dichotomy፥ የሦስትዮሽ አመለካከት ትምህርት Trichotomy ይባላል።

(3) ልቡናን በConscious፥ ከልቡና በታች ያለውን ሌላ ክፍል በ Subconscious ልንተረጎም እንችላለን።

(4) በዚህ ክፍል ከDOH ገጽ 215-217 ብዙ አሳብ ተገኝቷል።

(5) ይህ ክፍል በDOH ገጽ 223-227 ባለው የተመሠረተ ነው።

(6) Grudem ከእነዚህ ሁለት ጥቅሶች በኋላ የሦስትዮሽ መላምትን በ1ቆሮ. 2፥14-3፥4 እና በ1ቆሮ. 14፥4 መሠረት ደግሞ ይመረምራል፤ ገጽ 477-480።

(7) ብዙ ጊዜ የ New International Version ትርጉምና የምንጽፈው ጉን ለጉን ይሄዳሉ፤ የእኛ አጠቃቀም ከBerkhof (ገጽ 193-194) እና ከGrudem (ገጽ 473-477) Systematic Theologies ጋር ይስማማል።

(8) የትምህርተ መለኮት ጥናት በፕሮፌሰር ሉዊስ በርክኾፍ በ1989 ዓ.ም. በቂስ ኃይሉ መኩንን የተተረጎመ ገጽ 100።

(9) DOH ገጽ 222 ይመ.

(10) DOH ገጽ 222-223 ይመ.

(11) በሰው ዘንድ የነፍስ መገኘት በBerkhof ገጽ 196-201 በሰፊው ተጽፎ ተብራርቷል።

(12) ይህ አሳብ በእንግሊዝኛ Pre-Existentialism ይባላል።

(13) ይህ አሳብ በእንግዚዝኛ Traducianism ይባላል።

(14) ይህ አሳብ በእንግሊዝኛ Creationism ይባላል።

ምዕራፍ 41 - የሰው ጾታዊ ጥምረት

በምዕራፍ 38-40 ወንዶችንና ሴቶችን በአንድነት ተመለከትናቸው፤ ሴቶችና ወንዶች በአንድነት በእግዚአብሔር ዕቅድ ቢገኙም፤ አሁን ግን ልዩነታቸውን ለመመርመር እንሞክራለን። ወንዶችና ሴቶች የተለያዩ ሰዎች እንደሆኑ ግልጽ ነው። ወንድ፤ ወንድ በመሆኑ የወንድነት ስሜት እንደሚሰማው ሁሉ፤ ሴትም ሴት በመሆኗ ሴትነት ይሰማታል። ነገር ግን የወንድነትንና የሴትነትን ምንነት ለመወሰን እጅግ አስቸጋሪ ነው።

አዳምና ሔዋን በኅጢአት በመውደቃቸው፤ በሁለቱም መካከል ብዙ ለውጥ ስለመጣ (ዘፍ. 3፥16)፤ የመጀመሪያ አንድነታቸውና ልዩነታቸው እንዴት እንደነበረ ማስተዋል አስቸጋሪ ነው። ማንም ሰው ያደገበት ባህል የተለመደና ከሌሎች የተሻለ እንደሆነ ሊያስብ ይችላል። ደግሞም እያንዳንዱ ሰው የራሱ ጠባይ አለው፤ እያንዳንዱ ጋብቻም የሚታወቅበት የራሱ የሆነ የአፈጻጸም መንገድ ይኖረዋል። በዓለም ታሪክ ወንዶች በሴቶች ላይ ብዙ የጭቆና ድርጊት ፈጽመዋል፤ ሴቶችም በወንዶች ላይ ክፉ ነገር አድርገዋል። ወንዶች በወንዶች ላይና ሴቶች በሴቶች ላይም ብዙ ጉዳት አምጥተዋል። ከዚህም ሁሉ የተነሣ ስለ ጾታ የሰው አሳብና አመለካከት እጅግ ተዛብቷልና በየጊዜው ብዙ ክርክር ይነሳል። በተለይም በቅርብ ጊዜ በ«ሠለጠነው» ዓለም ሴቶች ከወንዶች ቁጥጥር ወጥተው ነጻነትን እንዲያገኙ ብዙ እንቅስቃሴ አድርገዋል (1)። ይህንም ሲያደርጉ፤ በሕግ ፊት እኩልነት እንዲኖራቸው፤ በሥራ የቅጥር፤ የደመወዝና የማዕርግ ዕድገት መብት እንደ ወንዶች በእኩልነት እንዲጠበቅላቸውና በኅብረተሰብና በቤተሰብ ዘንድ ሁሉ ማንነታቸው እንዲከበር በድፍረት ጠይቀዋል። ከዚህ እንቅስቃሴ የተነሣ ሴቶች አስቀድሞ በወንዶች ይፈጸሙ በነበሩ ተግባራት ውስጥ ገብተዋል፤ ለምሳሌ ወታደሮች ሆነዋል፤ እግር ኳስ ይጫወታሉ። አንዳንድ ወንዶች ይህንም ሲያዩ ወንድ መሆን ምን ትርጉም እንዳለው መጠራጠር ጀምረዋል፤ ሆኖም በፊት በነበሩት የሴቶች ሚናዎች ውስጥ ለመግባት ብዙ አልፈለጉም።

በጋብቻ ውስጥ አንዳንዶች እንደ ወንድምና እሳት መኖር የሚፈልጉና ልጆችን ባለመውለድ ላይ የሚሰማሙ አሉ። ደግሞም ወንድ ከወንድ ጋር ወይም ሴት ከሴት ጋር የጾታ ግንኙነት ማድረግን እንደ ትክክለኛ ነገር ቈጥረው፤ በሕግና በኅብረተሰብ ምንም ነውር ወይም ጉዳት እንዳይደርስባቸው ልዩ ልዩ ርምጃ ይወስዳሉ፤ ርም 1፥26-27:32።

አንዳንድ ሰዎች በሕይወታቸው ጾታ ዋና ነገር መሆኑን ሲያስቡ፤ ሌሎች ለሕይወት አስፈላጊ የሆነን ጉዳይ ከፈጸሙ በኋላ እንደ ተጨማሪ ወይም እንደ ትርፍ ነገር ይቈጥሩታል። ይህን መጽሐፍ የሚያዘጋጁ ሆኑ የሚያነቡ ሁሉ በኅጢአት የወደቁና ልዩ ልዩ አሳብና ስሜት ላይ ያሉ ሰዎች በመሆናቸው፤ የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት ማስተዋል ከባድ መሆኑ ይታያል። እንግዲህ የሰውን ጾታዊ ጥምረት በዝርዝር ከመመርመራችን በፊት በምዕራፍ 38-40 ካገኘነው ትምህርት ሁለት አጠቃላይ ሐቆችን እውን ማድረግ እንችላለን፤ እነርሱም የሚከተሉት ናቸው ፡-

1. በሰው ሕይወት ከሁሉ በላይ እግዚአብሔር ዋናውን ስፍራ መያዝ አለበት።
2. ወንዶችና ሴቶች በፍጥረት ዕቅድ ልዩ ናቸውና ስፍራዎቻቸውን ወይም ሚናዎቻቸውን መለዋወጥ ቢሞክሩ፤ ከእግዚአብሔር ፈቃድ በመውጣታቸው ይጉዳሉ።

እነዚህን ሁለት እውነቶች መሠረት በማድረግ የወንዶችንና የሴቶችን ሕይወት በአምስት አርእስት አጠቃልለን ለማየት እንሞክራለን።

ሀ) ምቹ ሆኖ የተመሠረተው የሰዎች ግንኙነት

የሥነ ሕይወት ትምህርትን በተመለከተ ወንድነት ከሴትነት የሚለየው ከወላጆቹ በሚወረሰው አንድ ሕዋስ (Single cell) ብቻ ነው (2)። የሰውን አካል በተመለከተ ግን ልዩነቱ ወዲያው ይታያል፤ ትልቅም ነው። ጠባይን በተመለከተ እንደየሰው አስተሳሰብ ወንዶችና ሴቶች ይለያያሉ፤ በአንዳንድ ወንዶችና ሴቶች ላይ ግን የዚህን አስተሳሰብ ተቃራኒዎች እናያለን። ለምሳሌ እንደ ሰው አስተሳሰብ ወንዶች በአመክንዮት፤ ሴቶች በስሜት ይመራሉ፤ ነገር ግን ተቃራኒው አንዳንድ ጊዜ ይታያል።

ሐዋርያው ጳውሎስ ኦሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ ሁለትን ተገንዝቦ «ሴት ከወንድ ናት እንጂ ወንድ ከሴት አይደለምና። ሴት ስለ ወንድ ተፈጠረች እንጂ ወንድ ስለ ሴት አልተፈጠረምና። ... ነገር ግን በጌታ ዘንድ ሴት ያለ ወንድ ወንድም ያለ ሴት አይሆንም። ሴት ከወንድ እንደሆነች እንዲሁ ወንድ ደግሞ በሴት ነውና፤ ሁሉም ከእግዚአብሔር ነው» በማለቱ በቅደም ተከተል ወንድ ከሴት ቢቀድምም፤ ወንድና ሴት ተፈላላጊዎች ቢሆኑም፤ ሁለቱም ከእግዚአብሔር በመሆናቸው ላይ ያተኮራል፤ 1ቆሮ. 11፥8-12። እንግዲህ ወንዶችና ሴቶች ከሕፃንነታቸው ጀምረው በአንድነት እንዲያድጉ፤ በአንድነት በአንድ ቤተሰብ እንዲኖሩ፤ በአንድነት በጋብቻ እንዲጣመሩና በኅብረተሰብ እየተከባበሩ የእግዚአብሔርን ፈቃድ እንዲፈጽሙ የፈጣሪያቸው ዕቅድ መሆኑ ግልጽ ነው። የወንዶችና የሴቶች ተፈላላጊ መሆን በጋብቻ ውስጥ ብቻ የሚታይ አይደለም። ይህንም ከተረዳን ወንዶችም ሆኑ ሴቶች በገዳማት ውስጥ ለየብቻ የመኖራቸው ሁኔታ ልዩ ልዩ ጥያቄ ያስነሣል። ጋብቻ ለሰዎች ሁሉ የእግዚአብሔር ፈቃድ ባይሆንም (ማቴ. 19፥12)፤ ጦርነትን ከሚመስሉ አንዳንድ ጊዜያዊ አገልግሎቶች በስተቀር (ዘጳ. 24፥5) ወንዶች ከሴቶች ወይም ሴቶች ከወንዶች ሲለያዩ በመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ አናገኝም፤ ለረጅም ጊዜ እንዲለያዩም ትእዛዝ አልተጻፈም።

አስቀድመን እንዳየነው አዳም ሔዋንን ሲያይ እጅግ ተደስተ፤ ልዩ ብትሆንም ለእርሱ ተስማሚ መሆኗን ዐወቀ።

በቅድስት ሥላሴ ትምህርት ውስጥ አስደናቂ የአካላት የእርስ በእርስ ግንኙነት እንዳለ አይተናል። ሰው በእግዚአብሔር መልክ ሲፈጠር፤ የሦስትነት ምሳሌ በሰዎች ላይ ባይገኝም፤ የእግዚአብሔር መልክ በሰዎች ማኅበራዊ ግንኙነት ላይ ሊታይ ይገባል፤ ዮሐ. 17፥22-23፤ 13፥34-35።

ለ) የአካልነትና የዋጋ እኩልነት

በመጽሐፍ ቅዱስ ስለ ወንድና ሴት የመጀመሪያ ጥቅስ እግዚአብሔር ሁለቱን በመልኩ እንደፈጠረ፤ እንደባረካቸውና በአንድነት ጥሪ እንደሰጣቸው አይተናል፤ ዘፍ. 1፥26-28። ሰውን ሰው የሚያሰኘው በእግዚአብሔር መልክ መፈጠሩ ነውና የወንድና የሴትም ዋጋ በእግዚአብሔር ዐይን እኩል ነው። በደኅንነትም ደግሞ ወንድና ሴት እኩል ናቸው፤ ሐዋርያው ጳውሎስ፤ «በእምነት በኩል ሁላችሁ በክርስቶስ ኢየሱስ

የእግዚአብሔር ልጆች ናችሁና፤ ከክርስቶስ ጋር አንድ ትሆኑ ዘንድ የተጠመቃችሁ ሁሉ ክርስቶስን ለብላችኋልና። ... ወንድም ሴትም የለም፤ ሁላችሁ በክርስቶስ ኢየሱስ አንድ ሰው ናችሁና» በማለቱ በእምነት፣ በጥምቀትና በክርስቶስ በመሆናቸው የወንድንና የሴትን እኩልነት አሳይቷል፤ ገላ. 3፥26-28። ሐዋርያው ጴጥሮስ ደግሞ የነቢዩ ኢየሱልን ትንቢት ጠቅሶ፣ «ሥጋ በለበሰ ሁሉ ላይ ከመንፈሴ አፈሳለሁ፤ ወንዶችና ሴቶች ልጆቻችሁም ትንቢት ይናገራሉ ...» በማለቱ የመንፈስ ቅዱስን ስጦታዎች በሚመለከት በወንዶችና በሴቶች መካከል ልዩነት እንደሌለ ያሳያል፤ ሐ.ሥ. 2፥16-17። ስለዚህ በፍጥረት፣ በደኅንነትና በመንፈስ ቅዱስ ስጦታዎች የወንዶችና የሴቶች ክብርና ዋጋ እኩል እንደሆነ እናያለን።

ሐ) የሚና ልዩነት

እግዚአብሔር ወንድንና ሴትን የፈጠራቸው፣ ተባዕትና እንስት እንስሳትን እንደፈጠራቸው አይደለም። እግዚአብሔር የምድር አራዊትን «እንደ ወገኑ አደረገ» (ዘፍ. 1፥25)፤ ሴትን ግን ከወንድ ዐጥንት ወስዶ ፈጠራት፤ «ሴት ከወንድ ናት» ተብሏልና፤ ዘፍ. 2፥22-23፤ 1ቆሮ. 11፥8።

ለሰው የተሰጠው የመጀመሪያ ትእዛዝ፣ «ብዙ ተባዙ፤ ምድርንም ሙሉአት» ስለሚል፣ ልጅን መውለድ በሰው ሕይወት ከፍተኛ ስፍራ እንደሚይዝ ያሳያል። ከጥፋት ውሃ በኋላም ይህ ትእዛዝ ተደገመ፤ ዘፍ. 1፥28፤ 9፥7። ወንድና ሴት በአንድነት እንደዚህ ሲታዘዙ፣ ሚናዎቻቸው እጅግ የተለያዩ ናቸው። ጾታዊውን ሁኔታ በተመለከተ ወንድ በዐጭር ጊዜ ሚናውን ይፈጽማል። ሴት ግን የባልን ዘር ከተቀበለች በኋላ ለዘጠኝ ወር ፅንሱን ከራሷ አካል ታንጸዋለች፤ ከወለደችውም በኋላ ከራሷ ለብዙ ወራት ትመግባለች። ሁለቱም አስፈላጊ ናቸው፤ ነገር ግን ከወንዱ ሚና ይልቅ የሴቲቱ እጅግ ረጅምና አድካሚ ቢሆንም አስደሳች ነው።

ሐዋርያው ጴጥሮስ፣ «እናንተ ባሎች ሆይ፣ ደካማ ፍጥረት ስለሆኑ ከሚስቶቻችሁ ጋር በማስተዋል አብራችሁ ኑ» ብሎ በማዘዙ፣ ሴቶች ከወንዶች የተለዩ መሆናቸውንና ኅይላቸው እንደ ወንዶች አለመሆኑን አሳየ፤ 1ጴጥ. 3፥7። የኅይል ድክመት ከጉልበት ዕጦት የተነሣ ይታያል፤ ይህ የሆነው ምናልባት ልጅ በመውለድ ምክንያት ይሆናል። ያም ሆነ ይህ ባሎች ሚስቶቻቸውን መንከባከብ፣ መጠበቅና መርዳት እንደሚገባቸው ግልጽ ነው።

ለአንዳንድ ሰዎች የወንድና የሴት ሚናዎች በሕይወት የተለያዩ ቢሆኑም፣ በተለይ ወንዱ መሪና ኅላፊ ከሆነ፣ የሴት ክብርና እኩልነት የሚካድ ይመስላቸዋል። ነገር ግን ስለ ሥላሴ ስናስብ ይህ ትክክለኛ አስተሳሰብ አለመሆኑን ልንረዳ እንችላለን። የአብ፣ የወልድና የመንፈስ ቅዱስ ሚናዎች በፍጥረትና በደኅንነት አንድ አይደሉም፤ የምሥጢረ ሥላሴን ትምህርት ይመልከቱ። በዐጭሩ አብ ዐቃጅ፤ ወልድ አደራጅ፤ መንፈስ ቅዱስ ፈጻሚ ናቸው። አብ ወልድንና መንፈስ ቅዱስን ወደ ዓለም ላከ። ሚናዎቻቸው የተለያዩ ናቸው። አብ ከዘለዓለም ጀምሮ የወልድ አባት ነው፤ ምድራዊ አባትና ልጁ የዚህ ምሳሌ ናቸው። ሚናዎቻቸው የተለያዩ ቢሆኑም፣ በአካልነት፣ በመለኮትና በባሕርይ መገለጫዎች አንድ ናቸው፤ እኩል ናቸው፤ አይበላለጡምም። ይህ ሁኔታ በሥላሴ ሲገኝ፣ በሰዎች መካከል ሚናዎች ልዩ ልዩ ቢሆኑም፣ የወንድና የሴት ማንነት፣ ክብርና ዋጋ አንድ ሆኖ መገኘቱ አያስገርምም። ሐዋርያው፣ «የወንድ ሁሉ ራስ ክርስቶስ፣ የሴትም ራስ ወንድ፣ የክርስቶስም ራስ እግዚአብሔር እንደሆነ ልታውቁ እወዳለሁ» በማለት የሚና ብልጫና የአካልነት (የማንነት) እኩልነት አብረው ሊገኙ እንደሚችሉ አሳይቷል፤ 1ቆሮ. 11፥3። ከዚህም የተነሣ ወንዶችና ሴቶች

የሌላውን ጾታ ለራሳቸው ሳይፈልጉና ለመምሰል ሳይሞክሩ ትክክለኛ ሚናዎቻቸውን በደስታ ተቀብለው መከባበር ይገባቸዋል።

አንዳንዶች፣ ሴቶች ለወንዶች ሥልጣን ቅድሚያ መስጠት ይገባቸዋል የሚለውን አስተያየት በመቃወም፣ ይህ ከገጢአት የተነሣ ከሰው ውድቀት በኋላ የመጣ ነውና በክርስቶስ ቀርቷል ይላሉ። እንግዲህ ሰው ከመውደቁ በፊት የነበረበት ሁኔታ እንዴት እንደሆነ መመርመር ይገባል። Grudem በገጽ 459-466 ስለዚህ በሰፊው ጽፏል። እኛም በዚህ ረገድ ሊታዩ የሚያስፈልጉትን ዋና ዋና ነጥቦች እንደሚከተለው እናትታለን፡-

1. ወንድ አስቀድሞ መፈጠሩ፣ የተለየ ጎሳፊነት እንዳለው ሊያሳይ ይችላል። በገላትያ 3፡28 «ወንድም ሴትም የለም» ብሎ የጻፈው ሐዋርያው ጳውሎስ፣ «አዳም ቀድሞ ተፈጥሯልና፤ በኋላም ሔዋን ተፈጠረች» በማለት የወንዶችና የሴቶች ሚና እንደሚለያይ አረጋግጧል፤ 1ጢሞ. 2፡13።

2. ሴት የአዳም ረዳት እንድትሆን በመፈጠሯ፣ ወንድ በሥራና በቤተሰብ መሪ መሆኑ ተገልጧል። አዳም ብቻውን ሳለ ለእንስሳት ስሞችን በመስጠት «ምድርን ግዙአት» የሚለውን ትእዛዝ መፈጸም ጀመረ። በዐውዱ መሠረት ሔዋን ረዳቱ ስትሆን አዳም መሪና ጎሳፊ እንደነበረ ያሳያል። እግዚአብሔር፣ «የሚመቸውን ረዳት እንፍጠርለት» አለ፤ ዘፍ. 2፡18። ሐዋርያው ስለዚህ ጥቅስ ሲያስብ፣ «ሴት ስለ ወንድ ተፈጠረች እንጂ ወንድ ስለ ሴት አልተፈጠረምና» ብሎ በቤተ ክርስቲያን ስለ ሴት አለባበስ አስተማረ፤ 1ቆሮ. 11፡6-10። አንዳንዶች እግዚአብሔር ሰውን እንደሚረዳ ብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሶች ስለሚያስረዱ ይህ አስተሳሰብ ትክክለኛ አይደለም ይላሉ፤ ለምሳሌ መዝ. 46፡5፤ 79፡9፤ 86፡17፤ 109፡26፤ 119፡175። እውነት ነው፣ እግዚአብሔር ረዳታችን በመሆኑ ልናመሰግነው ይገባል፤ ሆኖም እኛ ፈቃዱን ለመፈጸም ሥልጣንን ተቀብለናልና ለምናደርገው ሁሉ ጎሳፊዎች ነን። እንግዲህ ሔዋን የአዳም ረዳት በመሆኗ የአዳምን ሥልጣን፣ ጎሳፊነት ወይም ሚና አልለወጠችም፤ አብራ በመሥራቷ ግን ሥራውን ከፊት ይልቅ አስደሳችና ቀላል ልታደርገው እንደቻለች ማሰብ የተሻለ ይሆናል።

3. አዳም ለሔዋን ስም በማውጣቱ፣ ሥልጣኑን አሳየ፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ታላቁ ለታናሹ ስምን ይሰጣልና፤ ዘፍ. 2፡23፤ 3፡20።

4. ሰው ከወደቀ በኋላ እግዚአብሔር በመጀመሪያ አዳምን «ወዴት ነህ?» ብሎ በመጥራቱ፣ ጎሳፊነቱ በቤተሰብ ውስጥ የአዳም መሆኑን አሳየ፤ ዘፍ. 3፡9። በአንጻሩ እባብ ሔዋንን በመፈተን ባሳየው ተንኩል፣ የአዳምን ሥልጣን አቃለለ፤ ሔዋንንም የአዳምን የበላይነት እንድትረሳ አደረገ፤ ዘፍ. 3፡1፤ 1ጢሞ. 2፡14።

5. አዳም የሰው ወገን ሁሉ ወኪል በመሆኑ፣ ሥልጣኑና ጎሳፊነቱ ይታያል። ሔዋን በመጀመሪያ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ብትተላለፍም፣ ሐዋርያው ጳውሎስ፣ «ሁሉ በአዳም እንደሚሞቱ ...» (1ቆሮ. 15፡22) እና «በአንድ ሰው መተላለፍ ብዙዎቹ ከሞቱ ...» (ሮሞ 5፡15 አ.መ.ት.) ብሎ በመጻፉ፣ እግዚአብሔር በሰው ወገን ሁሉ ላይ ያለውን ጎሳፊነትና ውክልናውንም የሰጠው ለሔዋን ሳይሆን ለአዳም እንደሆነ አስተማረ።

እንግዲህ የወንድና የሴት ሚናዎች የሚለያዩት በመውለድ ላይ ብቻ ሳይሆን በሕይወታቸው ሁሉ ነው፤ ይኸውም ከተፈጥሯቸው ጀምሮ ልዩ ሆኖ ይታያል። ሰው ከወደቀ በኋላ ሚናዎቹ አልተለወጡም፤ ነገር ግን ሥቃይ ወደ ሰው ሕይወት ገባ፤ ሴቶች

በጭንቅ እንዲወልዱ፡ ወንዶችም በግብርናና በሌላ ሥራ እንዲደክሙ ተደረገ፤ ዘፍ. 3፡16-19። «ፈቃድሽም ወደ ባልሽ ይሆናል» (ዘፍ. 3፡16) የሚለውን «ፈቃዱም ወደ አንተ ነው» (ዘፍ. 4፡7፤ «ጎጢአት ... ልታሸንፍህ ትፈልጋለች» አ.መ.ት.) ከሚለው በጎጢአት የተነሣ ለቃየን ከተነገረው ቃል ጋር ስናዛምድ፡ በጋብቻ ውስጥ ሴት ባሏን ለማሸነፍ በመፈተኗ መለያየት ሊፈጠር እንደሚችል እናያለን (3)።

በምእመናን መካከል በጋብቻ የፍጥረት ሚናዎች ይጠበቁ ዘንድ በኤፌሶን 5፡21-33 በሰፊው ተብራርቷል። በዐጭሩ ባሎች ሚስቶቻቸውን እንዲወዱ (ቍ. 25-28:33)፤ ሚስቶች፡ ባል የሚስት ራስ በመሆኑ ለባሎቻቸው እንዲገዙ (ቍ. 22-24:33) ታዘዘዋል። ከዚህ አንቀጽ ሚናዎችን አስመልክቶ ሦስት ነገሮችን ማተት ያስፈልጋል ፡- ሀ) አንዳንዶች በዚህ አንቀጽ «ራስ» የሕይወትን ምንጭ እንጂ በሌላ ላይ ሥልጣን ያለውን አያመለክትም ይላሉ። ይህ አተረጓጎም ከዐውዱ ጋር ተስማሚ መሆኑን አንባቢው ሊመረምር ይችላል። በ1ኛ ቆሮንቶስ 11፡3-7 ሐዋርያው ባስተማረው ትምህርት ራስን የተጠቀመበት ሥልጣንን ለማመልከት እንጂ የሕይወት ምንጭነቱን ለማሳየት አይደለም። ይህም አተረጓጎም በግሪኩ ጽሑፍ ከሚገኘው አጠቃቀም ጋር ይስማማል (4)። ደግሞም የቤተ ክርስቲያንም ሆነ የሚስት ትክክለኛ አጻፋ መታዘዝ በመሆኑ፡ ራስ በተለይ ሥልጣንን እንጂ ምንጭነትን እንደማያመለክት ያሳይል። ለ) አንዳንዶች ደግሞ «ይገዙ» በትርጉም የተካው የግሪክ ቃል ፍቅርን ያሳዩና በማስተዋል ይኑሩ ማለት ሊሆን ስለሚችል፡ ሚስቶች ለባሎቻቸው ሥልጣን እጅ መስጠት እንደሚገባቸው አያስተምርም ይላሉ። ሆኖም በመጽሐፍ ቅዱስ በልዩ ልዩ አንቀጾች ሚስቶች ለባሎቻቸው መታዘዝና መገዛት ያለባቸው ስለ መሆኑ ተጽፎ ሲገኝ፡ በአንጻሩ ባሎች ለሚስቶቻቸው ይታዘዙ ወይም ይገዙ የሚል ተጽፎ አይታይም፤ ኤፌ. 5፡22:24:33፤ ቆላ. 3፡18፤ ቲቶ 2፡4-5፤ 1ጴጥ. 3፡6። እውነት ነው፡ «ለእያንዳንዳችሁ (አንዳችሁ ለአንዳችሁ አ.መ.ት.) በክርስቶስ ፍርሀት የተገዛችሁ ሁኑ» ተብሏል፤ ኤፌ. 5፡21። ይህ የሚያሳየን ሰዎች ሁሉ ከሥልጣን በታች መኖራቸውን ነው። ሐዋርያው ትእዛዙን ሲያብራራ፡ ቤተ ክርስቲያን ለክርስቶስ፡ ሚስት ለባል፡ ልጅ ለወላጆቹና ሠራተኛ ለአሠሪው እንዲገዙ በዝርዝር ስለሚያሳይ፡ ሰው ከበላዩ ላለው ባለ ሥልጣን መታዘዝ እንዳለበት ይገልጣል፤ ኤፌ. 5፡22-23:24:31፤ 6፡1-3:5 (5)። ይህ መታዘዝና መገዛት በምእመናን ሕይወት እንደሚታዩት እንደ ሌሎች የመንፈስ ፍሬዎች በመንፈስ ከመሞላት የተነሣ የሚገኝ ውጤት ነው፤ ኤፌ. 5፡18-21። ደግሞም «ለጌታ እንደምትገዙ» በማለቱ የሴቶች ለባሎቻቸው መታዘዝና መገዛት ለክርስቶስ መታዘዛቸውንና መገዛታቸውን ይገልጣል፤ ኤፌ. 5፡22። ሐ) ሚስቶች ለራሳቸው ባሎች እንጂ ለባሎች ሁሉ ለመገዛት እንዳልታዘዙ ግልጽ ነው። ሴቶች ሁሉ ሴትነታቸውንና ወንዶችን ማክበር አለባቸው፤ ይህም በተለይ በአገር ባህል መሠረት አስፈላጊ ሊሆን ይችላል፤ በዚህ ምክንያት በዚያ ዘመን በቆሮንቶስና በሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ሴቶች በአምልኮ ጊዜ ራሳቸውን እንዲሸፍኑ ታዘዙ፤ 1ቆሮ. 11፡1-16። ሴቶች ዛሬም ቢሆን በሚናቸው ትክክለኛውን መፈጸም እንዲችሉ ይህንም ሆነ ሌላ ባህልን ማክበር ይጠበቅባቸው ይሆናል። ሴቶች በቤተ ክርስቲያን አገልግሎታቸውን እንዴት መፈጸም እንደሚችሉ «ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን» በሚለው በ8ኛው ጥናት ለማብራራት እንሞክራለን።

በዚህ ንኡስ ርእስ የወንድና የሴት ሚናዎች የተለያዩ መሆናቸውንና ሲፈጠሩ እንደተሰጧቸው በምን መንፈስም አብረው መኖር እንዴት እንደሚገባቸው ማሳየት ሞክረናል። ይህንም ስናደርግ ሰው በጎጢአት በመውደቁ የወንድና የሴት ሚናዎች ተዛቡ እንጂ ተለወጡ ብለን አላተትንም። አንዳንዶች በዚህ ትምህርት ስለማይስማሙና ስለ

ነገሩ ጥልቅ ስሜት ስለሚያድርባቸው በጥንቃቄና በትሕትና አሳብን መግለጥ አስፈላጊ ነው።

መ) ሴትነት

ሴት እንደ ወንድ በእግዚአብሔር መልክ በመፈጠሯ ሰው ናት፤ ከወንድ ጋር እኩል ናት፤ በእግዚአብሔርም ፊት የሴትና የወንድ ዋጋ አንድ ነው፤ ንዑስ ርእሰ ለ) ይመ.። ሚናዋን በተመለከተ ሴት ከወንድ ተገኝታ ስለ ወንድ ተፈጠረች፤ 1ቆሮ. 11፥9። እንግዲህ ሴት የተሟላ ሕይወት የምታገኘው ከባሏ ጋር አብራ እየኖረች የእርሱ «ረዳት» ሆና እርሱ ጥሪውን እንዲፈጽምና በሕይወቱ እየተለወጠ የእግዚአብሔር ሰው እንዲሆን ጥረት ስታደርግ ነው። ይህንም ሥራ ሁሉ ስትሠራ፤ በጠቢብ ምክሯ ባሏን ከብዙ ስሕተት ትጠብቃለችና ባሏ በኅብረተሰብ ዘንድ ሲከበር ትደሰታለች። የሚሰት ሚና ሰፊና የተከበረ መሆን አለበት፤ መዝ. 128፥3፤ ምላ. 31፥10-31። የሴት አርማ፥ «ውዴ የእኔ ነው፤ እኔም የእርሱ ነኝ» ወይም «እኔ የውዴ ነኝ፤ ውዴም የእኔ ነው» ሊሆን ይችላል፤ መ.መ. 2፥16፤ 6፥3።

በጋብቻ ውስጥ ዋናው የሴት ሚና ልጆችን መውለድና ማሳደግ ይሆናል። ልጅ ሲወለድ የሴት ደስታና ክብር ሲሆን (ዘፍ. 21፥6፤ መዝ. 127፥3፤ ዮሐ. 16፥21)፤ በእስራኤላውያን መካከል መካን መሆን እንደ ነቀፌታ ይቈጠር ነበር፤ ዘፍ. 16፥2፤ 30፥1፤ 1ሳሙ. 1፥6፤ መዝ. 113፥9፤ ሉቃ. 1፥24-25።

ሴትነት ከሌሎች ሴቶች ጋር ባለ ትብብር ይታያል፤ ይህም እኅትማማችነት ተብሎ ሊጠራ ይችላል (6)። ይህ በመጽሐፍ ቅዱስ በብዙ መንገድ ተገልጧል፤ ሴቶች በውሃ ጉድጓዶች ይገናኙ (ዘፍ. 24፥13፤ ዘጸ. 2፥16፤ ዮሐ. 4፥7)፤ የድል መዝሙሮችን ይዘምሩ፤ የኢየሩሳሌምም ቈነጃጅት ስለ ዕጮኝነት ይመካከሩ ነበር፤ ዘጸ. 15፥20-21፤ መሳ. 5፤ 11፥34፤ 1ሳሙ. 18፥6-7፤ መ.መ. 5፥8-16። ዕብራውያት አዋላጆች የሙያ ማኅበር ነበራቸው (ዘጸ. 1፥15-21)፤ ዘመዶችና ወዳጆችም በችግሮቻቸውና በደስታቸው ይሳተፉ ነበር፤ ለምሳሌ ኑታሚንና ሩት፤ ኤልሳቤጥና ማርያም፤ ሩት 1፥14-18፤ 4፥14-17፤ ሉቃ. 1፥39-56። በክርስቶስ ተከታዮች መካከል ጠንካራ የሆነ እኅትነት እንደነበረ ግልጽ ነው፤ እርሱ ሲዘዋወር በነበረ ጊዜ አገለገሉት (ሉቃ. 8፥2-3)፤ በመስቀል ላይ ሳለና ሲቀበር አጠገቡ ቆመው ነበር (ዮሐ. 19፥25-27፤ ሉቃ. 23፥55)፤ የትንሣኤውም የመጀመሪያ ምስክሮች ነበሩ፤ ሉቃ. 24፥10፤ ዮሐ. 20፥1-18፤ ማቴ. 28፥8-10።

ሆኖም ሰው በኅጢአት በመውደቁ ከደስታ፤ ከሣቅና ከጃግንነት ጋር ቅናት፤ ቶክክር፤ ጥላቻና ከሕደት ተገኘ፤ ፈል. 4፥2-3። ይህ ዐይነቱ ክፋት ሲፈጸም፤ በተለይ ለአንድ ወንድ ሁለት ወይም ከሁለት በላይ ሴቶች ሲኖሩት፤ እኅትነት ቶሎ ሊፈርስ ይችላል፤ ለምሳሌ በአብርሃም፤ በያዕቆብና በሳሙኤል አባት ቤተሰቦች ይህ ተከሥቷል፤ ዘፍ. 16፥1-6፤ 21፥8-10፤ 30፥1-4፤ 1ሳሙ. 1፥6-8። በአዲስ ኪዳን ዘመን አንድ ሰው ሁለት ሚስቶች ኖረውት ለጊዜው ከቤተ ክርስቲያን አባልነት ባይከለከልም፤ በቤተ ክርስቲያን መሪ መሆን አይፈቀድለትም፤ 1ጢሞ. 3፥2።

በልዩ ልዩ ምክንያት ሴቶች ሁሉ ሊያገቡ አይችሉም፤ እንደዚህም የሚሆነው በጦርነት፤ በጥሪ (በአገልግሎት) ወይም በስደት ምክንያት ሊሆን ይችላል፤ 1ቆሮ. 7፥25-26። ይህ ከሆነ ወንዶች እንደሚታዘዙ ሁሉ፤ ሴቶችም በሥጋዊ መንገድ ምኞታቸውን ማርካት አይገባቸውም፤ ሮሞ 1፥26-27። ከዐሠርቱ ቃላት «አታመንዝር» የሚለው ትእዛዝ ከትእዛዛቱ መካከል አንዱ ነውና ከጋብቻ ውጭ

የሚደረግ ማናቸውም ዐይነት ጾታዊ ግንኙነት ዝሙት ነው። ሴቶች ይህን እንዳያደርጉ እንዳንጾች ይገርዟቸዋል፤ ይህ ግን በመጽሐፍ ቅዱስ አልተጻፈም፤ በመሆኑም ድርጊቱ ግፍ ነው፤ እግዚአብሔር የፈጠረውን የሴትን አካል ማንቋሽሽም ነው፤ ዘሌ. 19፥28፤ ዘዳ. 14፥1-2።

ሴቶች ማግባት ባይችሉ፣ ክርስቶስን እንዳገለገሉ ሁሉ፣ ወንዶችን በብዙ መንገድ ሊረዱ ይችላሉ፤ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ብዙ አገልግሎት ይኖራቸዋል፤ ሐ.ሥ. 21፥9፤ ሮም 16፥1-6፤ 12-13፤ 1ጢሞ. 5፥9-10፤ 2ጢሞ. 1፥5፤ ቲቶ 2፥3-4።

ብዙ ሴቶች ከጊዜ ወደ ጊዜ የተሟላ ሕይወት እንደማይኖራቸው ይሰማቸዋል። እንደዚህ ከሆነ እነርሱ በክርስቶስ ያላቸውን ሙሉ ተስፋ ማድረግና ይህንን ጨብጠው መጓዝ ይገባቸዋል፤ ቶላ. 2፥10። በዚህ ጎጠኦታዊ ዓለም ሰው የፈለገውን ማግኘት ባይችልም፣ በመንግሥት ሰማያት እንደ መላእክት ደስተኞች እንደሚሆኑ መገንዘብ አለባቸው፤ ማቴ. 22፥30።

ሠ) ወንድነት

ወንድ በመጀመሪያ ተፈጠረ፤ በገነትም መኖርና መሥራት ጀመረ፤ «ብዙ፤ ተባዙ፤ ምድርንም ሙሷት፤ ግዟትም ...» የሚለውንም ጥሪ ተቀበለ፤ «ከገነት ዛፍ ሁሉ ትበላለህ፤ ነገር ግን መልካምንና ክፉን ከሚያስታውቀው ዛፍ አትብላ፤ ከእርሱ በበላህ ቀን ሞትን ትሞታለህና» የሚለውንም ማስጠንቀቂያ ሰማ፤ ለእንስሳት ሁሉ ስም በመስጠትም ጥሪውን መፈጸም ጀመረ። ከዐጥንቱ የተፈጠረቸውን ረዳት ሲያይ፣ እጅግ ተደስቶ፣ «ይህች ዐጥንት ከዐጥንቱ፣ ሥጋም ከሥጋዬ ናት። ከወንድ ተገኝታለችና ሴት ትባል» አለ፤ እነርሱም አይተፋፈሩም ነበር።

ወንድ እንደ እግዚአብሔር ዕቅድ መጀመሪያ በመፈጠሩ የሰውን ጥሪ ለመፈጸም ዋናው ጎላፊነት የእርሱ እንደሆነ ይሰማዋል። መጀመሪያ በገነት ቢኖርም፣ ወደ ዓለም ሁሉ ሄዶ ጥሪውን ሊፈጸም እንደሚገባው ሳይረዳ አልቀረም። ከገነት ወደ ውጭ ተመልክቶ አድማሱን እያየ እንዴት ሊሻገረው እንደሚገባ አስቦ ሊሆን ይችላል። ስለዚህ በወንድ ላይ አነሣሽ መንፈስ ከሕፃንነቱ ጀምሮ ያድርበታል። እውነት ነው፣ ዛሬ ሰው ዓለምን ሁሉ ሞልቷል፤ ወደ ጨረቃም እንኳ ደርሷል። ሆኖም አነሣሽ መንፈስ ገና ያድርበታልና ወንዱ፣ ዓለም ለሰው ኑሮ የተሻለ ቦታ እንዲሆን፣ በሃይማኖት፣ በፖለቲካ፣ በሳይንስ፣ በግብርና፣ በሕክምና ... ወዘተ አዲስ «አድማሶችን» ለመሻገር ይጥራል። በአንድም ሆነ በሌላ ምክንያት አድማስን ለመሻገር የማይሞክር ወንድ ሕይወት ባዶ ነው። ሴቶች፣ በተለይም ያላገቡ ሴቶች አድማሶችን ለመሻገር ሊጥሩ ይችላሉ፤ ብዙ ነገሮችንም ይፈጽማሉ፤ ሆኖም ከዚህ በላይ እንደተጠቀሰው ከሴቶች የሚበዙቱ ሕይወት የሚሟላው ባሉቻቸውን በመደገፍና በመርዳት፣ ልጆችን በመውለድና በማሳደግ ነው።

ወንዱ አድማሱን ለመሻገር ሲሄድ ሚስቱ አብራ ከእርሱ ጋር ከተጓዘች፣ ደስታው ከፍ ያለ ነው። በአንድ ዓላማ አብረው ሲኖሩ፣ በአሳብ፣ በስሜት፣ በፈቃድና በሥጋዊ ግንኙነት «አንድ ሥጋ ይሆናሉ»። ሴት በጉልበትም ሆነ በሌላ «ደካማ ፍጥረት» የተባለች በመሆኗ ወንድ ሚስቱን መጠበቅ የራሱ ጎላፊነትና ሚናውም እንደሆነ ይሰማዋል። ይህንም ሲፈጽም እርሷ ከዕቅዷ በላይ ሸክም እንዳትሸክምና በሥራዋ ዐይነት ወይም ብዛት እንዳትጨነቅ ጥንቃቄ ያደርጋል፤ የእርሷን ሸክም ሊሸክምላትም ይፈልጋል፤ 1ኛው. 1፥8፤ ገላ. 6፥2። ይህም ብቻ ሳይሆን፣ ክርስቶስ ራስ ሆኖ ቤተ ክርስቲያንን እንደሚያድናት ሁሉ፣ ወንዱም በሥጋና በመንፈስ ፍጹምና ውብ

እንድትሆን «ሚስቱን ያድናት» የሚለው በመጻፉ ሚናውን ይጠብቀዋል፤ ኤፌ. 5፥23-27። ባል ለሚስቱ ካለው ፍቅር የተነሣ ራሱን በመከድና በመሥዋዕትነት ይህን በደስታ ይፈጽመዋል።

ልጆችን በተመለከተ ወንድ ሚናውና ጥሪው እንደሚፈጸሙ ያውቃል፤ እነርሱም «የእግዚአብሔር ስጦታ» በመሆናቸው (መዝ. 127፥3) «አድማሶችን እንዲሻገሩ» ያሠለጥናቸዋል። በእስራኤል ሰው ያለ ወንድ ልጅ ቢሞት፣ ከእስራኤል ስሙ እንዳይጠፋ፣ የሚቼ ወንድም በሚቼ ሚስት አማካይነት ዘር ሊያስነሣለት ታዘዘ፤ ዘዳ. 25፥5-6። ክርስቲያን ዛሬ ስሙ እንዳይጠፋ የሚያደርገው በመንፈሳዊ መንገድ ሊሆን ይችላል፤ ኢሳ. 56፥3-5፤ ማቴ. 19፥12።

ወንዶች ካገቡ በኋላ በ«ወንድማማችነት» ብዙ አይጸኑም፤ ሙሉ ኅይላቸውን በጥሪያቸውና በቤተሰባቸው ላይ ያፈሳሉ። ወንድ ትርፍ ጊዜና ኅይል ቢኖረው፣ በተለይ ለሚስቱና ለልጆቹ ሊሰጥ ይወዳል። «ወንድሞች በኅብረት ቢቀመጡ፣ እነሆ መልካም ነው፤ እነሆም ያማረ ነው» (መዝ. 133፥1) የሚለው ጥቅስ የእግዚአብሔርን ፈቃድ ይገልጣል፤ ሰው ግን በኅጢአት ስለወደቀ ወንድ ሌላውን ሲያይ፣ ብዙ ጊዜ ለራሱ ሊጠቀምበት ይፈልጋል ወይም እንደ ሥጋት አድርጎ ይመለከተዋል (7)።

ኅጢአት ወደ ዓለም ስለገባ፣ ብዙ ጊዜ ሰው ሰውን ማሸነፍ ይፈልጋል፤ ይህም በተለይ በስፖርት ውድድር በግልጽ ይታያል። ይህንና ብዙ ሌሎች ነገሮችን በሚቀጥለው ክፍል እንመረምራለን። በዚህ ክፍል ሙከራ የተደረገው ግን፣ ሰው፣ ወንድና ሴት በመጀመሪያ በእግዚአብሔር ዕቅድ መሠረት እንዴት እንደነበሩ ለማሳየት ነው።

የዶክተር ፓከር ማብራሪያ የዚህ ክፍል መደምደሚያ ሊሆንልን ይችላል (8) ፡-

ሁለቱ ጾታዎች፣ ወንድና ሴት ከፍጥረት የተገኙ ናቸው። ወንዶችና ሴቶች በእግዚአብሔር መልክ ተፈጥረዋልና ክብራቸው አንድ ነው፤ ዘፍ. 1፥27። የጾታዎቻቸው ተፈላሳጊነት ወደሚያበለጽግ ትብብር ሊመራቸው ታቅዷል፤ ይህም በጋብቻ፣ በመውለድና በቤተሰብ ኑሮ ብቻ ሳይሆን፣ በሕይወት ኑሮ ሚናዎቻቸው ሁሉ ሲፈጸም መታየት ይገባዋል። አንዱ የሌላውን የማይመረመረውን ጥልቅ ልዩነት መመልከት፣ የመደሰትን፣ የግልጽነትን፣ የአክብሮትን፣ የአገልግሎትንና የታማኝነትን ደስታና ድርጊት የሚማርበት ትምህርት ቤት እንዲሆን ተዘጋጅቷል፤ ይህም አክብሮት ሁሉ የያንዳንዱን ጾታ ተቀባይነት ይጠይቃል። ሁለቱን ጾታዎች የሚያቃልል ወንድና ሴት አንድ ዐይነት ፍጡር ናቸው (9) የሚለው አስተሳሰብ የእግዚአብሔርን ዕቅድ ያዛባል። የፈረንሳይ ቋንቋ አርማ "Vive La Différence!" (ተቃራኒነቱ ለዘለዓለም ይኑር!) መጽሐፍ ቅዱሳዊ አመለካከትን ያብራራል።

ማስታወሻ

- (1) ይህ እንቅስቃሴ በእንግሊዝኛ ብዙ ጊዜ feminism ይባላል።
- (2) Donald Macleod በ"A Faith To Live By" እንደዚህ አብራርቷል ፡- "There is maleness and there is femaleness and that depends simply and absolutely upon the presence of a single Y chromosome in the gene"።
- (3) Grudem ገጽ 464 ማስታወሻ 20 ይመ.
- (4) Grudem ገጽ 459 ማስታወሻ 6 ይመ.

- (5) Grudem ገጽ 465-466ና ማስታወሻ 25 ይመ.
- (6) DOH ገጽ 191-193። እኅትማማችነት በእንግሊዝኛ sisterhood ይባላል።
እንደዚሁም ወንድማማችነት በእንግሊዝኛ brotherhood ይባላል።
- (7) DOH ገጽ 210-211።
- (8) CT ገጽ 75-76።
- (9) ወንድና ሴት አንድ ዐይነት ፍጡር ናቸው፤ በእንግሊዝኛ unisex ይባላል።